

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

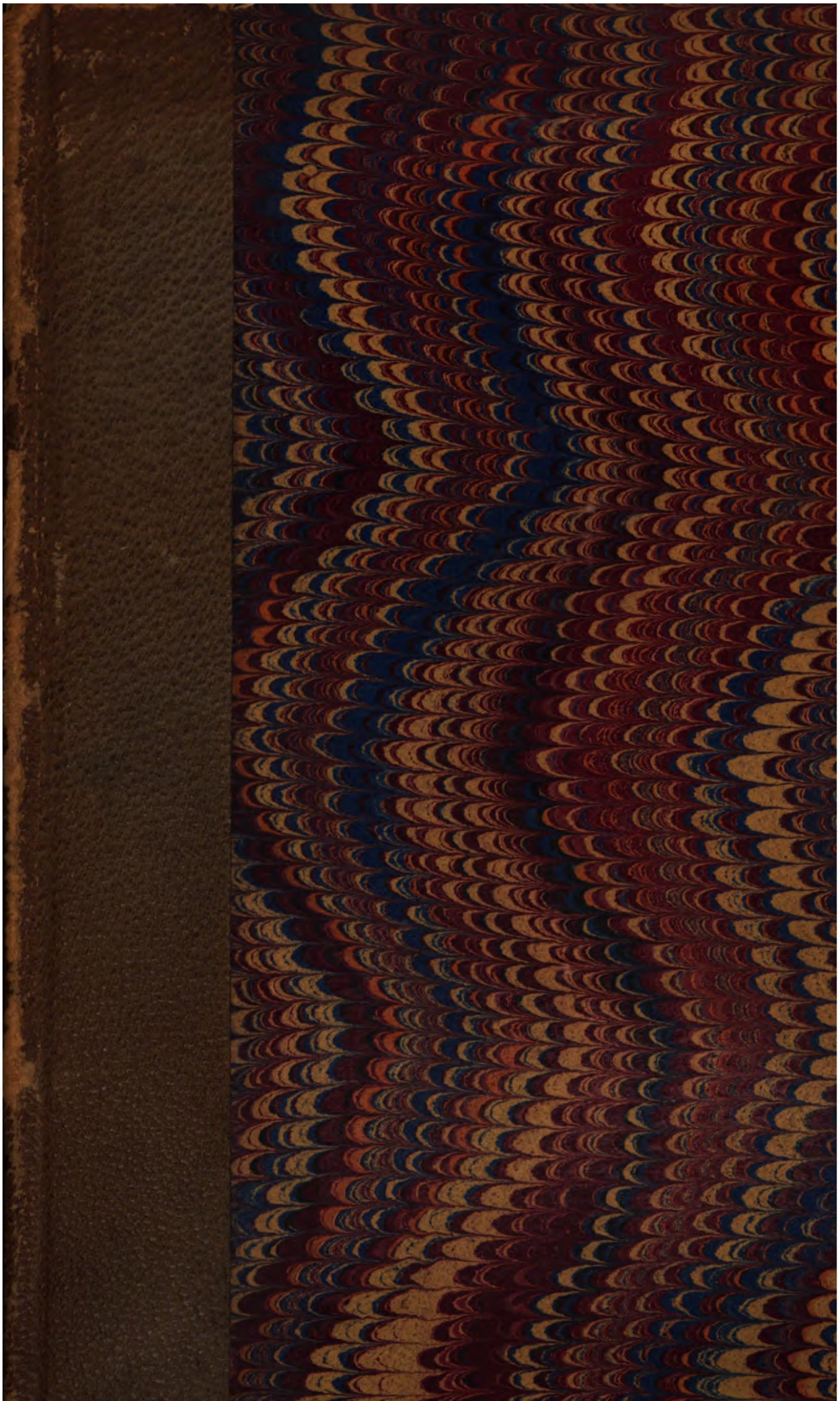
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

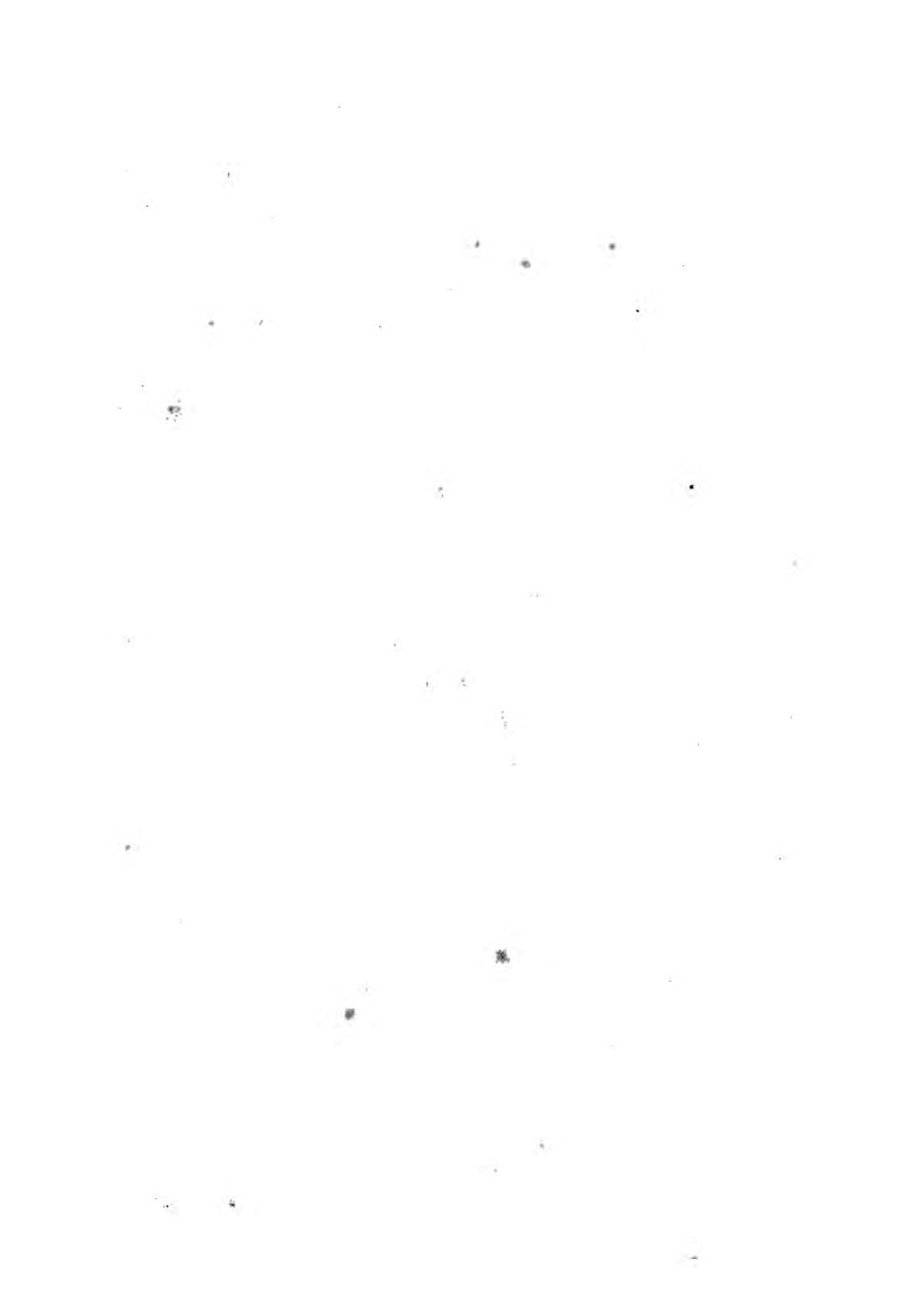
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

600093256V

111

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

1/3

141

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΤΗΣ ΙΑ' ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΑΟΣ

ΧΡΗΣΤΟΗΘΕΙΑ

ΗΤΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΠΡΕΠΩΣ ΦΕΡΕΣΘΑΙ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΧΑΡΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΜΕΤΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΘΩΜΙΑΗΜΕΝΗΝ ΠΑΡΑΦΡΑΣΕΩΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ

ΥΠΟ Ν. Κ.

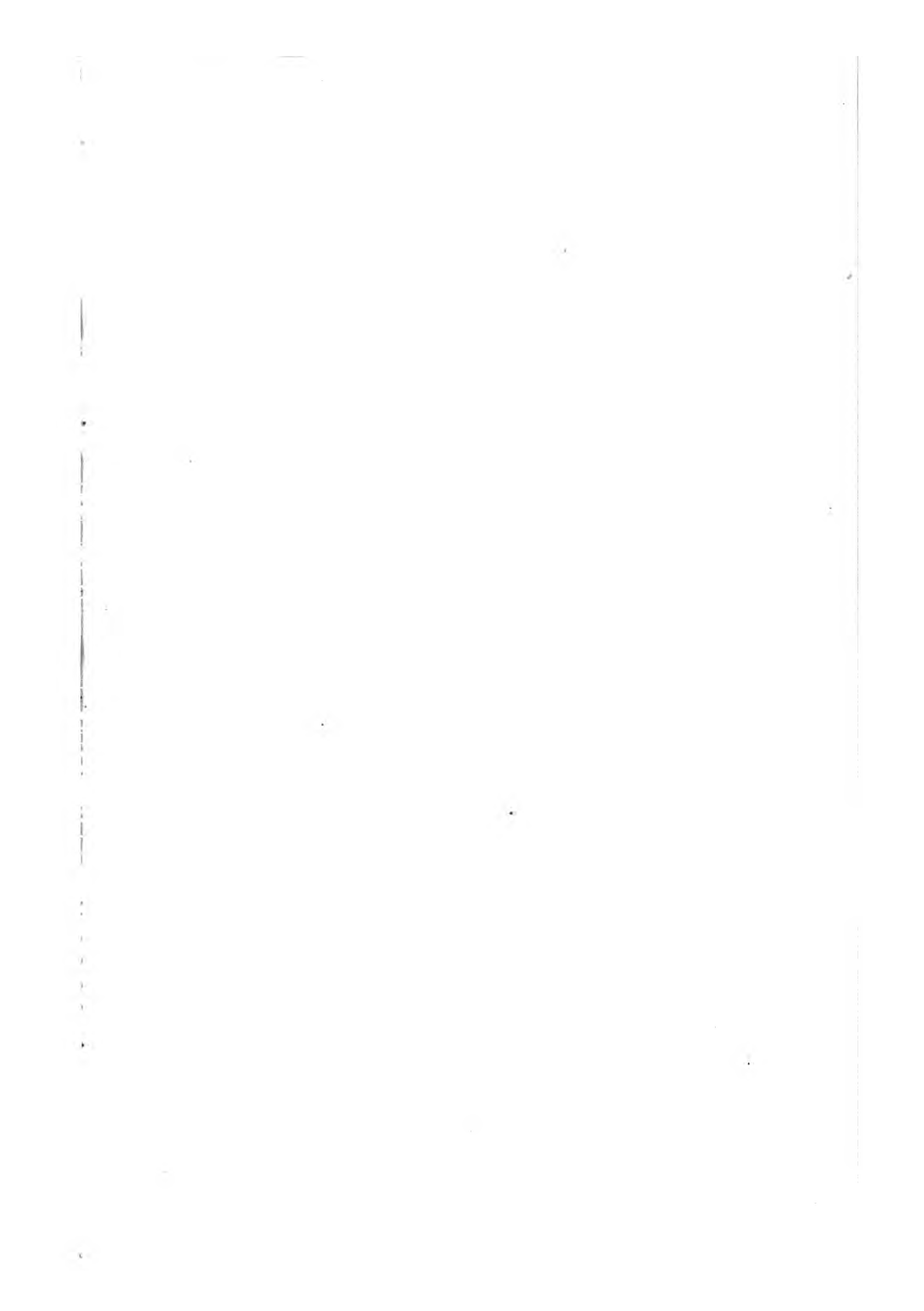

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

1881

1900-1901

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΤΗΣ ΙΑ' ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ

ΧΡΗΣΤΟΗΘΕΙΑ

ΗΤΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΠΡΕΠΩΣ ΦΕΡΕΣΘΑΙ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΧΑΡΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΜΕΤΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΘΩΜΙΛΗΜΕΝΗΝ ΠΑΡΑΦΡΑΣΕΩΣ ΥΠΟ

N. K.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

1881

290 R 57

ΥΠΟΤΗΛΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΑΙΘΗΣΗΟΤΗΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΙΑΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ"

ΤΟΙΞ

ΥΨΗΛΟΤΑΤΟΙΣ ΠΡΙΓΚΙΨΙ

ΤΩ, ΤΕ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ, ΤΩ, ΔΙΑΔΟΧΩ,

ΚΑΙ

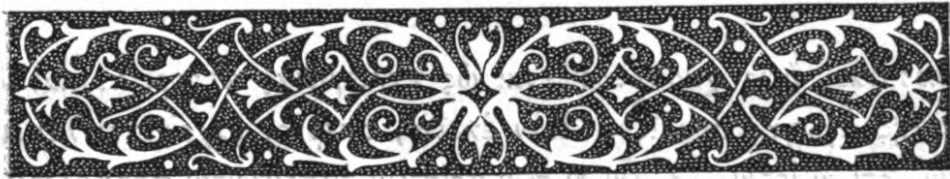
ΓΕΩΡΓΙΩ,

THE HISTORY OF THE

STATE

OF THE

REPUBLIC

ΤΗ ΦΙΛΤΑΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ

Οἱ τρόποι τοῦ φέρεσθαι οὔτε ἐκ τῶν ἀδιαφόρων εἶναι, οὔτε ἐκ τῶν μικροῦ λόγου ἀξίων. Ἡ δὲ αἰτία εἰς πάντα, νομίζομεν, φανερά. Καὶ ἀγνοεῖ τις ἄρά γε ὅτι συνήθως οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ σώματος στάσεως καὶ ἐκ τῆς κινήσεως καὶ ἐκ τῆς ἐνδυμασίας καὶ ἐκ τῆς ὁμιλίας καὶ ἐκ τῆς ἄλλης συμπεριφορᾶς προμαντεύονται ἐκάστου τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ψυχῆς διάθεσιν, καὶ τὴν ποιότητα τοῦ ἤθους; Εἶναι δὲ καὶ γὰρ ὑποδείξῃ τις ἴσως περιττόν, ὅτι, ὅταν τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα ᾖναι εὐρυθμα καὶ κόσμια, ἐπαίνοῦνται καὶ τὰ ἐσωτερικά, ὡς τοιαῦτα. Τούναντίον δὲ κατηγορεῖται καὶ ψέγεται ἡ ἔσω κατάστασις ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς

ἀνοσμίας, ἣτις χαρακτηρίζεται ὡς κακοθηείας ἀπόρροια, καὶ ὡς κακῆς ἀγωγῆς σημεῖον. Ἐὰν ἐκεῖνο, ὅπερ οἱ ψυχολόγοι λέγουσιν, ὅτι αἱ ἰδέαι, ὑφ' ὧν αἱ τῶν κρίσεων ἐμποιοῦνται παραλλαγαί, κινουσαι τὴν ψυχὴν συνεξαλλοιοῦσι συγχρόνως καὶ τὴν μορφήν διὰ τὴν ἀλληλοπάθειαν, ἀληθέστατον κρίνεται· τότε οὐδεὶς βεβαίως δύναται μετὰ λόγου νὰ ἀρνηθῇ καὶ τὸ ἀντίθετον· ὅτι δηλαδὴ οἱ ἐξωτερικοὶ τοῦ φέρεσθαι τρόποι ἐμφαίνουσι τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ψυχῆς πάθη, ἐκφάνσεις ὄντες φωτεινὰί τῶν ἔνδον διαθέσεων.

Περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων ἀπόδειξιν ἐναργῆ παρέχουσι εἰς ἡμᾶς αὐτοὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες· οἵτινες, ὡς περὶ τὰ ἄλλα πάντα, οὕτω καὶ περὶ τὴν τῶν ἡθῶν διάγνωσιν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος ἐκάστου, καὶ ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ καταστάσεως ἐγένοντο παρατηρηταὶ ὀξυδερκέστατοι καὶ ἐπιτυχέστατοι. Καὶ τί λέγομεν; τὰς παρατηρήσεις αὐτῶν ταύτας οἱ εὐφυστατοὶ Ἕλληνες εἰς τοιοῦτον τελειότητος προήγαγον βαθμόν, ὥστε σχεδὸν ἀπταίστως ἠδύναντο νὰ διακρίνωσι τὸν μικροψυχον τοῦ μεγαλοψύχου· τὸν εὐαίσθητον τοῦ ἀναίσθητου· τὸν καλοκράθον τοῦ κακούργου· τὸν εἰλικρινῆ τοῦ δολίου· τὸν φιλότιμον τοῦ ἀφιλοτίμου· τὸν σπουδαῖον τοῦ ἐπιπολαίου· τὸν σώφρονα τοῦ ἀκολάστου· τὸν φίλον τοῦ κόλακος. Τῶ ὄντι· ἀν' ἡμεῖς ἐπαυθῆν ἠθέλομεν ἀριθμῆσαι ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς λόγους, ἐφ' ὧν ἐκεῖνοὶ τὰ διάγνωστικὰ ταῦτα τεκμήρια ἐστήριζον· ἐμέλλομεν πάντως νὰ ὑπερβῶμεν καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ὅρια τοῦ παρόντος προλόγου, ὅπερ ἄκαιρον. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅμως, ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν κρίνομεν παρασυμπλήσεως ἄξιον, εἶναι ὅτι τὰς ἐπικριπικάς αὐτῶν παρατηρήσεις καὶ διαγνώσεις οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες εἶχον εὐστοχώτατα διαιρέσει· εἰς τρεῖς, τὰς ἐξῆς κατηγορίας· ἦτοι εἰς φυσιογνωμικάς, χαρακτηρηστικάς καὶ διαγνωστικάς. Καὶ φυσιογνωμικαὶ μὲν ἐλέγοντο, ἐὰν προεμαντεύοντο τὰ

ἑσωτερικά τῆς ψυχῆς πάθη ἐκ τῶν ἐκτὸς σημείων, τῶν εἰς τὸ σῶμα ἀναφαινομένων. Χαρακτηριστικαὶ δέ, ἂν ἐκ τῶν φρονημάτων ἐκάστου, καὶ ἐκ τῶν λόγων, καὶ ἐκ τῶν πράξεων ἐκρίνοντο τῶν ἡθῶν αὐτοῦ οἱ χαρακτῆρες, ἀπαράλλάκτως ὅπως τὸ δένδρον κρίνεται ἐκ τοῦ καρποῦ. Διαγνωστικαὶ δέ, ἂν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἡλικιῶν καὶ τῆς θέσεως καὶ καταστάσεως, εἴς ἣν ἐκ τύχης ἢ ἐκ τῶν περιστάσεων εὐρίσκετό τις, διεγινώσκετο ἡ ἑσωτερικὴ αὐτοῦ διάθεσις καὶ αἰτίαι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ αἰτίαι κλίσεις, ἀπαράλλάκτως ἐπίσης ὅπως ὁ καρπὸς διεγινώσκεται ἐκ τοῦ δένδρου.

Ἐκ τῶν ἡκριβολογημένων καὶ εὐφυῶν τούτων παρατηρήσεων προέκυψε συνακολούθως ἄλλη τις παρά τοις Ἑλλησιν ἐρεῖνα, ἀρχὴν μὲν τὸ πρέπον ἔχουσα τέλος δὲ τὴν κόσμιότητα. Ὅ ἐστιν ἐζητεῖτο νὰ προσδιορισθῶσιν οἱ ἀρμόδιοι τοῦ φέρεσθαι τρόποι, καθ' οὓς πᾶς ὁ ἐλευθερίου ἀγωγῆς τυχὼν ὀφείλει νὰ πολιτεύηται ἐν ταῖς πολλαπλαῖς αὐτοῦ σχέσεσι κατὰ τὸν βίον. Διότι ἡ πεφημισμένη τῶν Ἑλλήνων ἰδιοφυΐα εἰς ὄρισμὸν τῶν νόμων, δι' ὧν τὸ εὐρυθμον καὶ εὐτάκτον μὲ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κάλλους ἐν τοῖς ἀψύχοις τῆς τέχνης ἔργοις παρίστατο, ἦτο ἀδύνατον νὰ διατελέσῃ ἀδρανῆς καὶ ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν τῶν ὅρων, δι' ὧν τὸ ζῶν τοῦτο καὶ θείων χάριτων πεπληρωμένον ἄγαλμα, ὁ ἄνθρωπος, ἔμελλε νὰ διασώξῃ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτοῦ συμπεριφορᾷ τὸ κόσμιον καὶ τὸ πρέπον. Πόθεν δὲ τοῦτο, ἴσως τις ἐρωτήσῃ, ἐξάγεται; ἐκ τῶν περιωθέντων αὐτῶν, ἀποκρινόμεθα, συγγραμμάτων, ἅπερ πάντα σχεδὸν βρίθουσι παραγγελημάτων, εἰς τοὺς ἀρμοδίους τοῦ φέρεσθαι τρόπους ἀναγομένων, ἐν οἷς ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ κομψότης, διὰ τῶν χρωμάτων τῆς φυσικῆς ἀπλοκότητος καὶ τῆς διδακτικῆς χάριτος χρωματιζόμεναι, ἀποτελοῦσι τὴν ὑμνουμένην ἑλληνικὴν σεμνότητα. Ἄλλ' ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου προκύπτει, νομίζομεν, φυσικῶς ἡ ἐξῆς ἐρώτησις « πού

ἄρα γε ἡ ἑλληνικὴ καλαισθησία ἀνεξήτει τοῦ πρέποντος τοὺς ὄρους;» Ἴδου ἐν συντομίᾳ ἡ ἀπόκρισις.

Ἔστι τὰ σημεῖα τῶν ἀντιθέτων καὶ τῶν ἄκρων ὑπερβολῶν οἱ Ἕλληνας μάλιστα ἐθεώρουν ὡς ὁμοίως ἀποκλίνοντα τοῦ ὀρθοῦ ἐν παντί πράγματι, τοῖς πᾶσιν ἴσως φανερόν. Ἐπομένως ὡς αἱ μεταξὺ τῆς νήτης καὶ τῆς ὑπάτης κείμεναι τῆς λύρας χορδαί, ἐντέχνως κρουόμεναι, ἀποτελοῦσι τὴν ἄρμονίαν· οὕτω καὶ τὸ ἐν τῇ συμπεριφορᾷ πρέπον ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἄκρων καὶ τῶν ὑπερβολῶν παρ' αὐτοῖς εὖ καὶ καλῶς ἐτίθετο. Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία «ἄρισται αἱ μεσότητες».

Ἐντεῦθεν λοιπὸν οὔτε ἡ εὐτέλεια καὶ ἡ πολυτέλεια ἀπετέλουν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τὸν κόσμον· οὔτε ἡ ἀτημέλεια καὶ τὰ καλλωπίσματα τὰ ἐπιτετηθευμένα, τὸν εὐσχημον· οὔτε ἡ εὐτραπελία καὶ ἡ σκυθρωπάζουσα σοβαρότης, τὸν χαριτολόγον· οὔτε ἡ αὐθάδεια καὶ ἡ ἀναισθησία, τὸν ἀξιοπρεπῆ· οὔτε ἡ φειδωλία καὶ ἡ ἀσωτεία, τὸν οἰκονόμον· οὔτε ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ ἀσέβεια, τὸν φιλόθεον· οὔτε ἡ ἀγροικία καὶ ἡ βεβιασμένη εὐκαμφία τὸν ἐν ταῖς φιλοφρονήσεσιν ἐλευθερίον τε καὶ χαρίεντα. Ἄλλ' ἡ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄκρων τούτων κειμένη κατάστασις, ἡ συμμέτρως συγκεκραμένη ἐκ τῶν μορίων τῶν μεταξὺ τῶν περάτων, αὕτη κατ' αὐτοὺς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποτελοῦσα τὸν πρέποντα ὄρον τῶν τρόπων τοῦ φέρεσθαι.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δὲν ἤθελεν ἴσως κριθῆ κατὰ πάντα ἄστοχος ὁ σκοπός, ὃν ἀπὸ τινος χρόνου προεθέμεθα, ἵνα δηλαδὴ συναρμολογήσωμεν ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἄρτιόν τι καὶ πλήρες κατὰ τὸ δυνατόν τοῦ ἐλληνοπρεπῶς φέρεσθαι ἐγχειρίδιον χάριν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας. Νομίζομεν δὲ ὅτι δὲν εἶναι περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν ἐν συντομίᾳ καὶ τοὺς

λόγους, οίτινες ἔπειθον ἡμᾶς εἰς τούτου τοῦ σκοποῦ τὴν πραγμάτωσιν.

Πολλοὶ πάντως ἔτυχε νὰ ἀναγνώσῃσι βιβλιάρια τινα περὶ τοῦ φέρεσθαι, ἐν ξένων γλωσσῶν εἰς τὴν ἡμετέραν κατὰ καιροὺς μεταπεφρασμένα. Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ὅτι οἱ μετ' ἐπιστάσις ταῦτα διελθόντες δυσκόλως δύνανται νὰ ἀρνηθῶσιν, ὅτι οὐ μόνον πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν δὲν συντελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐναντίον τέλος ἄγουσιν, οὐδόλως, ὡς εἰς ἡμᾶς τούλάχιστον φαίνεται, ἀφιστάμεθα τοῦ ἀληθοῦς.

Καὶ πρῶτον μὲν κοινὸν εἰς ταῦτα ἀμάρτημα πρέπει τις μετὰ λόγου νὰ ἀναγράψῃ τὴν ἀλλοτριότητα τῶν ἐθνικῶν ἠθῶν καὶ τῶν τοπικῶν καὶ κοινωνικῶν ἕξεων, ὡς καὶ τὸ κατὰ διάφορον ἀντίληψιν εἰσηγούμενον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς συμπεριφορὰν πρέπον. Ὅτι δὲ ἐξ αὐτῶν προέρχονται οἱ συνήθως παρατηρούμενοι παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦ γελοίου πολλάκις παράδοξοι τοῦ φέρεσθαι τρόποι, τοῦτο οὔτε πολλῆς οὔτε βαθείας χρήζει μελέτης πρὸς ἀνακάλυψιν. Διότι τίνα ποτὲ διέλαθον αἱ κατὰ τὰς δεξιώσεις πεπλασμέναι ἐκεῖναι κινήσεις καὶ ὑποκλίσεις, αἵτινες, οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης μετέχουσαι χάριτος, τὴν μὲν μετ' εὐσχημοσύνης ἀνδρωδεστέραν ῥώμην ὑπεξαιροῦσιν, οὐδένα δὲ σεβασμὸν πρὸς οὓς ἀναφέρονται ἐμφαίνουσιν; Ἀλλ' ἡ κατηναγκασμένη τῶν ὀφθαλμῶν συστολή, καὶ οἱ προσπεποιημένοι τοῦ προσώπου μορφασμοί, οἱ σαρκασμὸν μᾶλλον ἢ ἡμερότητα ἐκφράζοντες· καὶ αἱ κατὰ διαφόρους κλίσεις ἐσχηματισμένοι τοῦ σώματος κάμψεις, ἀπομιμήσεις ὑπάρχουσαι τῶν ἐν τοῖς θεάτροις ἠθοποιῶν· καὶ ἡ μετ' αὐταρεσχείας ἐκείνη μάλιστα ἐπίδειξις τῶν ἐξεχόντων τῆς χειρὸς ὀνύχων, τῶν μικρῶν διαφερόντων τῶν τῶν ὀρνέων, εἰς ἃ ἡ φύσις, ὡς ὄπλα, ἐδώρησε· καὶ ἡ πρὸς τὰ ὀπισθεν τοῦ σώματος μέρη σύνδεσις ἀμφότερων τῶν χειρῶν κατὰ τὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τελετάς· καὶ τὰ πολλὰ ἄλλα, τὰ τούτοις παρεμφερῆ τε καὶ πικραπλήσια,

μήπως δὲν προκαλοῦσιν εὐλόγως καὶ τῶν ἀφελεστεύων παρ' ἡμῖν τὰ μειδιάματα; Εἶναι δέ, ὡς φαίνεται, καὶ φυσικώτατον, ὅτι ὁ πιθηκίζων καθίσταται συνηθέστερα καὶ ἀηδέστερος καὶ φορτικώτερος καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀξέστου τε καὶ ἀγροίκου. Τοῦτο λοιπὸν τὸ πρῶτον καὶ κοινὸν ἀμάρτημα τῶν ἐκ ξένων γλωσσῶν μεταφρασθέντων περὶ τοῦ φέρεσθαι βιβλιαρίων.

Δεύτερον, κοινὸν ὁμοίως ἀμάρτημα καταλογιστέον τὴν μικρολογον λεπτομέρειαν τῶν περιπτώσεων, καὶ τὰς ἐπίσης μικρολόγους παρατηρήσεις περὶ τοῦ πῶς δεῖ φέρεσθαι κατὰ ταύτας. Διότι ἐνθεν μὲν τῶν ἀδυνάτων εἶναι νὰ τηρῆ τις ἐν τῇ μνήμῃ τοσαύτην τύπων πληθύν, καὶ μάλιστα ἐπὶ συσσωδῶν καὶ ἀσημάντων· ἐνθεν δέ, καὶ ἂν θέλη ταύτας νὰ ἐφαρμόζη, δυσκόλως δύναται τῶν ἀξιολόγων ἀνθρώπων νὰ ἀποφεύγη τὰς ἐπὶ μικροφροσύνη μομφάς.

Ὡς τρίτον, σημειωτέον τῶν ὅρων τοῦ φέρεσθαι τὴν κακίην καὶ ἐν πολλοῖς παράλογον διατύπωσιν. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τοῦ ὅτι οἱ πλεῖστοι σχεδὸν ἐξ αὐτῶν δύνανται καὶ εἰς τὸ ἀντίθετον νὰ μετατραπῶσι, χωρὶς παντελῶς τὸ πρέπον νὰ διατράξωσιν. Ἐνῶ οἱ ὀρθοὶ τοῦ φέρεσθαι ὅροι, ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ πρέποντος ἀπορρέοντες, πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἀποτελῶσι λογικὰ τρόπον τινα ἀξιώματα, ὧν ἡ παράβασις προσφανεῖς καθιστᾷ εἰς τὸν παραβάντα αὐτοῦς, ὅτι παρεξτεράπη τῆς κοσμιότητος.

Τὸ ἀδόκιμον λοιπὸν κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν τῶν βιβλιαρίων τούτων εἶτι μᾶλλον ἐνίσχυεν ἡμῶν τὴν γνώμην καὶ τὴν πρόθεσιν εἰς σύνταξιν περὶ τοῦ φέρεσθαι πραγματείας, ἢ, ὡς οἱ παλαιότεροι ἔλεγον, χρηστοθηθείας κατὰ τὴν ἰδέαν τῆς ἐν τῇ συμπεριφορᾷ κοσμιότητος, ἢν εἶχον οἱ Ἕλληνας. Ἀλλὰ μὲν οὖν ἡρξάμεθα τῆς περὶ ταύτην μελέτης, καλὸς τις κάγαθός φίλος ὑπέδειξεν ἡμῖν τὸ ἀνὰ χεῖρας ποιημάτιον. Τοῦτο δὲ μετ' ἐπιστάσις διελθόντες, καὶ σύμφωνον εὐρόντες πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν, πά-

σης μὲν ἐργασίας εἰς σύνταξιν ἰδίας πραγματείας ἀπέστημεν, σκέψις δ' ἐγένετο περὶ τοῦ πῶς ἂν τὸ ἐγχειρίδιον, ἀνατυπούμενον, ἠδύνατο ὅσον οἷόν τε χρήσιμον γὰρ καταστῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν νεολογίαν.

Καὶ τίς ἄρα ὁ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο γράψας; Ποία αὐτοῦ ἦ ἀρετὴ; καὶ διὰ τί ἐκρίθη ἄξιον ἀνατύπωσσεως κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀνά χειρας ἐκδόσει μορφοφῆν; Εἰς τὰ εὐλογητὰ ταῦτα ἐρωτήματα ἀπαραίτητον κρίνομεν τὴν ἀπόκρισιν.

Πατὴρ τοῦ ποιήματιοῦ τούτου ὑπήρξεν Ἀντώνιος ὁ Βυζάντιος, οὗτινος ἡ μὲν πολυμαθία εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστὴ, ἀλλὰ τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ὅλως εἰσέτι ἀγνωστα διατελοῦσι. Τοῦτο δὲ μόνον δυνάμεθα ὀριστικῶς περὶ αὐτοῦ γὰρ εἰπώμεν, ὅτι ἤκμασε κατὰ τὸ ἔτος 1000—1100. Ἡ ὀριστικώτερον, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1071—1117. Ἐπίσης δὲ συμπεραίνομεν ἐκ τῆς προσωνομίας αὐτοῦ ὅτι πατρίδα εἶχεν αὐτὸ τὸ Βυζάντιον. Ὅτι πολυμαθὴς ἦτο ὁ ἀνὴρ, μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ, Μελίσσης καλουμένου. Τὸ ἱκκνῶς ὀγκῶδες τοῦτο σύγγραμμα, ὅπερ διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ πλειστάκις ἤδη ἀνετυπώθη κατὰ τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην, ἅπαξ δὲ κατὰ τι ἐπιτετυμημένον καὶ παρ' ἡμῶν¹, εἶναι φιλοπονώτατα ἀπηριθισμένον ἐκ τῶν βιβλίων τῆς ἀγίας Γραφῆς, τῶν ἐγκρίτων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκλήθη προσφυῶς Μελίσσαι.

Ἐκάστη ἀρετὴ καὶ κακία, πᾶσα τοῦ βίου περίστασις καὶ σχέσις μετὰ πάντων πῶν κατ' αὐτὰς προσηκόντων τρόπων τοῦ φέρε-

(1) Ἐν Ἀθήναις, 1840 ὑπὸ Χ. Εὐθυμιάδου Ὀλυμπίου.

σθαι καὶ διατιθεσθαι· καὶ καθόλου, πάντα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν σφαιραν τοῦ θρησκευτικοῦ, ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου πάσης τάξεως καὶ καταστάσεως ἀνθρώπων, ἀποτελοῦσιν ἐν τῇ Μελίσση ἰδιαιτέρα κεφάλαια, ἐν οἷς κατατάσσονται ἁρμονικώτατα τὰ σχετικὰ χωρία. Ἐκ τῆς Μελίσσης γνωρίζομεν λοιπὸν τὸν Ἀντώνιον ὡς ἄνδρα μακρὰς καὶ ἐπιπόνους καταβαλόντα μελέτας περὶ τε τὰς θείας Γραφὰς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ Ἑλληνας συγγραφεῖς. Ἔτι δὲ ἀνακαλύπτομεν ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ πρέποντος ἐν τῇ συμπεριφορᾷ, ὡς ἐκτίθενται ἐν τῇ Χρηστοθηείᾳ, ἐκ ταύτης τῆς βίβλου εἶναι ἐξηγμένα. Καὶ τέλος, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Συγγραφεὺς κατ' αὐτὰς διετύπωσε τοὺς ὅρους τοῦ φέρεσθαι, οὓς ἐπὶ τὸ συνοπτικώτερον συνεκεφαλαίωσε ἐν τῷ ἀνά χειρας βιβλίῳ χάριν τῆς συγχρόνου αὐτῷ ἐλληνικῆς νεολαίας, ὡς ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὸ προοίμιον.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον λέγομεν ὅτι ἡ τῆς παρούσης Χρηστοθηείας ἀρετὴ, ἐὰν μάλιστα ἀποβλέψωμεν πρὸς τὰ καίρια καὶ οὐσιώδη τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς στοιχεῖα, εἶναι τοιαύτη, οἷον σχεδὸν οὐδαμῶς ἀπκντῶμεν τῶν τοῦ τοιοῦτου εἴδους βιβλίων. Οἱ ὅροι τοῦ φέρεσθαι εἶναι τετορνευμένοι στρογγύλως καὶ ἀκριβῶς καὶ σαφῶς· ἐκτίθενται δὲ καὶ μετὰ τοιοῦτου λογικοῦ ἀξιώματος, ὥστε ὁ ἀναγινώσκων πείθεται ἀδιστακτικῶς, ὅτι ἐντὸς αὐτῶν περικλείεται τοῦ πρέποντος ἡ ἰδέα. Ὅπου δὲ κανὼν γενικός, καὶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἰσχύων δὲν δύναται νὰ διατυπωθῇ· ὁ Συγγραφεὺς καλῶς προνοῶν ἐφελκύνει τοῦ ἀναγνώστου τὴν προσοχὴν, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν τῆς ἰδίας φιλοκαλίας καὶ κοσμιότητος συναισθησιν, ἵνα αὐτὴ προσδιορίσῃ αὐτῷ κατὰ τὴν περίστασιν τὸν ἀνάλογον τοῦ φέρεσθαι τρόπον. Ἡ περίπτωσις αὕτη συμβαίνει συνήθως, ὅταν τις ἐν ξένοις χώραις ἐνδιατρίβῃ καὶ παρὰ ξένοις

λαοῖς. Διότι, ὡς εἶναι ἐπόμενον, κατὰ τόπους καὶ ἔθνη ἄλλαι ἕξεις καὶ συνήθειαι, καὶ ἄλλη τοῦ πρέποντος ἀντίληψις καθιέρωσαν τοὺς ἐπικρατοῦντας τοῦ φέρεσθαι τύπους. Οὓς, ἂν τις δὲν θέλει νὰ θεωρῆται ὡς παράδοξος, ἢ περίεργος, ἢ γελοῖος, ἢ ἀγροῖκος, ὀφείλει νὰ μὴ ὀλιγωρεῖ. Ἴδου κατὰ λέξιν καὶ οἱ λόγοι τοῦ Συγγραφέως· «Ὡς πρὸς δὲ τὸν τρόπον τοῦ καθέζεσθαι »πρέπει νὰ συμμορφῶσαι πρὸς τὰ ἔθιμα, τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν τῷ »τόπῳ, ἐντῷ διατρίβεις. Διότι ἐὰν ἄλλος τις ἦναι, καὶ δοκιμώτερος μάλιστα, ὁ τρόπος, καθ' ὃν σὺ εἴτε ἀνετράφης, εἴτε ἐδιδάχθης νὰ κάθῃσαι, ἀνάγκη ὅμως νὰ τὸν καταλείπῃς, καὶ νὰ »συμμορφῶσαι πρὸς τὰ κατὰ τόπους ἔθιμα. Καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ, »σὺ μόνος διαφέρων τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἀγωγὴν, προκαλῆς »κατὰ σοῦ τὸν γέλωτα». Καὶ ἀλλαγῶ ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ἐντεῦξεις καὶ ὁμιλίας τῶν φίλων λέγει· «Δέον τοὺς κατὰ τὰ ἀξιώματα ἐπισήμους, τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ὄντας ἐμπεπιστευμένους τὴν κυβέρνησιν λαοῦ νὰ μὴ ὑποδέχῃσαι ἀπλῶς »καὶ ὡς ἔτυχε, ὅταν σε ἐπισκέπτωνται κατ' οἶκον· ἀλλὰ ἀφαιρέσας μετὰ αἰδοῦς καὶ χάριτος τὸν πῖλον νὰ δεικνύῃς τὴν φιλοτιμίαν μὲ βραχεῖαν τῆς κεφαλῆς κλίσει, μεταχειριζόμενος τὰς ἀρμοζούσας εἰς τὰ πρόσωπα προσρήσεις· πρὸς ὃ ἐξαιρέτως συντείνει ἢ τῶν ἐθίμων τῆς χώρας ἐκμάθησις. Διότι, ὡς ἡ παροιμία λέγει, καὶ νὰ ὑποσχάζῃς ποτὲ μετὰ χωλοῦ, σοφὸν κρίνεται».

Ὡς ἀρετὴ δ' ὁμοίως πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ ὅτι ὁ Συγγραφεὺς τῆς ἀνά χειρας Χρηστοθεσίας δὲν πελαγίζεται εἰς ὠκεανὸν λεπτομερειῶν ἀπέραντον καὶ ἀδιεξίτητον, ὃν τῶν ἀδυνάτων εἶναι νὰ διαπλεύσῃ ὁ ἀναγνώστης ἀνευ παραζάλης αὐτόχρημα καὶ ναυτίας.

Τοὺς δὲ χρωματισμοὺς τῶν γενικῶν χαρακτήρων τοῦ πρέποντος βοστρυχίζει οὕτως ἐντέχνως· καὶ τὰς γραμμάς τῶν μερῶν τῆς καθόλου συμπεριφορᾶς γράφει οὕτω συμμέτρως, ὥστε πᾶσα

ἀφαίρεσις ἢ προσθήκη ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ἀληθῶς πλημμύλημα. Διὰ τοῦτον καὶ ἡμεῖς τὸν λόγον εἶπα καὶ τινα (ἀναφερόμενα ἰδίως εἰς τὸν τρόπον τοῦ δεξιοῦσθαι καὶ ἐνδύεσθαι, καὶ ὄντα δικτυωμένα συμφώνως πρὸς τὰς ἐπικρατούσας κατὰ τὰς χρόνους τοῦ συγγραφέως κοινωνικὰς ἕξεις) δύνανται τὴν σήμερον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνυχρονισμοί· ὅμως δὲν ἐκρίναμεν εὐλόγον ἕνα παρὰλίπωμεν ἐξ εὐλαθείας μὴ διαταράξωμεν τὴν τοῦ ὅλου εὐταξίαν. Ἐν τοῖς τοιοῦτοις καταχλεκτέος ὁ ἐξῆς ὀρισμός· «ὁ ὑποδεέστερος »πρέπει νὰ κάθηται γονυπετῆς ἐνώπιον τοῦ ἀνωτέρου κατὰ τὸ »ἄξιωμα, ἢ τὴν σοφίαν, ἢ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰ παρόμοια, μέχρις »οὔ ἐκεῖνος ἐπιτρέψῃ νὰ καθήσῃ κατὰ τὸν ἐλευθέριον τρόπον».

Διὰ τὰς εἰρημένους λοιπὸν αἰτίας ἐφάνη εἰς ἡμᾶς λίαν ὠφέλιμον ἢ ἀνατύπωσις τοῦ ἐγχειριδίου τούτου, σπανιωτάτου καταστάντος καὶ λίαν δυσσευρέτου. Εἶναι δὲ ὄντως περίεργον ὅτι, ἐνῶν ἡ Μέλισσα, πόνημα ὄν, ὡς εἶπομεν, Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου, τοσάκις ἤδη παρὰ διαφόρων κατὰ καιροὺς ἀνετυπώθη· ἡ Χριστοθήθεια, ἔργον ὁμοίως οὔσα τοῦ αὐτοῦ, καὶ προῖον μάλιστα καθαρὸν τῆς ἰδίας γραφίδος, μόνον ἄπαξ μέχρι τοῦδε εἶδε τὸ τῆς δημοσιότητος φῶς. Φερομένην, ὡς φαίνεται, ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα χειρόγραφον, ἢ ἐντὸς τῶν θηκῶν βιβλιοθήκης τινὸς κρυπτομένην, πρῶτος, καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἐξέδωκεν ἐν Βενετία τῷ 1815 μετὰ τῶν μονοστίχων γνωμῶν Ἐμμανουὴλ τοῦ Χρυσολωρᾶ, τῶν Ἀντιφώνων τῆς Ὀκτωήχου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τινων ἄλλων, ὁ ἱερομόναχος Δαμασκηνὸς ὁ ἐκ Δημιτζάνης. Καὶ τὸ μὲν κείμενον τοῦ Συγγραφέως ἐτήρησεν ὁ ἐκδότης ἀμετάβλητον, προσέθηκε δὲ ἐκ παραλλήλου τὴν ψυχγωγικὴν αὐτοῦ ἐξήγησιν, πεποιθὼς ὅτι οὕτω καθίστα τοῖς νέοις καὶ τοῖς πρωτοπαίροις εὐχρηστον τὸ βιβλίον. Ἀλλ' ἡ εὐλογημένη ψυχγωγία, ὡς οἱ παλαιότεροι τῶν παρ' ἡμῶν γνωρίζουσιν, οὐ μόνον

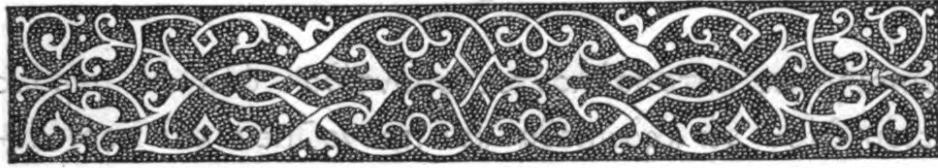
τὸν εἰρμὸν τῶν ἰδεῶν τοῦ Συγγραφέως κατακόπτει, καὶ τὴν χάριν ἀφαιρεῖ, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου ἐκνευρίζει· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν κατάληψιν τοῦ κειμένου, ἧς χάριν ἐρίνετο, ἀντὶ τοῦ καταστῆσαι εὐχερεστέραν, γριφωδετέραν καὶ τοῦ γρίφου ποιεῖ. Τοῦτο δὲ συνέβαινε καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τῆς Χρηστοθείας. Ἡμεῖς λοιπόν, ἵνα τέλος ἀποκριθῶμεν καὶ εἰς τὸ τρίτον ἐρώτημα, πρὶν ἢ προσβῶμεν εἰς τὴν τύπωσιν, ἐπιπρὸν ἐσκέφθημεν ἂν ἔπρεπε γὰρ τηρήσωμεν τοῦ Συγγραφέως τὸ κείμενον ἀμετάβλητον, ἢ γὰρ παραφράσωμεν αὐτὸ εἰς τὴν καθωμιλημένην. Ἐν τῇ τοιαύτῃ σκέψει δύο ἰδέαι παρίσταντο ἀντιμαχόμεναι τρόπον τινά, καὶ ἀνθέλικουσαι. Ἡ πρώτη ἔπειθεν ὑπὲρ τοῦ ἀμεταβλήτου, ὡς λόγον προβάλλουσα τὸ σεμνὸν τῆς ἀρχαϊζούσης φράσεως, τὸ πυκνὸν τῶν ἰδεῶν καὶ τὸ ἀφοριστικὸν τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἀξιωματικόν, ἅπερ μάλιστα εἰς τὰ πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν συντασσόμενα βιβλία, ὡς ὄροι ἀναγκαῖοι, ἀπαιτοῦνται. Ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς παρούσης Χρηστοθείας φαίνεται ἄριστα ἠσκημένος εἰς ταῦτα, εἰ καὶ κατακόρως τὰς σπανίας μεταχειρίζεται συντάξεις. Ἡ δὲ δευτέρα διετεινέτο πᾶν τούναντίον, ὅτι οἱ ὄροι τοῦ φέρεσθαι δέον γὰρ προβάλλωνται εἰς τοὺς παῖδας σαφεῖς καὶ εὐληπτοὶ, καὶ πάσης ἀπηλλαγμένοι δυσχερείας, ἂν, ἔλεγεν, ἢ ἀνάγκη τῆς περὶ τὴν συμπεριφορὰν κοσμιότητος πρέπη ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων γὰρ καταστῆ εἰς αὐτοὺς καταφραγὴς τε καὶ ἀπαραιτήτος.

Τούτων οὕτω πρὸς ἀλλήλας ἀντιλεγουσῶν, ἡμεῖς, εἴτε καλῶς εἴτε μὴ, προσενεύομεν μᾶλλον πρὸς τὴν δευτέραν, καὶ ἐπὶ τέλους συνετάχθημεν αὐτῇ. Ἐπομένως τῆς Μούσης τὸ λαμπρὸν καὶ περικαλλές ἔνδυμα τῆς παλαιᾶς γλώσσης ἀφαιρέσαντες ἐνεδύσαμεν αὐτὴν τὸ πενιχρὸν τριδώνιον τῆς καθωμιλημένης.

Ἄλλη δὲ τις μεταβολή, ὑφ' ἡμῶν γενομένη, εἶναι καὶ ἡ προσθήκη σχετικῶν τινῶν σημειώσεων, ἐκ διαφόρων Ἑλλήνων τε καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἐξηγημένων. Εἰς τοῦτο δὲ προ-

έβημεν διὰ δύο κυρίως λόγους· τὸ μὲν, ἵνα τὰ συνοπτικῶς καὶ ἀφοριστικῶς παρὰ τοῦ Συγγραφέως ἐκτιθέμενα πλατύτερον πως ἐπεξηγηθῶσι, καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν τῶν νέων διάπλασιν ὠφελιμώτερον ἐπιδράσωσι· τὸ δέ, ἵνα τοῦ βιβλίου ἡ ἀνάγνωσις, ποικιλομένη τρόπον τινὰ δι' αὐτῶν καὶ ψυχαγωγουμένη, ἀποβῆ εὐαρεστοτέρα καὶ μᾶλλον ἐπαγωγικὴ. Καὶ καθὼς τοῦ βιβλίου τὸ κείμενον παρεφράσαμεν εἰς τὴν καθωμιλημένην διὰ τὸ εὐκατάληπτον· οὕτω καὶ τὰ ὑποσημειούμενα τῶν συγγραφέων χωρία, διὰ τὸ ὁμοιόμορφον.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΧΡΗΣΤΟΘΕΙΑ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἡ ψυχὴ εἶναι τῶν μερῶν, τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ τιμιώτατον, καὶ λίαν ὑπέρτερον τοῦ σώματος, ὅπερ ἐλαττοῦται αὐτῆς κατὰ τοσοῦτον, καθόσον ὑπηρετεῖ εἰς αὐτὴν ὡς ὄργανον. Διὰ τοῦτον βεβαίως τὸν λόγον πρέπον αὕτη νὰ ἀξιῶται τῆς περισσοτέρας ἐπιμελείας ὡς πρὸς ἐκεῖνα, ἅτινα, εἰς στολισμὸν αὐτῆς καὶ τελειότητα συντρέχοντα, αὐτὴν ἰδίως ὠφελοῦσιν. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει παντάπασιν νὰ παραμελῶμεν καὶ τοῦ σώματος, μηδεμίαν περὶ τῆς ἐκείνου

περιποιήσεως καταβάλλοντες φροντίδα· ἀλλ' ὡς μέρους οἰκείου δέον νὰ κηδόμεθα καὶ προνοῶμεν καὶ περὶ αὐτοῦ, μηδὲ τὴν ἐξωτερικὴν εὐκοσμίαν νὰ παραβλέπωμεν. Διότι συνήθως οἱ ἄνθρωποι ἐκ μόνης τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως τὰ πράγματα κρίνοντες τὰ μὲν ἀφανῆ τῆς ψυχῆς προτερήματα δὲν ἐξετάζουσι, διὰ δὲ τῆς ἐξωτερικῆς εὐκοσμίας καὶ τῆς ἄλλης συμπεριφορᾶς σπουδάζουσι, ἵνα γνωρίσωσι τὴν ἐνδόμυχον τῆς ψυχῆς διάθεσιν. Καὶ ὅπως ἂν ἀντιληφθῶσι τῆς ἐξωτερικῆς ἐκάστου καταστάσεως, ἂν ἦναι δηλαδὴ κοσμία ἢ ἀκοσμος, τοιαύτην συνήθως περὶ αὐτοῦ ἔχουσι γνώμην.

Διὰ ταῦτα ἄρα καλὸν εἶναι τὸ παράγγελμα, ὅτι πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ φροντίζωμεν περὶ τῆς εἰς τὴν ψυχὴν ἀφορώσης εὐταξίας, καὶ μηδεμίαν νὰ παραλείπωμεν περὶ αὐτῆς ἐπιμέλειαν, μηδὲ νὰ ἀδιαφορῶμεν καὶ περὶ αὐτῶν ἔτι, ὅσα ἀσήμαντα φαίνονται. Διότι καὶ εἰς ὠραϊσμένον δι' ἐξόχου καλλονῆς σῶμα καὶ ἔν τι φακοειδὲς τοῦ δέρματος κηλίδωμα, ἢ μία τις ἐξέχουσα σαρκώδης ἐλαία, οὐχὶ ὡς μικρά, ἀλλ' ὡς μεγίστη ἀσχημία κρίνεται. Ἄλλως τε καὶ καθὼς αἱ μυῖαι, τὸ κάλλιστον τοῦ ὀπωρικοῦ μέρος παρατρέχουσαι καὶ τὴν ἄλλην αὐτοῦ εὐωδίαν καὶ λαμπρότητα παραβλέπουσαι, πρὸς τὸ σεσηπὸς φέρονται καὶ τὸ δυσῶδες· οὕτω καὶ οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων. Οἵτινες ὡς ἂν εἶχον τυφλὰς τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὰ λοιπὰ προτερήματα, ἦσαν δὲ ὀσφραντικοὶ καὶ τῶν ἐλαχίστων ἐλαττωμάτων, πρὸς ἐκεῖνα μόνον πλησιάζουσι, καί, ἀπαραλλάκτως ὅπως αἱ μυῖαι, εἰς αὐτὰ προσκολλῶνται.

Καὶ ἂν λοιπὸν ἠθέλομεν φανῆ ὅτι πραγματευόμεθα ἐνταῦθα περὶ μικρῶν ἀντικειμένων, ἅπερ οἱ πλεῖστοι οὐδὲ νὰ ἀκούσωσιν ἀνέχονται, δὲν ἀφιστάμεθα τοῦ ἔργου. Διότι οἱ καλῶς κρίνοντες, καὶ ὅσοι σπουδάζουσι νὰ καταστῶσι κατὰ πάντα τέλειοι, αὐτοὶ τοῦλάχιστον θέλουσιν ὁμολογήσει ὅτι δὲν εἶναι ἀσύμφορον εἰς τοὺς παῖδας, ἵνα ἀπὸ τῆς πρώτης, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, γραμμῆς τοῦ βίου προασκῶνται ἐκ τούτων εἰς τὴν ἀρετὴν. Διότι ἴσως σὺν τῇ ἐπιδόσει τῆς ἡλικίας ἠθελον μετοχετεύσει εἰς τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν τὴν κοσμιότητα.

Α'

ΠΡΟΣ ΤΑ ΘΕΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΦΕΡΩΜΕΘΑ ΜΕΤΑ ΣΥΣΤΟΛΗΣ, ΑΙΔΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ

Τὸ τοῦ θεολόγου Γρηγορίου « Ἐκ Θεοῦ ἄρχεσθαι καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι ¹ » δὲν εἶναι μόνον εὐσεβές, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν βίον ὠφελιμώτατον. Διότι κατὰ τὸν Ἀπόστολον « ἐν ἐκείνῳ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν ² ». Τούτου ἔνεκα πᾶς εὐσεβὴς ἄνθρωπος, ἅμα τῆς κλίνης ἐξεγερθεὶς, πρῶτιστον καθήκον ἔχει νὰ ἀνυψώσῃ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν· νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτὸν καὶ διὰ πάντα μὲν τὰ ἄλλα, μάλιστα δὲ διότι ἀνεπηρέαστος ἀπὸ παντὸς κακοῦ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα διήγνυσε, καὶ νὰ παρακαλέσῃ αὐτόν, ἵνα τὴν ἐνεστῶσαν ἡμέραν διέλθῃ εὐαρεστῶν εἰς τὸ θεῖον αὐτοῦ

(¹) Περὶ ἱερωσύνης.

(²) Πράξ. ιζ', 28.

θέλημα. Πρέπει δὲ νὰ πράττη ταῦτα μετὰ τῆς δεούσης εὐλαβείας καὶ πίστεως, καὶ οὐχὶ κατὰ ἀπλήν συνήθειαν, ὡς πράττουσι δυστυχῶς οἱ πλεῖστοι. Διότι τὸ νὰ ὑποψιθυρίζη τις εὐχὰς καὶ ψαλμοὺς μὲ τὰ χεῖλη, ἐνῶ μὲ τὸν νοῦν καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀσχολεῖται περὶ ἄλλα ἀντικείμενα, φανερόν ὅτι ἀντὶ ὠφελείας κατακρίσεως μᾶλλον γίνεται αἴτιον¹.

Μετὰ τὴν πρωϊνὴν προσευχὴν ἢ εἰς τὸν ἱερόν ναὸν προσέλευσις πρὸς ἀκρόασιν τῆς θείας ἱερουργίας ἔστω ἢ δευτέρα φροντίς. Τοῦτο δέ, ἂν εἶναι δυνατόν, πρέπει καθ' ἐκάστην νὰ γίνηται, ἂν δὲ ἀδύνατον, κατὰ τὰς κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας· ὅτε ἀπρεπὲς κρίνεται καὶ ἀθέμιτον νὰ ἀπουσιάζη τις ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς συναθροίσεως τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν².

(¹) « Ἐὰν ἡ μὲν γλῶσσα ἡμῶν προφέρῃ τὰ τῆς προσευχῆς ῥήματα, ἡ δὲ διάνοια ἔξω ῥεμβάζη, περισκοποῦσα τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀγοράν, οὐδὲν εἰς ἡμᾶς ἔσται ὄφελος, ἴσως δὲ καὶ ἡ κατάκρισις μεγαλητέρα. Διότι, ἂν εἰς ἄνθρωπον προσερχόμενοι τοσαύτην δεικνύωμεν τὴν σπουδὴν, ὥστε μηδὲ τοὺς πλησίον παρεστῶτας πολλάκις βλέπομεν, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν ἡμῶν ἐντείνουμεν, καὶ μόνον ἐκεῖνον, εἰς ὃν προσήλθομεν, φανταζόμεθα, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ πρέπει νὰ ποιῶμεν τοῦτο ». Χρυσόστομος, εἰς τὴν Γένεσιν. ὁμιλ. Α', ε.

(²) « Προσεύχου μὲν, ὦ ἡγεμῶν, διὰ παντὸς κατ' ἰδίαν εἰς τὸν Θεόν, προσεύχου δ' ἅμα καὶ μετὰ τοῦ πλήθους, καὶ ἐν τῷ φανερῷ. Διότι δι' ἐκατέρου τούτων, θεοφιλῶς πραττομένων, δύνασαι νὰ ἀποδώσης εἰς τὸν Θεὸν τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν. Καὶ ὅσον ἢ κατ' ἰδίαν προσευχὴ πλεονεκτεῖ εἰς τὴν τῆς διανοίας καθαρῶ-

Εισελθὼν δὲ εἰς τὸν ἱερόν ναὸν ἀφαίρεςον παρευ-
θὺς τῆς κεφαλῆς τὸ κάλυμμα, δι' οὗ μέλλεις νὰ πα-
ραστήσης καὶ τὴν πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβειαν, καὶ ὅτι μετὰ
συστολῆς καὶ αἰδοῦς προσῆλθες. Ἐπειτα στρέψον τὰς
ὄψεις σου πρὸς τὸ ἱερόν βῆμα, ἐκεῖ, ὅπου ὁ οὐράνιος
ἄρτος, ἵνα σε διαθρέψῃ ψυχικῶς, ὑπὲρ σοῦ καθ' ἐκά-
στην ἱερουργεῖται· καὶ μετὰ εὐλαβείας, ὅσον ἐνδέχεται
πολλῆς, ἀνάπεμπε τὰς εὐχάς σου εἰς τὸν Θεόν, τὸν
ἀοράτως παριστάμενον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου¹.

Οὕτω δὲ εἰσελθὼν μένε, εἰς ἣν ἔτυχες θέσιν, ἀκί-
νητος², καὶ ἀπόφευγε νὰ φαίνησαι ὅτι ἀκολουθεῖς τὴν

» τητα, τοσοῦτον ἢ κοινῇ προκαλεῖ εἰς μίμησιν τοὺς ὀρώντας. Καὶ
» ἐκείνη μὲν συντελεῖ εἰς τὸ ἴδιον κέρδος, αὕτη δὲ ὠφελεῖ καὶ τοὺς
» ἄλλους, ὧν ἡ σωτηρία καὶ ἡ προκοπὴ εἰς τὴν εὐσέβειαν εἶναι
» πάλιν τῆς ἀρετῆς τοῦ ἡγεμόνος μαρτυρία ». Φώτιος, ἐν ἐπιστολῇ
πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἡγεμόνα Βουλγαρ. κθ'.

(¹) « Εἰσέρχονται πολλοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἀπαρτίζουσι μυ-
» ρίους στίχους προσευχῆς, καὶ ἐξέρχονται ἀγνοοῦντες τί εἶπον. Τὰ
» χεῖλη κινουῦνται, ἡ δὲ ἀκοὴ δὲν ἀκούει. Σὺ λοιπὸν δὲν ἀκούεις τῆς
» προσευχῆς σου, καὶ θέλεις νὰ εἰσακούσῃ αὐτῆς ὁ Θεός; Ἐκλινα,
» λέγεις, τὰ γόνατά· ναί· ἀλλ' ἡ διάνοιά σου ἔξω ἐπέτετο. Τὸ σῶ-
» μά σου ὑπῆρχεν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, ἡ δὲ γνώμη σου ἔξω. Τὸ
» στόμα σου ἔλεγε τὴν προσευχὴν· ἀλλ' ἡ διάνοιά σου ἠρίθμει τό-
» κους, συμβόλαια, συναλλάγματα, χωρία, κτήματα, συνεντεύξεις
» φίλων ». Χρυσόστομος, εἰς τὸ ὅτι « Τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα οὐ-
» δεῖς παραβλάψαι δύναται ».

(²) « Εἶναι δὲ ἡ παρ' ἡμῶν ἀπαιτουμένη ἐν τῷ ναῷ εὐταξία
» τοιαύτη· πρῶτον μὲν, μὲ συντετριμμένην καρδίαν ὀφείλεις νὰ προσ-
» ἔρχησαι πρὸς τὸν Θεόν· ἔπειτα καὶ τὸ τῆς καρδίας ἦθος διὰ τοῦ
» ἐξωτερικοῦ σχήματος νὰ ὑποδεικνύῃς διὰ τῆς στάσεως, διὰ τῆς

συνήθειαν τῶν ἀναγώγων καὶ βαρβάρων ἐκείνων, οἵτινες δὲν παύονται διαλεγόμενοι πρὸς τοὺς πλησίον ἰσταμένους, καὶ τῆς προσευχῆς τὴν ὥραν μεταχειρίζονται εἰς φλυαρίαν. Σὺ δὲ γύμναζε σεαυτὸν οὕτως, ὥστε οὔτε νὰ ὀμιλῆς, οὔτε τῆδε κακεῖσε τοὺς ὀφθαλμούς σου νὰ στρέφῃς· ἀλλὰ μετὰ φόβου νὰ διάγῃς τὴν τῆς προσευχῆς ὥραν, ὡς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ παριστάμενος ¹. Καὶ ἂν ποτε κρίνης εὐλογον νὰ προσευχηθῆς καθ' ἑαυτὸν, ἀρκεῖ νὰ συνομιλῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐνδομύχως, καὶ νὰ μὴ παρατίθῃς τοὺς πλησίον σου ἰσταμένους διὰ στεναγμῶν καὶ θορυβωδῶν ἐπικλήσεων. Διότι, οὕτω πράττων, οὐ μόνον θέλεις καταστῆ φορτικός, ἀλλὰ καὶ θέλεις νομισθῆ συγχρόνως ὅτι δι' ἀνθρωπαρέσκειαν προσεύχεσαι.

» τῶν χειρῶν εὐταξίας, διὰ τῆς πραείας καὶ συνεσταλμένης φωνῆς. Ταῦτα εἶναι εὐκόλα, καὶ εἰς πάντα τὸν βουλόμενον δυνατά ». Χρυσόστομος, εἰς τὸ « Ἐπαινος τῶν ἀπαντησάντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ » κτλ.

(¹) « Ἀθλιε καὶ ταλαίπωρε, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ φοβῆσαι καὶ τρέμῃς, ὅταν τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν ἀναπέμπτῃς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ διὰ ταύτης τὴν τῶν ἀμαρτιῶν συγχώρησιν ζητῆς, σὺ ἐνταῦθα ὀμιλεῖς περὶ μίμων καὶ ὀρχηστῶν, τὰς μὲν χεῖρας ἐκτείνων ἀπάκτως, μὲ τοὺς πόδας δὲ τρόπον τινὰ πηδῶν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα λυγίζων. Καὶ πῶς δὲν φοβεῖσαι, οὐδὲ φρίττεις νὰ ἀναφέρῃς τὰ λόγια τῶν εὐχῶν; Δὲν ἐννοεῖς, ὅτι αὐτὸς ὁ Δεσπότης Θεὸς παρῆυρῖσκειται ἐνταῦθα ἀοράτως, καὶ ἀναμετρεῖ ἐκάστου τὴν κίνησιν, καὶ τὴν συνείδησιν ἐξετάζει; Δὲν ἐννοεῖς, ὅτι ἄγγελοι παρίστανται εἰς τὴν φρικτὴν ταύτην τράπεζαν, καὶ μὲ φόβον περικυκλοῦσι ταύτην; ». Χρυσόστομος, αὐτόθι.

Πρὸς τούτοις, ἂν νόσος τις δέν σε ἐνοχλῇ, τὸ νὰ κάθῃσαι, ἐν ᾧ αἱ ἱεραὶ τελεταὶ τελοῦνται, ὡς ἀπηγορευμένον, ἀπόφευγε. Ὅφείλεις δὲ μάλιστα, ἂν εἶναι δυνατόν, μὲ ἀσκεπῆ κεφαλὴν νὰ ἴστασαι καθ' ἑλὴν τῆς προσευχῆς τὴν διάρκειαν. Ἄν ὅμως εἴτε τῆς κεφαλῆς σου ἢ φυσικὴ κατάστασις, εἴτε τὸ τοῦ χειμῶνος ψυχὸς δέν συγχωρῶσι τοῦτο, τοῦλάχιστον εἰς στιγμὰς ἐξόχως ἱεράς ἢ τῆς κεφαλῆς ἀποκάλυψις εἶναι ἀναγκαῖα. Διότι κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, ἐὰν ὁ προσευχόμενος ἔχη κεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν, καταισχύνει τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν, ἥτοι τὸν Χριστόν.

Εἰς τὰς μετ' ἀλλήλων κοινὰς συνδιαλέξεις, καὶ μάλιστα εἰς τὰς περὶ γελοίων ἀντικειμένων ὁμιλίας, μηδέποτε μεταχειρίζου ῥητὰ τῶν θείων Γραφῶν. Διότι ἄλλως, καθὼς καὶ τις τῶν σοφῶν εἶπε, φλυαρεῖς ἐν οὐδέοντι. Καὶ ἔπειτα, ἂν τὸ νὰ ὁμιλῇ τις περὶ τῶν Ἠγεμόνων μετὰ χλεύης δέν θεωρῆται ἐπιτετραμμένον, πόσον ἄτοπον εἶναι νὰ προφέρῃ πρὸς ἐμπάιγμόν τὰ θεῖα λόγια; Ἔστω σοι λοιπὸν κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα «καίρὸς παντὶ πράγματι¹». Διότι ὁμοίως αἰσχρὸν εἶναι εἰς πράγματα γελοῖα νὰ θεολογῆς, καὶ εἰς σπουδαῖα νὰ μεταχειρίζῃσαι τὰ γέλωτος ἄξια².

(¹) Ἐκκλησιαστής γ', 4.

(²) « Ἄν τις ἄτιμος, ἂν τις αἰσχρὸς, οὗτος εἶναι καὶ εὐτράπελος. Εἰς πολλοὺς δὲ καὶ ἀρετὴ φαίνεται τὸ πρᾶγμα ὅτι εἶναι... » Οὐδὲν ὑπάρχει τοῦ εὐτραπέλου ἀναισχυντότερον. Ὡστε τὸ στόμα αὐτοῦ δέν γέμει χάριτος, ἀλλὰ πικρίας... Ἡδὴ τὸ τῆς εὐτραπέλειας κακὸν εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἤδη καὶ τῶν ἱε-

Β'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΑΙΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ

Εἰς τὰς συναναστροφάς, ὅ,τι ἂν μέλλῃς νὰ πράττης, πρᾶττε χαίρων καὶ μὲ πρόσωπον φαιδρόν.

Μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἀπόφευγε οὐ μόνον νὰ φέρῃς τὴν χεῖρά σου εἰς τὰ κρύφια τοῦ σώματος μέλη, ἀλλὰ καὶ νὰ φαίνῃσαι κἂν ὅτι ἄπτεσαι αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἀναισχυντίας ταύτης προφυλάττεσαι, ἐὰν ἐπιμελῶς ἀ-

» ρῶν Γραφῶν ἤψατο. Μοὶ εἶναι συγκεχωρημένον νὰ εἶπω τι,
» ἵνα δείξω τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κακοῦ; Αἰσχύνομαι τῇ ἀληθείᾳ·
» πλὴν θὰ τὸ εἶπω... Ἐτυχέ τις νὰ εὐρίσκηται παρά τινι τῶν με-
» γαλαυχούντων διὰ τὰς γνώσεις αὐτῶν. Καὶ γνωρίζω μὲν ὅτι θέ-
» λω κινήσει ὑμᾶς εἰς γέλωτα, ἀλλ' ὅμως θὰ τὸ εἶπω· καί, ἀφοῦ
» παρετέθησαν τὰ βρώματα ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἔλεγε· «ὄρα ἕξα-
» σθε, παιδία, μήποτε ὀργισθῇ κοιλία». Καὶ πάλιν
ἄλλος ἔλεγε· «οὐαί σοι, μαμμωνᾶ, καὶ τῷ μὴ ἔχοντί
σε». Χρυσόστομος, ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσ. ὁμιλ. ιζ', γ'.

ποφεύγης νὰ πράττης τοῦτο καὶ ὅταν μόνος εὐρίσκησαι ¹.

Ἐπίφυγε νὰ πράττης ἢ νὰ λέγης ὅσα ἀηδῖαν προξενούσιν εἰς τοὺς εὐρισκομένους ἐν τῇ συναναστροφῇ.

Γυμνάζου εἰς τὸ μήτε νὰ τραγωδῆς μήτε νὰ ψάλλῃς κατ' ἰδίαν ὑποψιθυρίζων. Ἐτι δὲ μάλλον φυλάττου νὰ πράττης τοῦτο, ὅταν μετ' ἄλλων εὐρίσκησαι. Ἐπεχε δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ κινήῃς τὰς χεῖράς σου πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τοῦ σώματός σου τὸ μέρος· τοῦθ' ὅπερ τινές, ὡς ἂν ἐσκιαμάχουν πρὸς τὰ μελωδήματα τῆς κιθάρας, διὰ τῆς κινήσεως τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἐθίζουσι νὰ πράττωσι.

Μὴ τρίψε τοὺς ὀδόντας, μήτε ἄλλο τι πράττε, ὅσα στοχάζεσαι ὅτι φέρουσιν εἰς τοὺς συναναστρεφομένους ἐνόχλησιν.

Πολὺ ἄτοπον εἶναι καὶ τὸ νὰ σκορδινᾶσαι· ἦτοι χασιμώμενος νὰ τανύῃς ἀτάκτως τὰς χεῖρας καὶ τὸ σῶμά σου ἐνώπιον ἄλλων.

Ἐάν ποτε γίνῃ χρεία εἴτε νὰ βήξῃς εἴτε νὰ παρῆς (πτερνισθῆς), πράττε τοῦτο μετὰ πολλῆς προσοχῆς, μὴ τυχὸν ἢ ὀρμὴ τοῦ σιέλου σου βρέξῃ τοὺς παρακαθημένους.

Ἐπιπλάττον δὲ κρίνεται καὶ νὰ στενάζῃς, μηδεμιᾶς ἀνάγκης βιαζούσης. Ἐν δὲ ποτε, ἐπελθούσης εἰς τὸν

(¹) «Φαῦλόν τι, καὶ ἐάν μόνος ᾖσαι, μήτε λέγε, μήτε πράττε. Ἐπίφυγε δὲ νὰ ἐντρέπησαι πολὺ περισσότερον τὸν ἑαυτὸν σου, ἢ τοὺς ἄλλους». Δημόκριτος, παρὰ Στοβαίῳ ΛΑ'.

νοῦν σου ἀναμνήσεώς τινος λυπηρᾶς, ἤθελες ἀναγκα-
σθῆ νὰ στενάξης, πράττε τοῦτο ἀθορύβως, ὅπως μὴ
εἰς πάντας καταστῆ ὁ στεναγμός σου καταφανής.

Ἐάν μὲν ἦναι δυνατόν, ἢ τῶν φίλων ἢ ξένων ὁμι-
λία πρέπει νὰ σὲ ἀποτρέπη παντελῶς ἀπὸ τοῦ νὰ χα-
σμάσαι. Διότι ἡ πράξις αὕτη καθ' ἑαυτὴν μὲν κρίνεται
ὡς δεῖγμα νωθρότητος· εἰς ἐκείνους δέ, μεθ' ὧν συνο-
μιλεῖς, δίδει ὑπόνοιαν ὅτι τοὺς ἀκούεις μετ' ἀηθίας.
Ἐάν τυχὸν ὅμως προλαβοῦσά τις ἀϋπνία ἢ καρηδάρια
δέν σοι ἐπιτρέπουσι νὰ ἀπωθήσης τὴν χάσμη· τότε
σπούδασσον οὔτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁμιλίας νὰ χασμάσαι,
οὔτε νὰ χαίνης βλέπων κατὰ πρόσωπον τοὺς παριστα-
μένους· ἀλλὰ νὰ φράσσης, ὅσον τὸ δυνατόν εὐσχήμως,
διὰ τῆς χειρός σου ἢ τοῦ καψιδρωπίου (ρίνομάκτρου)
τὸ στόμα, καὶ νὰ στρέφης τὸ πρόσωπον ἢ καὶ ὅλον
σου τὸ σῶμα, ἂν δύνασαι, ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν ἄλλων.

Ἐπομυττόμενος ἔχε πλησίον σου τὴν αἰδῶ, καὶ ἀπό-
φευγε νὰ σαλπίζης τρόπον τινὰ διὰ τῶν μυξωτήρων
(ῥωθῶνων), ὡς διὰ σάλπιγγος. Βδελυρὸν ὁμοίως καὶ
νὰ βλέπης τὴν ἐν τῷ ῥινομάκτρῳ μύξαν· καὶ νὰ καθα-
ρίζης διὰ τῶν δακτύλων τὴν ῥίνα· ὅτε εἶναι συγκεχω-
ρημένον νὰ ἀναπληρώσης τὴν χρεῖαν ταύτην διὰ τοῦ
ρίνομάκτρου.

Ὅπως βάρβαρον εἶναι καὶ ἥκιστα ἑλληνικὸν τὸ νὰ
ὁμιλῆς, ὅταν ἄλλος τις κοιμᾶται· τὸ νὰ κινήσῃ, ὅταν
οἱ ἄλλοι ἡσυχάζωσι· τὸ νὰ μὴ σιωπᾶς, ὅταν οὐχὶ ὁμι-
λίας, ἀλλ' ἀκροάσεως ᾖρα. Εἰς τοὺς προϊσταμένους
βεβαίως δὲν θεωρεῖται ὡς ἀπηγορευμένον τὸ νὰ περι-

πατῶσιν, ἐν ᾧ οἱ παρευρισκόμενοι ἐν ἡρεμίᾳ διάκεινται. Οὕτω λόγου χάριν εἰς τοὺς διδασκάλους ἐν τῷ σχολείῳ ὁ ἐπὶ παρουσία τῶν μαθητῶν περίπατος ἐπιτρέπεται.

Τὸ οἴκημά σου δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀτημέλητον, μήτε τὰ ἐπιπλά σου ἐρριμμένα ἀτάκτως. Νόμιζε δὲ αἰσχρὸν καὶ τὸ νὰ ἐνδύῃσαι ἢ ἐκδύῃσαι ἐπὶ παρουσία ἄλλων· ὡς καὶ νὰ ἐξέρχῃσαι τῆς οἰκίας μὲ τὸν νυκτερινὸν πῖλον· ἐνῶ ὀφείλεις εἰς τὰς ὀψεις τῶν ἀνθρώπων νὰ φαίνῃσαι, ὅσον τὸ δυνατόν, κοσμιώτατος.

Ὅταν μετὰ τινος τῶν συμμαθητῶν σου συμμελετᾷς, μὴ μεταχειρίζου φωνὴν δυνατὴν, ὥστε νὰ γίνῃσαι εἰς τοὺς ἄλλους ἐμπόδιον πρὸς τὴν μελέτην.

Ἐκεῖνο δέ, ὅπερ μεγάλην κακοτροπίαν ἐμφαίνει καὶ κακοήθειαν, εἶναι τὸ ἀκόλουθον· ἦτοι τὸ νὰ περισπᾷ τις τὴν προσοχὴν τῶν συμμαθητῶν του ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως, ὅταν ὁ διδάσκαλος τὸ μάθημα ἐξηγῇ¹. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ἀποφεύγῃς καὶ τοῦτο· ἦτοι,

(¹) « Παρατηρεῖτε δὲ· προσκαλῶ τοὺς νέους νὰ ἔλθωσιν εἰς ἀκροάσιν τοῦ μαθήματος. Δραμῶν δὲ ὁ ἐπιστάτης ποιεῖ τοῦτο. Οἱ δὲ νέοι δὲν μιμοῦνται τὸν δρόμον ἐκείνου, ὃν ἔπρεπε νὰ ὑπερτερῶσι κατὰ τὴν ταχύτητα. Ἄλλ' οἱ μὲν ἐξακολουθοῦσιν ἄδοντες τὰς ᾠδὰς, ἅς ἅπαντες γνωρίζουσιν· οἱ δὲ ἐξακολουθοῦσι τὰς φλυαρίας· οἱ δὲ τὸν γέλωτα. Ἐπειδὴ δ' ἐν τούτοις ἡ βραδύτης αὐτῶν κατηγορεῖται παρὰ τῶν παρόντων· ἂν ποτε καὶ ἀποφασίσωσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παραδόσεων, βαδίζουσιν ὡς αἱ νύμφαι, ἧ, ἵνα τὸ ἀληθέστερον εἴπωμεν, ὡς ἂν εἶχον εἰς τοὺς πόδας κάλως. . . ὥστε οἱ παρακαθήμενοι ἀγανακτοῦσι τοσοῦτον βλακῆς νέους ἀναμένοντες. Καὶ ταῦτα μὲν πράττονται παρ' αὐτῶν

ὅταν ἀκροᾶσαι τὸν διδάσκαλον εἴτε ἐν τῷ σχολείῳ διδάσκοντα, εἴτε δημοσίᾳ δημηγοροῦντα, νὰ μὴ δεικνύης διὰ νευμάτων, μήτε διὰ μειδιαμάτων, μήτε δι' ἄλλων τοῦ σώματος κινήσεων, ὅτι ἐννοεῖς τὰ λεγόμενα. Διότι τὰ τοιαῦτα, ἐλέγχοντα φανερῶς τοὺς συνακρωμένους ἐπὶ ἀμελείᾳ καὶ ἀσυνεσίᾳ, ἐρεθίζουσιν αὐτοὺς κατὰ σοῦ.

Ἐν καιρῷ χειμῶνος παραχώρει καὶ εἰς τοὺς παρευρισκομένους θέσιν παρὰ τῆ ἑστίᾳ. Διότι τὸ νὰ κάθησαι παρ' αὐτῆ οὕτω πως, ὥστε νὰ φράσσης ἀπ' αὐτῶν τὴν τῆς πυρᾶς ἀπόλαυσιν, τοῦτο εἶναι δεῖγμα ἀβελτερίας.

Ἐν ταῖς παιδιαῖς, αἵτινες ἐνίστε γίνονται πρὸς ἄνεσιν τοῦ σώματος, τὸ παρὰ τὸ πρέπον δὲν ἐπαινεῖται. Διὰ τοῦτο βεβαίως δὲν πρέπει αὐταὶ νὰ ἐκτείνωνται

» πρὸ τῆς παραδόσεως. Ἀφοῦ δὲ ἤδη ἡ παράδοσις ἀρχίσῃ, πολλὰ
 » μὲν πρὸς ἀλλήλους ποιῶσι νεύματα περὶ ἡνιόχων καὶ μίμων καὶ
 » ἔππων καὶ ὀρχηστῶν· πολλὰ δὲ ψιθυρίζουσι περὶ μάχης ἢ γενο-
 » μένης, ἢ μελλούσης. Πρὸς τούτοις ἔτι οἱ μὲν κάθηνται, ὡς λί-
 » θοι, τὸν τῆς μιᾶς χειρὸς καρπὸν ἐπὶ τὸν τῆς ἄλλης θέτοντες· οἱ
 » δὲ ἐνοχλοῦσι τὴν ῥίνα μὲ τὰς χεῖρας· οἱ δὲ μένουσιν ὡς ἀναί-
 » σθητοί, ἐνῶ τσσαῦτα ἰδέαι αὐτοὺς κινουσιν· οἱ δὲ ἐλκύνοντες μὲ
 » βίαν τὸν κινούμενον καθίζουσιν· οἱ δὲ ἀριθμοῦσι τοὺς εἰσερχομέ-
 » νους· εἰς ἄλλους δὲ φαίνεται ἱκανὸν νὰ βλέπωσι τὰ φύλλα τοῦ
 » βιβλίου· οἱ δὲ προτιμῶσι νὰ λαλῶσιν ὅτι ἂν εἰς αὐτοὺς ἐπέλθῃ,
 » ἢ νὰ προσέχωσιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου. . . Ὡ κακοὶ
 » νέοι, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀκροάσεως οὐδὲν κέρδος προκύπτει εἰς ὑμᾶς,
 » καθὼς οὐδὲ εἰς τοὺς ἀπόντας». Ταῦτα ἐν ἀγανακτῆσει ὁ περιώ-
 νυμος Λιθάνιος (τόμ. Α', σελ. 198), ἐν τῇ τῆς Ἀντιοχείας Σχολῇ
 περὶ μεσοῦσαν τὴν Δ' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα διδάσκων.

τοσοῦτον, ὥστε νὰ χαυνῶσι τὸ σῶμα διὰ τοῦ ὑπερβολικοῦ κόπου. Ἄλλ' οὐδὲ φωναὶ τραχεῖται πρέπει ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐξάγωνται· οὐδὲ λογομαχίαι νὰ συμβαίνωσιν, ἴδιαι οὔσαι τῶν ἀναγῶγων. Ἄλλ' ὅ,τι ἂν λέγηται κατὰ τὰς παιδιάς, καὶ ὅ,τι ἂν πράττηται, πρέπει καὶ νὰ λέγηται καὶ νὰ πράττηται μετὰ κοσμιότητος καὶ μέτρου. Καὶ τοῦτο, ὅπως ἐκ τῆς περὶ τὰ τυχόντα πράγματα φιλοσοφίας καταστῆ εὐδωτέρα ἢ πρὸς τὰ σπουδαῖα καὶ χρήσιμα ὁδός. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι, ὅταν τὸ σῶμα εἶναι κεκμηκὸς ἢ ἐκ τοῦ παιγνιδίου, ἢ ἐξ ὁδοιπορίας, ἢ ἐξ ἐργασίας, ἢ πόσις τοῦ ὕδατος εἶναι ἀσύμφορος, καὶ εἰς τὴν ὑγίειαν ἐπιβλαβής. Ὡστε ἢ ἐγκράτεια ἐν ταύτῃ μᾶλλον τῇ περιστάσει, ἢ ἐν πάσῃ ἄλλη εἶναι χρήσιμος.

Τὸ νὰ πτύης εἰς τὴν παρακειμένην πυράν, ἢ νὰ θέτης ἐπ' αὐτῆς τὴν χεῖρά σου (ἵνα θερμανθῆς τάχα) με τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἄπτησαι τῆς φλογός, κύπτων καὶ οἶονεὶ αὐτὴν ἐναγκαλιζόμενος, εἶναι ἐπίψογον.

Ὅταν ἐν τῇ πυρᾷ ἔψηταί τι (μαγειρεύηται), πρέπει νὰ προσέχης, ἵνα μηδέποτε ἐκτείνης τὸν πόδα σου πρὸς αὐτήν· διότι τοῦτο εἶναι ὕβρις σχεδὸν πρὸς τὸ ἐπ' αὐτῆς κείμενον ἔδεσμα. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ νῶτα (ἵνα θερμανθῆς δῆθεν) πρέπει πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς πυρᾶς δοχεῖον τοῦ ἐδέσματος νὰ στρέφης, ὅταν παρευρίσκωνται ἔντιμοι ἄνθρωποι, πρὸς τὸν σκοπὸν τάχα τοῦ νὰ μὴ φανῆς ὅτι περιφρονεῖς αὐτούς. Οὔτε τὸ πῦρ με τὴν πυράγραν ἀνασκάλευε. Οὔτε ὑποκαύματα ἀφαίρει ἢ πρόσθετε. Οὔτε δαυλοὺς ἐκ τῆς στάκτης ἔξαγε.

Διότι ταῦτα πάντα, δουλικά ὄντα, εἰς τοὺς ὑπηρέτας πρέπει νὰ ἀφίνωνται.

Καὶ τὸ νὰ κόπτης, παρόντων τῶν φίλων, τοὺς ὄνυχας, ἢ νὰ τρώγης τὰ ἐξέχοντα αὐτῶν μέρη με τοὺς ὀδόντας, καθ' ὑπερβολὴν εἶναι μισαρὸν.

Πρέπει δὲ νὰ ἀποφεύγης καὶ τὸ νὰ εἰσάγης εἰς τὸ στόμα τοὺς δακτύλους, καὶ νὰ περιλείχης αὐτούς, ὡς κύων. Διότι εὐρίσκονται καὶ ἄνθρωποι ἐκ κακῆς ἕξεως τοῦτο πράττοντες. Οἵτινες τὴν τῆς συναναστροφῆς ὥραν οὕτω διερχόμενοι, δίδουσιν εἰς τοὺς συναναστρεφόμενους ἀφορμὴν, ἵνα τοὺς βδελυχθῶσιν. Ἄλλὰ σὺ ἀπεχε τούτου. Πρὸς δὲ τούτοις μηδὲ τοὺς ἄρμους λύγιζε τῶν δακτύλων, ὡς ἂν ἐμελλες αὐτούς νὰ ἐξαρθρώσης. Διότι καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἐπαινουμένων πράξεων.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν τρόπον τοῦ καθέζεσθαι πρέπει νὰ συμμορφῶσαι πρὸς τὰ ἔθιμα, τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ διατρίβεις. Διότι ἐὰν ἄλλος τις ἦναι, καὶ δοκιμώτερος μάλιστα, ὁ τρόπος, καθ' ὃν σὺ εἴτε ἀνετράφης, εἴτε ἐδιδάχθης νὰ κάθησαι, ἀνάγκη ὅμως νὰ τὸν καταλείπης καὶ νὰ συμμορφῶσαι πρὸς τὰ κατὰ τόπους ἔθιμα. Καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ, σὺ μόνος διαφέρων τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ἀγωγὴν, προκαλῆς κατὰ σοῦ τὸν γέλωτα.

Κοινὸν δὲ πρὸς πάντας παράγγελμα ἔστω τὸ ἐξῆς. ἦτοι ὁ ὑποδεέστερος νὰ κάθηται γονυπετῆς ἐνώπιον τοῦ ἀνωτέρου κατὰ τὸ ἀξίωμα, ἢ τὴν σοφίαν, ἢ τὴν ἡλικίαν καὶ τὰ παρόμοια, μέχρις οὗ ἐκεῖνος ἐπιτρέψῃ

νά καθήσης κατὰ τὸν ἐλευθέριον τρόπον. Καθεζόμενος ὅμως φρόντιζε πάντοτε νὰ περιστέλλῃς τὰ ἱμάτιά σου οὕτως, ὥστε μήτε αἱ ἀναξυρίδες σου νὰ φαίνωνται, μήτε αἱ περικοκλίδες, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατόν νὰ κάθησαι συνεσταλμένος.

Τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν τὴν ἀνευ λόγου κίνησιν, τὸ τετραγαγμένον καὶ παράφορον βλέμμα, τῶν ὀφρῦων καὶ ὅλου τοῦ σώματος τὴν συστολήν, καὶ τὴν συστροφήν τῶν χειλέων, ὡς προφανῶς μανιώδους ἀνθρώπου σημεῖα, πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ πᾶς ὅστις φροντίζει περὶ κοσμιότητος.

Καὶ ὅταν ὁμιλῆς, πρόσεχε νὰ μὴ φαντίζῃς διὰ τοῦ σιέλου τοὺς παρισταμένους. Κατορθοῖς δὲ τοῦτο, ἂν μήτε τροχάδην λαλῆς, μήτε πλησιάζῃς ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τοὺς ἀκρωμένους. Πρέπει λοιπὸν καὶ ἐν τούτῳ τὸν μέσον ὅρον νὰ τηρῆς· ὅ ἐστι νὰ ἀποφεύγῃς καὶ τὸ τροχάδην προφέρειν τοὺς λόγους καὶ τὸ λίαν πάλιν βραδέως, ἢ, ὅπως ἡ παροιμία λέγει, ἀπὸ τρυτάνης. Διότι τοῦτο μὲν εἶναι θηλυπρεπές, ἐκεῖνο δὲ μανικόν. Καὶ ἡ μὲν χρῆσις τῶν λόγων τοιαύτη. Μέτρον δ' αὐτῶν ἔστω ἡ χρῆσις· διότι, καθὼς τὸ ἐνδύμα πρέπει σύμμετρον νὰ ἦναι πρὸς τὸ σῶμα· οὕτως ὁ λόγος πρὸς τὰ πράγματα. Τὸ δὲ παρὰ τὴν συμμετρίαν εἰς ἀμφοτέρα ὡς ἐπίφογον κρίνεται.

Τὸ νὰ ἀποκτείνῃς ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τῶν παρευρισκομένων ψύλλας, ἢ ἄλλα τοιαῦτα ζωύφια, εἶναι αἴτιον ναυτίας. Ἄν λοιπὸν τοιοῦτόν τι, ἢ μύξα, ἢ φλέγμα, ἤθελον ὑπάρχει εἰς τὸ ἐνδύμα τοῦ μετὰ σοῦ

διαλεγόμενου, μετὰ πολλῆς εὐγενείας ἀφαίρει. Καί
 μάλιστα οὕτως, ὥστε οὐδ' αὐτὸς νὰ τὸ ἐννοήσῃ. Καί
 ἐάν δὲ τὰ τοιαῦτα εὐρίσκωνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ
 ἴστασι, ἐξάλειψε διὰ τῶν ποδῶν παρατρίβων, ὅπως
 μὴ, βλεπόμενα, ἀηδίαν κινῶσιν. Ἄν δὲ ἐπὶ τοῦ ἐνδύ-
 ματός σου ὑπάρχει τι τοιοῦτον, καὶ ἄλλος τις ἤθελε
 τὸ ἀφαιρέσει, πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃς εἰς αὐτὸν τοῦτο
 μετὰ αἰδοῦς καὶ χάριτος.

Ὅταν ἐξάγῃς τὸ φλέγμα, μηδέποτε ἀποσφενδόνιζε
 τὸν οἶλον, ὡς βέλος· διότι εἶναι αἰσχρὸν. Διὰ πολ-
 λούς δὲ λόγους ἄπεχε ἀπὸ τοῦ νὰ πτύῃς ἀπὸ τῶν
 παραθύρων τῆς οἰκίας, ἐν ἧ μένεις, εἰς τὴν δημο-
 σίαν ὁδόν. Μηδὲ κατάβρεχε μετὰ πτύσματα τῆς
 οἰκίας τοὺς τοίχους, ἀλλὰ μεταχειρίζου τὰ ἐπὶ τούτῳ
 κατεσκευασμένα ἄγγεϊα. Ἐάν ὅμως τοιαῦτα δὲν ὑ-
 πάρχωσιν, ἀναπλήρωσον διὰ τοῦ ῥινομάκτρου σου τὴν
 χρείαν.

Ἐν συναθροίσει πολλῶν τὸ νὰ στρέφῃς πρὸς τοὺς
 συγκαθημένους τὰ νῶτα σὲ παριστᾷ πρὸς τῆ ὑπερό-
 ψία καὶ ἀβέλτερον.

Συνδειπνῶν μετὰ ἄλλων μὴ στήριζε τοὺς πήχεις
 ἐπὶ τῆς τράπεζης, μηδὲ κύπτε χαίνων πρὸς τὰ ἐθέ-
 σματα, μηδὲ τὴν τράπεζαν διὰ τῆς χειρὸς πληττέ,
 μηδὲ τὸν παρακαθήμενον μεταχειρίζου, ὡς στήριγμα·
 ἐξ οὗ παραγκωνίζεις αὐτὸν μετὰ τὸ νὰ καταβροχθίζῃς
 χανδὸν τὰ ὄψα.

Θέλων δὲ νὰ συνομιλήσῃς μετὰ τινος τῶν ἐν τῇ τρα-
 πέζῃ παρακαθημένων μὴ ἔλκε αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐνδύμα-

τος, ὡς ἄπο χαλινού, ἵνα ἀκροασθῇ τοὺς λόγους σου·
 μήτε πληττε αὐτοῦ τὰς πλευράς διὰ τῶν ἀγκώνων.
 Ἔστω δὲ εἰς σὲ ἵκανὸν νὰ καλῆς αὐτὸν ἐξ ὀνόματος,
 ἢ διὰ τινος τῶν εὐφημοτέρων προσρήσεων. Εἰς δὲ τὰς
 συνομιλίας στέργε νὰ μεταχειρίζησαι μόνον τὴν γλῶσ-
 σαν, οὐχὶ δὲ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἐκείνας
 μὲν πρὸς ἀλλήλας ἐπιτρέβων, τοὺς δὲ πόδας σφσφίγ-
 γων καὶ συγκρατῶν. Καὶ τὸ νὰ βλέπῃς δὲ κύκλῳ,
 ὅταν μετὰ τινος συνομιλῆς, εἶναι ἴδιον φρενοβλαβοῦς.
 Διὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου πρέπει νὰ ἐφιστᾶς εἰς ἐκεῖ-
 νον, μεθ' οὗ συνομιλεῖς. Ἄλλ' τοῦχι πάλιν οὕτως,
 ὥστε, ἀτενίζων εἰς αὐτὸν ἀσκαρδαμυκτί, νὰ μὴ παρέ-
 χῃς καιρόν, ἵνα ἀπομύξῃται, ἂν τοῦτα ἤθελε καλέσει
 ἢ χρεῖα.

Εἰς τοὺς μεθ' ὧν συνανᾷστρέφῃσαι καὶ ἐντυγχάνεις
 τὸ μὲν παντελῶς ἀτημέλητον καὶ ἀπεριποίητον τοῦ
 σώματος σὲ καθιστᾷ βδελυρόν. Ὅμως διὰ τοῦτο δὲν
 πρέπει πάλιν διὰ τῶν καλλῶπισμάτων νὰ περιπέσης
 εἰς τὸ ἀντίθετον· ἦτοι εἰς τὰ γυναικοπρεπῆ καὶ κε-
 κομψευμένον. Λοιπὸν ἄς μὴ ἀσχολῆται συνεχῶς ἡ χεὶρ
 σου τακτοποιοῦσα τὸ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα, καὶ ἀνά
 πᾶσαν στιγμὴν εὐτρεπίζουσα τὴν ζώνην. Μηδὲ οἱ ὀφ-
 θαλμοὶ σου ἄς περιστρέφῶνται ἀποκλειστικῶς πρὸς
 τὸν τῶν ἐνδυμάτων σου σπολισμόν, πείθοντες καὶ σὲ
 νὰ ἐρωτᾶς τοὺς παρευρισκόμενους ἂν καὶ εἰς ἐκείνους
 ἀρέσκει τὸ κομψόν σου ἔνδυμα.

Μὴ διατῆρει τοὺς ὄνυχας ἐπὶ πολὺν χρόνον· ἀλλὰ
 φρόντιζε νὰ κόπῃς αὐτούς, ὥστε νὰ μὴ ᾔῃσαι ἀκο-

σμος. Ἐπιμελοῦ δὲ καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν καὶ πῶν ὀδόντων· ἀλλ' ὁμοίως οὐχὶ ὑπὲρ τὸ θεόν, διότι κατὰ ντᾶ εἰς τὸν θηλυπρεπῆ καλλωπισμόν.

Ἄτοπον δὲ εἶναι καὶ νὰ ἐξογκοῖς τὰς παρειάς καὶ νὰ φύσῃς, ὡς καὶ τὴν γλῶσσαν νὰ ἐξάγῃς, ὡς οἱ κύνες, καὶ τὸ γένειον διὰ τῆς χειρὸς νὰ ψαύῃς καὶ τὸν μύστακα σφινέχῃς διὰ τῶν δακτύλων νὰ προσκρίβῃς, ἢ τὰς παλάμας ἀνευ αἰτίας νὰ κροτῇς, ἢ νὰ δάκνῃς μετὰ τοὺς ὀδόντας τὰ χεῖλη, καὶ στρέφῃς αὐτά, γὰρ ἀναμασσᾷς. Τὰ δὲ χεῖλη μῆτε πάρα πολὺ πρέπει νὰ σφίγγωνται, ἀλλὰ μῆτε πάλιν νὰ ἀφίνωνται ἀνοικτά, ὥστε νὰ φαίνωνται οἱ ὀδόντες.

Μηδένα ἀστεϊζόμενος σκῶπτει μετ' ἐκείνου δέ, ὃν ἤθελες ἐννοήσῃς ὅτι εἰς εὐτραπέλιας δὲν ἀρέσκειται, οὐδέποτε ὀμίλει ἀστεϊότητας.

Ἐν συνεντεύξει πολλῶν λίαν φορτικὸν κρίνεται νὰ ἐξάγῃς ἐπιστολάς ἢ βιβλία καὶ νὰ ἀναγινώσκῃς ἐκτός

«Εὐτράπελος λέγεται ὁ ποικίλος, ὁ πάντοιος, ὁ ἄστατος, ὁ εὐκόλος, ὁ δὲ πάντα γινόμενος. Ὁ τοιοῦτος ταχέως τρέπεται καὶ μεταβάλλεται, διότι πρέπει ὁ εὐτράπελος νὰ μιμῆται καὶ τὰ σχήματα τῶν ἄλλων καὶ τὰς λέξεις καὶ τὸν γέλωτα καὶ τὸ βᾶδισμα καὶ τὰ πάντα. Προσέτι ἀναγκάζεται ὁ τοιοῦτος νὰ ἐπινοῇ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ σχήματα, διότι εἰς τὰς εὐτραπέλιας ἔχει καὶ τούτων ἀνάγκην. Ὅθεν ὁ εὐτραπελευόμενος παρασκευάζει εἰς ἑαυτὸν ἐχθροὺς περιπτύους, ἐκείνους δηλαδὴ, οὓς, εἴτε παρόντας εἴτε ἀπόντας, σκῶπτει». Χρυσόστομος, ἐν τῇ πρὸς Ἐφροσύνην ὁμιλίᾳ.

ἂν χρεία τις σὲ ἀναγκάζη· διότι εἶναι πράξις φορτικὴ. Ἄλλὰ καὶ τότε πρέπει νὰ ζητήσης τῶν παρόντων τὴν συγκατάθεσιν. Ἀπαλλάττεσαι δὲ τῆς συγκατάθεσεως ταύτης, ἂν μεταξύ τῶν παρόντων οὐκ ὑπάρχῃς ὁ ἐξοχώτερος.

Πρὸς τοῦτοις δὲν πρέπει νὰ περιεργάζησαι τὰ ἀλλότρια· οὔτε, ὅταν τις ἀναγινώσκῃ ἢ γράφῃ, νὰ ῥίπτῃς βλέμμα εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ ἀναγινωσκόμενα ἢ γραφόμενα, ὡς μὴ ἀνήκοντα εἰς σε αὐτὸν.

Ἄν δέ ποτε φανερὰ ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν ἀναγινώσκειται τι, τῆς ἐσχάτης εἶναι ἰσχυροῦς, πρὶν ἢ ἐρωτηθῆς, νὰ λέγῃς τὴν γνώμην σου, ἐπαινῶν ἢ μεμφομένου.

Μὴ ἔστω τὸ πρόσωπόν σου σκυθρωπὸν καὶ ἐπεφοβημένον· μηδὲ οἱ ὀφθαλμοί σου ἄγριοι, ὡς ἂν ἐβλέπον, κατὰ τὴν παροιμίαν, κόριγανον. Ἄλλὰ διατήρει, ὅσον τὸ δυνατόν, τὴν τοῦ προσώπου κατάστασιν γαλήνιαίαν καὶ συγκεκραμένην μετὰ σεμνότητος.

Μήτε εἰς τὰ σπουδαῖα γέλα· μήτε εἰς γελοῖα φαίνου σοβαρός· διότι ἐξίσου ἀμφότερα ἄτοπα. Μέτρον δὲ γέλωτος ἔχε νὰ προσμειδίῃς, καὶ νὰ δεικνύῃς εἰς τὰ τῶν χειλέων ἄκρα τὴν τῆς ψυχῆς σου εὐχαρίστησιν. Τὸ δὲ καγχάζειν, ὡς μανικόν, ἀποφευγε πάντοτε¹.

(1) «Τὸ νὰ παραδίδωται τις εἰς γέλωτα ἀκράτητον καὶ ἀκατάσχετον εἶναι σημεῖον ἀκρασίας. Διότι ὅταν τις τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ψυχῆς εὐχαρίστησιν ὑποδεικνύῃ μόνον μέχρι φαίδρου μειδίαματος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, «καρδίας» εὐφραινομένης, θάλλει πρόσωπον (Παροιμ. ιε', 14)» δὲν εἶναι ἀπρεπές. Τὸ δὲ καγχάζειν

ἀέτι φιλοφροσύνης καὶ δεξιότητος. Δεῦν λοιπὸν τοὺς
κατὰ τὰ ἀέτι, ἀτὰ ἐπισημοὺς, τοὺς λεγούσιους τοῦ
Θεοῦ καὶ τοὺς ὄντας ἐμπειρομένους τῆν κλέουνη-
σιν ἰασὺν καὶ τῆν ὑποδεύουσαν ἀπὸ τῆς καὶ ἡς ἐτύχε, ὅταν
σε ἐπισκεπτόνται κατ' εἶκον· ἀλλὰ ὅσοι οὖν μετὰ
ἀδελφῆ καὶ χαρίτος τοῦ πλῆθους γὰρ δεκτικῆς τῆν φιλο-
τιανίαν με ὑπαρξάντων τῆς κεφαλῆς κίβητος, μεταφυσίω-
μαίος τὰς ἀσφαλισίας εἰς τὰ προσώπα προσκοίσεις,
πρὸς ὃ εἰσαίρετως συντελεῖ ἡ τῶν ἐπισημῶν τῆς χάριτος
ἐκκαίριος. Διότι, ὡς ἡ παρουσία λέγει, καὶ γὰρ ὑπο-
καίριος ποτὲ μετὰ χάριτος οὐρανοῦ κρινεται.

Εἰς τὰς συναντήσεις ἀποποιῶν μεν εἶναι γὰρ περιμένεις
γὰρ σοὶ ἀποκαλύπτει πρῶτος τῆν κεφαλὴν ὁ ἀνωτέρως,
ἀλλ' ὅμως πάλιν ἐπισημῶν γὰρ ἀφοίρεσι τοῦ πλῆθους
εἰς ὅσοις δὲν ἀσφαίει. Ἀλλ' ἐπὶ πάντων τούτων ἐστὶ
εἰς σὲ διδάσκαλος τὸ ἐπισημὸν τῆς χάριτος, εἰ ἡ εἰσοίρε-
σαι. Διότι παρὰ τοῖς Ὀυβαντοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἀσφαί-
τικῶς ἰασὺς εἶναι εἰς τὰς προσκοίσεις καὶ δεξιότητες
ἀποκαλύπτει τῆν κεφαλὴν, γὰρ λέγει κατὰ μέλλουσαν.

Ἀλλὰ καὶ γὰρ περιμένει εἰς τοὺς γὰρ οὐρανοῦς
καὶ τὰς προσκοίσεις ἂν ὁ χαριτισμοῦς σὲ ἡδέως τῆς
πρεπύσης ἀντιπροσκόρισης λίαν ἀποποιῶν εἶναι. Διότι
ἡμεῖς μεν, φανερῶς, ὀφείλομεν γὰρ ἐκπληρωσώμεν τὸ
ὀφείλομαίον τοῦ χαριτισμοῦ κατ' ἕκαστον εὐγνωμόμως περὶ
δὲ τῶν ἰασῶν, ὡς ἀφραμένον ἐκείνοισι γὰρ οὐρανοῦς.

Ἄν δὲ τις φιλοφροσύνης δῆδεν καὶ τιμῆς ἐνεκα κε-
λαίει τοὺς ἀνωτέρους τοῦ γὰρ καλύψει τῆν κεφαλὴν,
πράττει παρὰ τῆν τάξιν. Ὁμοίως ἀποχρῆσθαι τοῦ προέ-

πόντος· καὶ ὅστις δὲν ἠθέλεν ἀξιῶσαι νὰ διατάξῃ νὰ καλύψωσι τὴν κεφαλὴν αἱ ταύτης τῆς φιλοφροσύνης ἀξιοί. Ὡς ἐπίσης καὶ ὁ καλυπτόμενος, πρὶν ἢ λάβῃ παρὰ τῶν ἀνωτέρων αὐτοῦ τὴν εἰς τοῦτο ἄδειαν, μάλιστα ὅταν τύχῃ ἐν συναναστροφαῖς ἐγκρίτων προσώπων. Μομφῆς δ' ἀξιὸν εἶναι καὶ νὰ ἀρνηταί τις νὰ καλύπτηται διὰ τοῦ πύλου, ἢ καὶ δι' οὔτινος συνηθίζει ἐπιβλήματος, ὅταν εἰς τοῦτο προτρέπηται· ἐν ᾧ μετὰ μίαν τινὰ τοῦλάχιστον, ἢ καὶ δευτέραν τὸ πολὺ προτροπὴν πρέπει νὰ πράττῃ τοῦτο, ἐκτὸς ἂν ἡ θερμότης τοῦ καιροῦ ἀνάγκάζῃ αὐτὸν νὰ μένῃ ἀσκεπής.

Καὶ τὸ νὰ ἦσαι μὲν δυσέντευκτος, ὡς σκαιόν, ἀπόφευγε. Εἰς δὲ τοὺς θέλοντας νὰ σὲ ἐπισκέπτωνται φαίνου εὐπρόσιτος, καὶ μετέρχου τρόπους εὐπροσηγόρους.

Καὶ ὡς πρὸς τὸ καθέζεσθαι πρέπει νὰ μεταχειρίζησαι συμμέτρους δεξιώσεις, καὶ ἀναλόγους πρὸς τοὺς τρόπους τῶν χαιρετισμῶν, οὓς προλαβόντως ὑπεδείξαμεν.

Πρὸς τούτοις εἰς τοὺς εἰσερχομένους ἐγείρου ἀναλόγως τῆς ἀξίας ἐκάστου. Τοὺς δὲ πολὺ σου ὑπερέχοντας, ὅταν σὲ ἐπισκέπτωγται κατ' οἶκον, πρέπει εἶναι νὰ προῦπαντᾶς, καὶ νὰ εὐχαριστῆς ὅτι ἐκ μετριοφροσύνης κατεδέχθησαν νὰ σὲ ἀξιῶσωσι τῆς τιμῆς ταύτης.

Εἰς τὰς καθ' ὁδὸν συναντήσεις μετὰ τὰς προσηκούσας εἰς ἕκαστόν προσήσεις ἐπαινετὸν κρίνεται νὰ παραχωρῆς εἰς τοὺς ἀνωτέρους σου νὰ προηγῶνται τῆς ὁδοῦ, καὶ νὰ προτρέπῃς αὐτοὺς νὰ προπορεύωνται, ὅταν πρόκειται νὰ εἰσέλθῃτε ἢ εἰς θύραν τινὰ, ἢ εἰς στενωπὸν μέρος.

Εἰς ὁμήγουριν ὁμοίων ἢ καὶ μικρὸν ὑποδεεστέρων σου σκαιὸν νόμιζε καὶ αὐθαδὲς νὰ προκαταλαμβάνῃς, προτρέχων, τὴν ἀνωτάτην θέσιν. Ἄν ὅμως οἱ παρόντες ἐκουσίως ἤθελόν σοι παραχωρήσει τὴν πρωτοκαθεδρίαν, τότε πάλιν νὰ ἀντιτείνῃς εἶναι πολὺ ὀχληρόν. Ἄφοῦ λοιπὸν μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ ἀστεϊότητος εὐχαριστήσης αὐτούς, δείκνυς εὐπειθῆς εἰς ὅ,τι σε καλοῦσι.

Ἐάν δὲ παρευρίσκωνται καὶ τινες ἢ τὴν ἀνωτάτην δημοτικὴν τῆς πόλεως περιβεβλημένοι ἀρχὴν, ἢ τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Συγκλήτου τὸ ἀξίωμα, εἰς τούτους χρεωστεῖται παρὰ πάντων ἡ πρωτοκαθεδρία. Ἐκεῖνοι δ' ὅμως ἄς ἀπονέμωσι τὴν ὀφειλομένην τιμὴν πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας κατὰ τὴν παιδείαν, ἢ τὴν ἡλικίαν, ἢ τὴν ἀξίαν.

Δεῖγμα πολλῆς καλοκάγοθίας εἶναι καὶ ἐπαίνου ἄξιον νὰ παραχωρῆς εἰς τοὺς παρευρισκομένους τὰ πρωτεῖα τῆς διηγήσεως καὶ τῆς ὁμιλίας. Καὶ μάλιστα ἐάν τύχη νὰ ἦναι ἐκ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν ἐπιφανῶν, πρὸς οὓς οὐδέποτε ἀνέχου νὰ ἀντιλέγῃς καὶ νὰ λογομαχῆς. Διότι ἂν τὸ περισσότερον μὲν ἀκούειν, ὀλιγώτερον δὲ λέγειν εἶναι πάντοτε καλόν, ἐν τῇ μετ' ἐπιφανῶν ὁμῶς προσώπων συνδιαλέξει ἀποβαίνει ἀναγκαῖον.

Ἐάν ποτε τύχη νὰ συναντήσης καθ' ὁδὸν τὸν ἡγεμόνα, ἢ τὸν ἀρχιερέα τῆς πόλεως, ἢ ἄλλον τινὰ ἐκ τῶν περιβεβλημένων τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα, ἀφ' οὗ ἀποδώσης εἰς αὐτὸν τὴν πρέπουσαν προσκύνῃσιν, διάκοψον τὴν πορείαν, ἕως ἂν ἐκεῖνος διέλθῃ.

Τοῦ δὲ τρόπου, ὅστις ἀρμόζει εἰς τὰς μεθ' ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων συνδιαλέξεις, ἄριστος διδάσκαλος εἶναι

ὁ χρόνος, τοῦ τόπου τὰ ἔθιμα, ἡ ἡλικία καὶ ἡ τῶν προσώπων διαφορὰ. Ἐξ ἧν ὀδηγούμενος πρόσφερε εἰς ἕκαστον τὸ ἀνήκον εὐστόχως καὶ καταλλήλως.

Πρὸς τοὺς παρὰ πολὺ σου ὑπερέχοντας ἡ βαττολογία εἶναι ἀσύμφορον. Διότι ὅπως ἀνωφελέα ἀποβαίνει νὰ πλημμυρῆς τὰς ἀκοὰς αὐτῶν με ῥημάτια, ἀσκόπως ἐκ τοῦ στόματός σου ἐκπίπτοντα· ἐν τῷ δύνασαι νὰ δώσης εἰς αὐτοὺς νὰ ἐννοήσωσι διὰ τῶν ἔργων τοὺς σκοποὺς τῆς διαθέσεώς σου.

Ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ πρέπον εἶναι νὰ προφέρῃς τοὺς λόγους «βασάνω καὶ πρόσποτάθμην, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀπηκριβωμένους», ἢ, ὅπως ὁ Ζήνων ἔλεγε, νὰ ἐμβάπτῃς πρότερον τὴν γλῶσσάν σου εἰς τὸν νοῦν· μηδὲ νὰ ἀφίνης τοὺς λόγους σου νὰ περιηχῶσιν εἰς μάτην τὰ ὤτα τῶν παρόντων. Διότι κατὰ τί τάχα διαφέρει τὸ νὰ περιρραντίζῃς τοὺς μεθ' ἧν συνομιλεῖς ἢ μετ' αἰετόν, ἢ μετ' ἄσκόπως προφερομένους²;

Ὅπως βεβαίως εἰς τοὺς ἀγοραίους καὶ τοὺς χειρῶνακτας οὐδόπως ἀνήκει νὰ μεταχειρίζωνται μεγαλορρη-

(¹) Ζήνων ὁ φιλόσοφος πρὸς τὸν νεανίσκον, τὸν θέλοντα περισσότερα νὰ λαλῆ ἢ νὰ ἀκούῃ, εἶπε· «Νεανίσκε, ἡ φύσις μίαν εἰς ἡμᾶς γλῶσσαν ἔδωκεν, ὧτα δὲ δύο, ἵνα διπλάσια τῶν λεγομένων ἀκούωμεν.»

(²) Ὁ αὐτὸς Ζήνων πρὸς τινὰ τῶν εἰς τὴν ἀκαδήμειαν φοιτῶντων νεανίσκων, ὅστις ὠμίλει περὶ πράξεων ἀνοήτων, εἶπεν· «Νεανίσκε, ἐὰν ὁμιλῆς χωρὶς πρότερον νὰ βρέξῃς τὴν γλῶσσάν σου εἰς τὸν νοῦν, οὐ μόνον εἰς τὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς λόγους ἕτι πολὺ περισσότερον θέλεις ἀμαρτάνει.»

μισύνας, ὅταν μετ' ἐπιφανῶν ἀνδρῶν συνδιαλέγωνται· οὕτω πάλιν καὶ εἰς τούτους ἀνάρμιστον εἶναι νὰ ἀμιλῶσι πρὸς αὐτοὺς μεθ' ὑπερηφανίας καὶ ἐπάροεως, καὶ νὰ μὴ δεξιῶνται καὶ χαιρετίζωσιν αὐτοὺς περιποιητικῶς καὶ μετὰ ἰλαροῦ ἤθους.

Ἔτι· ὅταν ἐπισκέπτησαι ἀσθενῆ, μὴ ὑποκρίνου τὰ τῶν ἰατρῶν. Διότι καταγέλαστον εἶναι νὰ προσποιῆσαι ὅτι γνωρίζεις πράγματα, ἅπερ ἀγνοεῖς ὅλως.

Ἀπ' οὐδενὸς τῶν ἔργων, ὅσα πράττεις, πρέπει νὰ λείπη ἡ προσοχὴ καὶ ἡ μετ' ἀκριβοῦς σκέψεως οἰκονομία. Οὐχ ἦττον ὅμως πρέπει νὰ προσέχης, ὅταν γράφης ἐπιστολάς, καὶ μάλιστα πρὸς σπουδαῖα καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εὐρισκόμενα πρόσωπα. Ὄθεν πρὶν ἢ σφραγίσῃς αὐτάς, παρατήρησον μήπως ἐκ παραδρομῆς ὑπάρχη τι ἡμαρτημένον· ἢ μήπως τι ἐγράφη κακῶς, διαφυγόν σου τὴν προσοχὴν κατὰ τὴν ῥύμην τοῦ γράφειν. Διότι πολλάκις αἱ δεύτεροι σκέψεις φέρουσι μεταμέλειαν δι' ὅσα ἤδη προεγράφησαν. Καλῶς ἄρα καὶ ὁ Ποιητὴς εἶπεν, ὅτι τῶν ἀνθρώπων ἡ διάνοια καθ' ἑκάστην μεταβάλλεται. «ἐπ' ἡμᾶρ συμμεταφέρεσθαι τὸν τῶν ἐπιχθονίων νόον». Διότι πολλάκις ἠναγκάσθημεν νὰ κακίωμεν τώρα, ὅσα πρὸ μικροῦ μετ' εὐφημίας ἐπεδοκιμάζομεν. Ἄλλως τε καὶ καθὼς ἡ ὄρασις ἡμῶν ὑπὸ τῆς λαμπρότητος τοῦ χρώματος κυριευομένη ἀδυνατεῖ παρευθὺς νὰ ἀντιληφθῇ τὴν κηλίδα, τὴν ἐπὶ τοῦ ἐνδύματος ὑπάρχουσαν, σὺν τῷ χρόνῳ δέ, κορσεύεῖσα τρόπον τινὰ τῆς λάμψεως, περιέρχεται καὶ παρατηρεῖ τὰ ἐλαττώματα· οὕτω καὶ εἰς τὰ παρ' ἡμῶν

γραφόμενα συμβαίνει. Ὅσα σφάλματα κατὰ τὴν πρώτην σκέψιν διαφεύγουσι τὸν νοῦν· ἐκεῖνα κατὰ τὰς δευτέρας ἀναθεωρήσεις ἀνευρίσκονται, καί, φανερά γινόμενα, διορθοῦνται. Ὅσα ὅμως ἢ ἀξιοκατάκριτος οἴησις δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀνακρίνωνται, πολλῶν ψόγων παρέχουσι λαβὴν εἰς τοὺς ὅσοι συνηθίζουσι νὰ ἐξονυχίζωσιν, οὕτως εἶπεῖν, τὰ τῶν ἄλλων ¹.

(¹) « Ἦτο δὲ ἡ Πουλχερία (θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, υἱοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου) συνετωτάτη γυνή, καὶ πολλὰ » ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς (Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, » ἀπὸ τοῦ ἔτους 408—450 βασιλεύοντος ἐν Βυζαντίῳ) ἦτοι διώρθου, » ἢ ἐκάλυπτε. Λέγεται λοιπὸν ὅτι ὁ βασιλεὺς αὗτος ὑπέγραψεν » ἀπροσέκτως τὰ ἔγγραφα. Ἡ δὲ Πουλχερία παρήνει αὐτὸν νὰ μὴ » ἐπικυροῖ πᾶν τὸ προσαγόμενον, ἀλλὰ νὰ ἀναγινώσκη προσεκτικῶς » τὰ γεγραμμένα. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος διεβεβαίωσεν αὐτὴν » ὅτι δὲν πιστεύει νὰ πάθῃ, παρά τινος, κακὸν τι δολίως. Ὅπως » ἐλέγξῃ λοιπὸν τὴν νωθρὰν ταύτην γνώμην τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπινοεῖ » ἡ Πουλχερία ποιουτὸν τι. Συνέταξε συμβολαιογραφικὸν ἔγγραφον » ὡς ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου, δι' οὗ οὗτος ἐπώλει εἰς » αὐτὴν τὴν σύζυγον αὐτοῦ βασίλισσαν Εὐδοκίαν. Τοῦτο δὲ τὸ πωλη- » τήριον ἔγγραφον, ὡς περὶ ἄλλης δῆθεν ὑποθέσεως διαλαμβάνον, » εἰσαγαγοῦσα ἐπεισεν αὐτὸν νὰ ἐπικυρώσῃ διὰ τῆς ἰδίας ὑπογρα- » φῆς. Ἐπειτα, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος προσεκάλει τὴν βασίλισ- » σαν Εὐδοκίαν, ἡ Πουλχερία δὲν ἄφινεν αὐτὴν νὰ ὑπάγῃ. Ἐπειδὴ » δὲ ὁ Θεοδόσιος ἐζήτηε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν, τότε ἡ Πουλχερία ἐνε- » φάνισεν εἰς αὐτὸν τὸ πωλητήριον ἔγγραφον. Καὶ οὕτως ἐλέγξασα » ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὑπογράφει πλείστα, ἅπερ οὔτε γνωρίζει, » οὔτε θέλει ἴσως νὰ ἐκτελεσθῶσιν». Ζωναράς, ἐν Χρονικῷ βιβλ. Η'.

καὶ ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ
ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ
ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ
ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ
ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ
ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ

καὶ ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ
καὶ ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ
καὶ ἐπισημαίνω πάλιν ὅτι τὸ ἄριστον ἐστὶν ἐν τῷ

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΕΓΚΟΥΣ.

Τὰς κατὰ δύναμιν ἐκάστου ὑπηρεσίας, καὶ ἂν αὐταὶ
θὲν ἤθελον γίνεσθαι κατὰ τὴν γνώμην σου, δέχου μετ'
εὐγνωμοσύνης, καὶ μὴ μέμφου τὸν προσφέροντά αὐ-
τάς. Διότι οὐχὶ μομφῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαίνου ἄξιος
εἶναι ὁ μὴ ὀκνήσας νὰ σε ὑπηρετήσῃ τὸ κατὰ δύναμιν.

Εἰς τὰς παραινέσεις ὀφείλεις κατὰ πρῶτον νὰ στο-
χάζησαι τίνι τρόπῳ νὰ διατυποῖς ἐκάστην παραινέσιν,
πῶς νὰ φυλάττης αὐτὴν εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον,
καὶ νὰ λαμβάνης, ὡς συνεργόν, τὸν ἀρμοδιώτατον τό-
πον. Διότι ἤκιστα συμφέρει νὰ ἐλέγχῃς καὶ ἐπιπλήττης
τινὰ ἐπὶ παρουσίᾳ φίλων, ἢ τῆς συζύγου ἢ τῶν παιδῶν
αὐτοῦ, ἢ εἰς τὸ θέατρον, ἢ ἐν καιρῷ γέλωτος καὶ εὐω-
χίας. Τοῦ τόπου καὶ χρόνου τὸ ἀκατάλληλον οὐ μόνον
ἄσκοπον τὴν νοουθεσίαν καθιστᾷ καὶ ἀπαράδεκτον, ἀλλὰ

καὶ εἰς ὀργὴν ἐρεθίζει τὸν νοουθετούμενον, καὶ μίσους πρόξενον γίνεται.

Πρέπει δὲ καταλλήλως πρὸς τὰ πρόσωπα νὰ μεταχειρίζησαι καὶ τοὺς τῆς παραινήσεως τρόπους ὅπως οἱ ἰατροὶ ἐπιτίθενται εἰς τὰς πληγὰς τὰ φάρμακα. Διότι οὔτε τοὺς ἀναγώγους καὶ δυστρόπους πρέπει νὰ παραινῆς μαλακῶς καὶ μειλιχίως· διότι οὕτω, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἤθελες κρούει τὴν δοκὸν μὲ τὸν σπόγγον. Οὔτε πάλιν εἰς τοὺς εὐπειθεῖς καὶ εὐδιορθῶτους ἀρμόζει ἡ ὀνειδιστικὴ καὶ τραχεῖα παραινήσις, ὅπως οὐδὲ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ὀφθαλμοὺς ἢ εἰς τὸν ἥλιον ἐνατένισις.

Ἔστω δὲ πρὸ πάντων κοινὸν εἰς τοὺς νοουθετοῦντας τὸ παράγγελμα τοῦτο· ὅτι ὅταν μέλλωσι νὰ παραινωσιν, ὀφείλουσι προηγουμένως νὰ ἐξάγωσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν, καὶ νὰ μὴ μεταχειρίζωνται λόγους σκληροὺς καὶ μετὰ κραυγῆς. Διότι οὕτω δυσκατάπειστος ὁ νοουθετούμενος καθίσταται.

Ταῦτα λοιπὸν ἡμεῖς, ὅταν ἄλλους μέλλωμεν νὰ παραινωμεν, ὀφείλομεν γὰ φυλάττωμεν. Ἄν δὲ παρ' ἄλλων πρὸς ἡμᾶς ἢ παραινήσις γίνεται, ἅς δεχώμεθα αὐτήν, ριανδήποτε οὔσαν, ἀσμένως, καὶ ἅς ὁμολογώμεν χάριτας, μηδὲ ὡς δυσκαρεστούμενοι ἂν αὐτὴ ἐγένετο ἀκαίρως, ἢ ἐκτὸς τοῦ ἀρμοδίου τόπου. Διότι τὸ καλὸν εἶναι πάντοτε καλόν.

Ἄν δὲ ἑαυτὸν αἰσθάνεσαι ἀθῶον ὄντα τῶν ἐγκλημάτων, δι' ἃ ἐγένετο εἰς σὲ ἢ παραινήσις, καὶ ἐσωτερικῶς φλεγόμενος βιάζεσαι νὰ ἀπολογηθῆς, ἐκλεξόν μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὸν χρόνον, καὶ ἀπολογοῦ χαριέντως,

εὐχαριστῶν μᾶλλον ἢ μεμψιμοιρῶν, διὰ τὴν παραίνεσιν καὶ μάλιστα εἴαν μέλλης νὰ ἀπολογηθῆς πρὸς ἡγεμόνας. Μὴδέποτε περιγελάσῃς ἀνθρώπον διὰ φυσικόν τι ἐλαττωμα, ἢ δι' ἄλλην τινὰ τῶν μελῶν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐλλείψιν. Ἄλλως τε δὲ οὔτε λόγους λέγε, οὔτε ἔργα πράττε, δι' ἃ μέλλει νὰ ἐντραπῇ καὶ ἐρυθρίσῃ ἐκεῖνος, ὃν ὑπανίττεσαι.

Ἄστειζόμενος δὲ μὴ δάκνῃ, ὡς κύων, μηδὲ ἐργίζῃ τοὺς παρακαθήμενους· ἀλλ' εὐτραπέλει μετὰ σεπνότητος καὶ χαρίτος. Μὴδὲ γίνου εἰς τινα διὰ τοὺς ἀστεισμούς καὶ τὰς εὐτραπέλιαι σου ὀχλήρος καὶ πειρακτικός, ἔχων ὑπὲρ ὅφει ὅτι ταῦτα μόνον σκοποῦν ἔχουσι νὰ προεξέκωσιν, εὐχαρίστησιν καὶ γέλῳτα εἰς πάντας τοὺς παρόντας. Ἄν ἔμμε σύ, πικραίνων τὸν φίλον ἐπιβριτεῖς τὴν ἰδίαν σου μόνον εὐχαρίστησιν· τότε πλεονάζει τῆς ἰδίας τοῦ ἔρουσ τῆς φίλης, ἢν χαρακτηροῦναι ἢ κοινῇ πάντων τῶν ἰδέων, καὶ τῶν ἀσθηρῶν ἀπελαύσει· ἀλλ' εἰς πλεονεκτικῶς τρόπῳ παρεκτρέπόμενος, πρὸς τῆ φρόνιμ, κατηγορεῖται καὶ ὡς χαιρεκακός.

Πρὸς δὲ τοὺς φροντιστάς νὰ ἦναι καὶ ὅλα σεμνά, καὶ ἐκεῖνο τὸ παραγγέλιμα εἶναι ἐκ τῶν ἀναγκαιωτάτων· ἦται νὰ μὴ εὐχαριστῶνται εἰς τὰς ἀποχρηστικὰς, ἀεὶ εἰ βωμολοχεῖ ἐπιτηδεύουσι, ὅταν βουλώται νὰ προεξέκωσιν τὸν γέλῳτα· αὐτὸ εἰς τὰς πράξεις νὰ ἀσχημονῶσι μᾶλλον δὲ νὰ μεταχειρίζονται τοὺς χαιρευτικούς, εἰς καὶ τοὺς ἀστεισμούς, ὅσον τὸ δυνατὸν κοσμωτέρον· καὶ νὰ προεξέκωσιν τὸν γέλῳτα μετὰ εὐφροσύνης καὶ χαρίτος, παύσατε ὡς τῆς σεμνοτήτος ἐπινοήσεως.

νης. Σὺ δέ, ἀφοῦ καταθέλλῃς τοὺς παρόντας, καὶ εἰς γέλωτα τρέψῃς, κράτει, ὅσον δύνασαι, τὸν ἰδικόν σου γέλωτα, ὅπως μὴ φαίνησαι ὅτι αὐτὸς σαυτὸν αὐλεῖς, κατὰ τὴν παροιμίαν ¹.

(¹) « Συνήθως ἀπόφευγε καὶ τὸ γελᾶν, καὶ τὸ τὸν γέλωτα κινεῖν·
 » διότι ὁ τρόπος οὗτος σὲ ὑποβιάζει, καὶ εἶναι ἐν ταύτῳ ἱκανὸς
 » νὰ ἐλαττώσῃ καὶ ἀφαιρέσῃ τὸν πρὸς σὲ σεβασμὸν τῶν πλησίον.
 » Εἰς τὰς τοιαύτας εὐθυμίας προεμπάρχει καὶ τὸ ἄλλο ἐπισηφάλης·
 » ἦτοι τὸ νὰ προκαλέσῃς εὐκόλως εἰς αἰσχρολογίαν τὸν πλησίον.
 » Ὅταν λοιπὸν συμβῇ τι τοιοῦτον, ἂν μὲν ἀρμόζει εἰς τὴν περί-
 » στασιν ἐπίπληξον τὸν αἰσχρολογήσαντα· ἂν δὲ τὰ παρευρισκό-
 » μενά πρόσωπα εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ἡ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπίπληξις
 » νὰ θεωρῆται ὡς ἄτοπον, τότε σιωπήσας καὶ σκυθρωπάσας καὶ
 » ἐρυθριάσας δεῖξον ὅτι δυσαρεστεῖσαι εἰς τὰς λεχθείσας αἰσχρολο-
 » γίας ». Ἐπικτήτου, Ἐγχειρίδιον κεφ. 33, 15, 72.

ἄρα ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου καὶ ἡ ἀποστολή
 αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου καὶ ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου
 καὶ ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου καὶ ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου

ἄρα ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου καὶ ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου
 καὶ ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου καὶ ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου
 καὶ ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου καὶ ἡ ἀποστολή αὐτῶν ἐστὶν ἐπιπέδου

Ε'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΟΣΜΙΟΤΗΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΝ,

Νὰ στολίζωνται μὲν καὶ οἱ ἄνδρες τὸν μέτριον καὶ
 ἐπαινούμενον στολισμὸν δὲν εἶναι ἀπηγορευμένον. Ἄν
 τις ὅμως καλλωπίζεται ἔξω τοῦ μετρίου, καὶ περιποιεῖ-
 ται περιέργως τὰ ἐνδύματα, τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον,
 καθίσταται μομφῆς ἄξιος. Ὅστις λοιπὸν θέλει μῆτε
 βδελυκτὸς καὶ ἀποτρόπαιος νὰ γίνηται διὰ τὴν ἀτημέ-
 λειαν, μῆτε ἀξιόμειπτος διὰ τὰς ὑπερβολικὰς κομψείας,
 πρέπει τὴν μέσην νὰ βαδίζῃ ὁδόν.

Ὁ πῖλος μῆτε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρέπει νὰ καλύπτῃ,
 μῆτε νὰ ὑψῶται παρὰ πολὺ, ὥστε νὰ σαλεύῃ ἐπὶ τῆς
 ἄκρας τῆς κορυφῆς· μῆτε νὰ παρεκκλίνῃ ὅτε μὲν πρὸς
 τὸν δεξιόν, ὅτε δὲ πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον, ὡς ἐθίζε-
 ται παρὰ τοῖς ναύταις καὶ τοῖς στρατιώταις· ἀλλὰ νὰ
 ἔχῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν μέσην καὶ συνήθη θέσιν.

Νὰ λύῃς ἢ νὰ δέῃς τὸν ζωστῆρα καὶ τῆς ἀναξυρίδος

ἢ τῆς περισκελίδος τοὺς ἀποδέσμους ἐνώπιον τῶν ἄλλων εἶναι ἀπρεπές. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ ἄκρα τῶν ἀποδέσμων νὰ δεικνύης εἶναι εὐσχημον, ὅπως φαίνωνται αὐτῶν τὰ ποικίλματα. Αἰσχρὸν δὲ καὶ νὰ παρασκευάζησαι ὡς πρὸς εὐμάρειαν, πρὶν ἢ ὑπάγης εἰς τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν. Μετ' αὐτὴν δέ, ἂν μέλλης νὰ ἐγγίσης τι τῶν βρωσίμων, μὴ λάμβανε τοῦτο μὲ χειρας ἀνίπτους. Νίπτου δὲ λανθάνων, ὅσον δύνασαι, τοὺς παρόντας.

Εὐθετον εἶναι καὶ πρὸς καθαριότητα καὶ ὑγίειαν τοῦ σώματος, ἅμα τῆς κλίνης πρῶτ' ἐγειρόμενος, νὰ νίπτῃς τὰς χειρας καὶ τὸ πρόσωπον μὲ ὕδωρ· ἄλλ' οὐχὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν καὶ περιέργως· διότι τοῦτο εἶναι ἴδιον τῶν ἐταιριστῶν.

Καὶ ἡ τῶν ἐνδυμάτων ἐπιμέλεια καταριθμεῖται μεταξὺ τῶν ἀναγκαίων. Πρέπει λοιπὸν καὶ ἐκείνων νὰ ἐπιμεληθῆσαι, ὅπως μὴ ἤθελον εἶναι πλήρη ρύπου καὶ κόνεως, μηδὲ ἐσχοιμένα. Διὸ ἅπαξ τῆς ἡμέρας τοῦλάχιστον φρόντιζε νὰ σαροῖς αὐτά, καὶ νὰ καθαρίζῃς μὲ τὸ τῶν ἱματίων σάρωθρον. Ὅταν δὲ μέλλης νὰ καθίσης που, παρατήρει ἂν ὁ τόπος εἶναι καθαρός. Διότι τὸ καθέζεσθαι εἰς τὸ προστυχὸν μέρος ἀστοχάστως θεωρεῖται ἡλίθιον.

Τὸν ἐπενδύτην μηδέποτε κρεμάσης ἐπὶ τῶν ὤμων, ἀλλὰ σκέπε πάντοτε δι' αὐτοῦ τὸ σῶμα, μεταχειριζόμενος τὰς χειρίδας (μανίκια), ὡς ἀπαιτεῖ ἡ τούτου κατασκευή.

Ὡς πρὸς τὰ ἐνδύματα πρέπει νὰ μιμῆσαι τοὺς ἐπίσημους καὶ περιφανεῖς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τοὺς ὁμοίους.

Διότι οί τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος ἄνθρωποι τὰ αὐτὰ πρέπει νὰ φέρωσιν ἐνδύματα, ἵνα μή, ὡς εἰς τὸ θέατρον, ἄλλοι ὄντες, ἄλλοι φαίνωνται.

Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστον ἐπάγγελμα, ἢ ἐκάστη κοινωνικὴ τάξις ἰδιαίτερα ἀπαιτεῖ ἐνδύματα· διὰ τοῦτο πᾶς ὅστις φροντίζει νὰ φαίνεται μᾶλλον σεμνὸς ἢ πολυτελής, πρέπει νὰ ἐνδύηται συμφώνως πρὸς τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπάγγελμα.

ΣΤ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ.

Ἐπειδή τρία ὑπάρχουσιν εἶδη τοῦ περιπάτου, τὸ μὲν ἄγαν βραδύ καὶ τὸ ἄγαν πάλιν βιαστικὸν καὶ κατεσπυ-
σμένον ἀπόφευγε· διότι τοῦτο μὲν, ἐκτὸς ἀνάγκης καὶ
χρείας, εἶναι ἴδιον τῶν παραφρόνων καὶ παραφόρων,
ἐκεῖνο δέ, τῶν ἀλαζόνων καὶ ὑψηλοφρόνων· ἀσπάζου δὲ
τὸ μέσον, ἵνα ἀποφύγῃς τῶν δύο ἄκρων τὸ ἀμάρτημα¹.

Καὶ τὰς χεῖρας δὲ περιπατῶν μὴ ἔχε πρὸς τὰ κάτω
κρεμαμένας, ὡς ἂν ἦσαν παραλελυμέναι· μηδὲ κίνει
αὐτὰς ἀτάκτως πρὸς τοῦτο καὶ ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ἐπό-

(¹) « Πρέπει δὲ εὐταξία νὰ ὑπάρχη καὶ εἰς τὸ βᾶδισμα· οὐ-
» τως, ὥστε ἡ κίνησις μῆτε εἰς τὸ θηλυπρεπὲς νὰ κλίνη καὶ τὸ
» ἐκλελυμένον· μῆτε εἰς τὸ σφοδρὸν καὶ τεταραγμένον καὶ ἀνώμα-
» λον. Καὶ ἐν γένει πᾶσαν κίνησιν πρέπει νὰ κοσμῇ ἡ τάξις ». Φώτιος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἡγεμόνα Βουλγαρ. λέ.

φευγε καὶ τὸ νὰ στρέφῃς κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ νὰ ρίπτῃς περίεργον βλέμμα εἰς τὰς πρὸς τὴν ὁδὸν θύρας ἢ τὰ παράθυρα. Μηδὲ ἀπασχόλει τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὰ ἐνδύματά σου. Μηδὲ βλέπε συχνὰ ἐκ διαλειμμάτων τὰ ὑποδήματα, ἂν καλῶς προσαρμόζονται εἰς τοὺς πόδας. Μηδὲ τὰ λοιπὰ τῶν ἐνδυμάτων περιθεώρει· διότι τὰ τοιαῦτα ἐθίζουσιν οἱ ὀψίπλουτοι· οὗς ἀντὶ τῆς πρὶν εὐτελοῦς καὶ πενιχρᾶς περιβολῆς λαμπρὰν καὶ πολυτελεῆ ἐνδύσασα ἢ τύχῃ στολήν, ὡς ἐκπληττομένους, φέρει εἰς ἀπιστίαν. Τούτου λοιπὸν ἕνεκα περιβλέπουσιν ἑαυτοὺς ἐξιστάμενοι διὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην, καὶ δὴ καὶ ποθοῦσι νὰ μάθωσιν ἂν καὶ πολλοὶ ἄλλοι βλέπουσιν αὐτοὺς καὶ ζηλοῦσιν. Ὁ σωφρονῶν ἄρα πρέπει νὰ παραλείπη τοῦτο εἰς τοὺς ὀψίπλουτους ἐκείνους, ὡς ὅλως ἀνοίκειον εἰς πάντα τὸν καλῆς τυχόντα ἀνατροφῆς.

Μηδέποτε ἔξελθε ἐκ τοῦ οἴκου ἢ τοῦ δωματίου σου ἔχων τὴν γραφίδα πεπαρμένην (περασμένην) εἰς τοὺς κροτάφους· διότι θέλεις νομισθῆ ὅτι ἐπιθυμεῖς νὰ ἐπιδεικνύῃσαι.

Τὸ κοσμεῖν τὴν κεφαλὴν μετ' ῥόδα καὶ ἄνθη παραχῶρει εἰς τοὺς παραλελυμένους τῶν νέων¹.

Ἄπρεπές εἶναι νὰ κρατῆς πάντοτε εἰς τὰς χεῖρας τὸ ρινόμακτρον. Ἐχε δὲ αὐτὸ πάντοτε ὑπὸ τὸν κόλπον,

(¹) « Καθὼς τὸ κάλλος, οὕτω καὶ τὸ ἄνθος μᾶς τέρπει βλεπόμενον· Διὰ τῆς ὀψεως ἄρα πρέπει νὰ ἀπολαμβάνωμεν τὰ καλά, » καὶ νὰ δοξάζωμεν τὸν δημιουργόν. Ἡ δὲ χρῆσις τῶν ἀνθέων εἶναι ἐπιβλαβής ». Κλίμης Ἀλεξανδρεύς, ἐν Παιδαγωγῶ, Β'.

οὕτως, ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται αὐτοῦ τὰ ποικίλματα, ὅπως ἐθίζουσιν οἱ ἀκόλαστοι καὶ οἱ τοῦ Γανυμήδους ζηλωταί. Ἄν δὲ τοῦτο ἤθελεν εἶναι ῥυπαρόν, ἅς μὴ ἐξάγηται ἐκ τοῦ κόλπου· ἀλλ' ἅς τελεῖ τὴν χρεῖαν ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰν τῆς ὄψεως τῶν πολλῶν.

Μηδὲν μηδέποτε καθ' ὁδὸν τρῶγε, εἴτε μόνος εὐρίσκεσαι, εἴτε μετὰ ἄλλων. Ἀπόφευγε δὲ τοῦτο μάλιστα ἐπὶ παρουσίᾳ φίλων.

Καθ' ὁδὸν μὴτε ψάλλε, μὴτε τραγῶδει, μὴτε γέλα, μὴτε ὑποψιθύριζε· διότι τὰ τοιαῦτα δὲν εἶναι δεῖγμα σωφρονούντων ἀνθρώπων.

Περιπατῶν μηδὲν πρᾶγμα ἐπίτηδες διὰ τῶν ποδῶν κίνει, εἴτε λίθον, εἴτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων· μηδὲ περιέρχου τὴν ὁδὸν λακτίζων, ἅπερ εἰς τοὺς μαινομένους ἀνήκουσιν.

Πανταχοῦ ἡ κεφαλὴ τὴν φυσικὴν πρέπει νὰ ἔχη θέσιν, καὶ νὰ μὴ κλίνει πρὸς τοῦτο ἢ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος.

Τὸ πρόσωπον ἅς τηρῇ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν σύννοιαν, ἣτις κεῖται μετὰ τοῦ ἄγαν ἐκθάμβου, καὶ τοῦ ἄγαν σκεπτικοῦ.

Συναναστρέφου μετὰ ἀνθρώπων ἐντίμων καὶ ἐπ' ἀρετῇ γνωστῶν. Τὴν δὲ σχέσιν τῶν φαυλοβίων καὶ διαβεβλημένων φεῦγε παντὶ σθένει, ἂν μὴ θέλεις νὰ νομισθῆς καὶ σὺ τοιοῦτος, ὅποιοι εἶναι ἐκεῖνοι, μεθ' ὧν φαίνεσαι συναναστρεφόμενος ¹.

(¹) « Καθὼς τὸ σαθρὸν τεῖχος φρουρίου, καὶ ἐὰν περικλείη » ἔνδον οἰκίας λαμπράς, καὶ εὐκρασίαν ἀέρων, καὶ τροφῶν ἀφθο-

Καθ' ὁδόν, ἐὰν συναντήσης ὁμοίους σου, ἢ καὶ κατὰ τι προβεβηκότας, εὐπρεπὲς κρίνεται νὰ παραχωρῆς εἰς αὐτοὺς νὰ προπορεύωνται, σὺ μένων μικρόν τι ὀπίσθεν. Ἄλλ' οὐχὶ πάλιν τοσοῦτον, ὥστε νὰ κατακλῶσι τὸν τράχηλον αὐτῶν στρεφόμενοι, θέλοντες νὰ συνδιαλέγωνται μετὰ σοῦ. Τὸ δὲ μετὰ τῶν ὁμοίων σου συμβαδίζειν οὐδὲν ἔχει τὸ ἄτοπον.

» νίαν, ἐξευτελίζει τὴν πόλιν· οὕτως ἐξευτελίζουσι καὶ διαβάλλουσι τοὺς τρόπους τοῦ ἄρχοντος οἱ περὶ αὐτὸν φαῦλοι. Διότι
 » ὅσοι ἔλαβον πείραν τῆς πονηρίας ἐκείνων, ὑπολαμβάνουσι καὶ
 » αὐτὸν ὅμοιον πρὸς αὐτούς». Φώτιος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἡγεμόνα Βουλγαρ. μθ'.

Ζ'

Η ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΕΥΤΑΞΙΑ

Μήτε εἰς τὰς μετὰ πεπαιδευμένων καὶ σοφῶν διατριβὰς χυδαίους καὶ τετριμμένους μεταχειρίζου λόγους· μήτε, ὅταν εὐρίσκησαι μεταξύ ἀμαθῶν καὶ παιδείας ἀγεύστων, ὁμίλει ὑψηλὰ καὶ δυσκατάληπτα· μᾶλλον δὲ ἀπόφευγε ὅσα δὲν εἶναι εὐκόλα νὰ φέρωσι τοὺς ἀκούοντας εἰς πειθῶ· διότι ἐκάτερον εἶναι ἴδιον ἀνθρώπου ἀγνοοῦντος τὸ πρέπον.

Ὅμοίως ἀπόφευγε ἐν ᾧρᾳ συμποσίου, ἢ εὐθυμίας, ἢ τραπέζης νὰ ἀναφέρῃς λυπηρά, καὶ ὅσα παρὰ τῶν εἰς τέρψιν καὶ ψυχικὴν διάχυσιν συνηθροισμένων κρίνονται ἀποτρόπαια. Ἄν δέ τις ἄλλος ἐκ τῶν παρευρισκομένων ἤθελε παρεμβάλλει λόγους ἄλλους, εἰς τὴν ᾧραν ἀναρμόστους, τότε εἶναι ἴδιον νοῦ εὐφυοῦς

καὶ ψυχῆς εὐγνώμονος νὰ μετατρέψῃ αὐτοὺς διὰ τῆς ἀντεισαγωγῆς τῶν χαροποιῶν καὶ εὐφροσύνων.

Εἰς τοὺς ὀνειρούς οὔτε σὺ πρέπει νὰ προσέχῃς, οὔτε εἰς ἄλλους αὐτοὺς νὰ κοινολογῆς. Ἐὰν δὲ ὑπάρχωσι καὶ τινα ἐνύπνια, ἀφ' ὧν παρίσταται εἰς σὲ νὰ ἐλπίζῃς τὰ αἴσια καὶ χρηστότερα, ἐμπιστεύου ταῦτα εἰς τοὺς γνησιωτέρους τῶν φίλων.

Ὅπόσον φορτικὸν εἶναι νὰ διηγῆσαι τὰ προτερήματά σου, καὶ νὰ περιβομβῆς τὰ ὧτα τῶν παρισταμένων ἐξιστορῶν τὴν λαμπρότητα τῶν προγόνων σου, ἢ νὰ ἐξυμνῆς τὴν ἀγχίνοϊαν καὶ σοφίαν σου καὶ νὰ κομπάζῃς φέρων μάρτυρας τούτων τοὺς παρόντας¹; Λοιπὸν μῆτε σεαυτὸν ἐπαίνει, ὡς ὁ Ἀστυδάμας ἐκεῖνος². ἀλλὰ μῆτε πάλιν ἐξουδένιζε· διότι ἐκάτερον εἶναι ἐπίψογον.

(¹) « Μὴ μεταχειρίζου σοφιστικὰς κομπορρημοσύνας, μηδὲ » ὀμιλίας ὑπερηφάνους καὶ φορτικὰς· ἀλλὰ μετρίαζε τὸ μέγεθος » τῶν εἰς σὲ ἀναφερομένων ἐπαίνων... Μῆτε σὺ λέγε ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐγκώμια, μῆτε ἄλλους νὰ λέγωσι παρασκευάζε, μῆτε λόγον ἄσεμνον ἀποδέχου· κάλυπτε δὲ ἐκ τῶν προτερημάτων σου, » ὅσα δύνασαι ». Βασίλειος ὁ μέγας, ὀμιλ. κ'. περὶ ταπεινοφροσύνης.

(²) Ὁ Ἀστυδάμας, μαθητὴς τοῦ ῥήτορος Ἰσοκράτους χρηματίσας, καὶ ἀπειροπληθεῖς τραγωδίας ποιήσας, μεγάλως παρὰ τοῖς συγχρόνοις αὐτῷ ἐφημίζετο, ὡς τραγικὸς ποιητής. Πρὸς τιμὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγειραν αὐτῷ, ζῶντι ἔτι, ἀνδριάντα. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ τοῦ ἀνδριάντος ἐπιγράμματι, ὅπερ ὁ ἴδιος ἔγραψεν, ἐπῆνει αὐτὸς ἑαυτὸν, διὰ τοῦτο ἐδυσφημήθη ἐπὶ ματαιοφροσύνῃ καὶ κομπορρημοσύνῃ. Ἐκ τούτου δὲ τὸ τοῦ Ἀστυδάμαντος ὄνομα παροιμιῶδες καταστὰν ἐσήμαινε τοὺς περιαυτολόγους καὶ καυχηματίας.

Μὴ χαιρεκάκει ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ τοῦ ἄλλου· μήτε χαιρέτιζέ τινα πρὸς καταφρόνησιν ἢ εἰρωνείαν· ἀλλὰ προσφέρου πρὸς πάντας ἐπεικῶς καὶ ἀσμένως¹.

Ἔσο εὐπροσήγορος, καὶ ἐν ὁμηγύρει πολλῶν μὴ σκυθρώπαζε.

Μηδένα σκώπτων μνημόνευε. Ἔσο δὲ καὶ περὶ τοὺς ἐπαίνους, οὓς ὑπὲρ τινων ἤθελες λέγει, μέτριος καὶ φειδωλός, οὐχὶ δὲ ἀφειδῆς καὶ ὑπερβολικός· ὅπως μὴ διὰ τὰς ὑπερβολὰς ἀπιστῶνται καὶ ὅσα ἐκ τῶν παρὰ σοῦ λεγομένων εἶναι ἀληθῆ.

Ὅταν τινὲς πρὸς ἀλλήλους ἐρίζωσι, περιπτὸν ἄνευ αἰτίας νὰ ὑπερασπίζης τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν.

Μηδέποτε περὶ μηθενὸς διισχυρίζου ἀντικειμένου, οὔτινος δὲν ἔχεις γνῶσιν σαφῆ καὶ βεβαίαν, ἀλλὰ δοξασίαν ἀπλῆν.

Ἵποχώρει πάντοτε εἰς τὴν ψῆφον τῶν περισσοτέρων.

(1) Οἱ φρόνιμοι καὶ σταθεροὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν εὐτυχῶσι, » δὲν ἐπαίρονται· ἀλλὰ τῆς εὐτυχίας τὸν ὄγκον κοσμοῦσι διὰ τῆς » μετριοφροσύνης, καὶ τῶν φθονερῶν τὸ πάθος οὕτω καταπραύ- » νουσιν. Ὅταν δὲ εἷς τι προσκρούωσιν ἀτύχημα, φέρουσι τὸ » πάθημα γενναίως, καὶ ποιοῦνται αὐτὸ ὑπόθεσιν ἀρετῆς, καὶ » διὰ τῆς ἰσχύος αὐτῆς τὸ μὲν φρόνημα αὐτῶν δυναμοῦσι, τὴν » δὲ λύπην ἐκ τῆς διανοίας ἐξορίζουσι. Διότι γνωρίζουσιν ὅτι » τὰ πράγματα εἰς τὸν κόσμον δύνανται νὰ μεταβάλλωνται, καὶ » ὅτι ἄστατα εἶναι τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἀβέβαια. Τῶν δὲ ἀφρόνων » καὶ κούφων καὶ ἀπειροκάλων ἀνθρώπων ἴδιον εἶναι νὰ ἐπαί- » ρωνται εἰς τὰς εὐτυχίας, νὰ καταπίπτωσι σφόδρα εἰς τὰς δυσ- » τυχίας, καὶ νὰ ἀσχημονῶσιν ἐκ τῆς ἀθυμίας». Φώτιος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἡγεμόνα Βουλγαρ. ρθ'.

Νὰ λυπῆσαι διὰ τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν σοὶ προσπορίζει τὸν ἔπαινον τῆς φιλαδελφίας. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἀρμόζει νὰ κάθησαι δικαστῆς αὐτόκλητος τῶν πταισμάτων πάντων. Πρέπον δὲ μᾶλλον εἶναι νὰ παραχωρῆς τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν εἰς τοὺς πατέρας, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἄρχοντας. Ὅταν δὲ λυπῆσαι διὰ τὰ σφάλματα ἐκείνων, πρόφερε τοὺς περὶ διορθώσεως λόγους ἐπιτηδεῖως ἅμα καὶ λεληθότως, ἵνα καὶ παρὰ Θεοῦ ἀξιωθῆς τοῦ μισθοῦ τῆς καλῆς σου νοουθεσίας.

Μηδέποτε ρίπτε βλέμμα περιέργου εἰς οἷονδήποτε τῶν μελῶν τοῦ σώματος τοῦ ἄλλου, ὅπερ ἤθελεν εἶναι βεβλαμμένον καὶ ἐλαττωματικὸν εἴτε ἐκ φύσεως εἴτε ἐξ ἄλλης αἰτίας. Μηδὲ ζητεῖ νὰ μανθάνῃς τὸν λόγον καὶ τὸν χρόνον, ἐξ οὗ καὶ δι' ὃν προῆλθεν.

Ὅσας δὲ γλώσσας ξένας δὲν γνωρίζεις ἀκριβῶς μὴ ὁμίλει, ἐκτὸς ἂν ποτε ἐπιστῇ ἀνάγκη κατεπείγουσα, καὶ μέλλῃς νὰ λαλήσῃς πρὸς ἀνθρώπους ἀλλογλώσσους, καὶ ἀγνοοῦντας τὴν μητρικὴν σου φωνήν.

Μεταχειρίζου δὲ πάντοτε τὴν συνήθη καὶ καθωμιλημένην· ἦν ὅμως πρέπει νὰ προφέρῃς οὐχὶ καθὼς οἱ χυδαῖοι καὶ ὁ ἀπαίδευτος ὄχλος, ἀλλὰ καθὼς οἱ σοφώτεροι καὶ οἱ εὐπατρίδαι· ἦται μετὰ ὀρθότητος καὶ εὐφραδείας, ὅσον εἶναι δυνατόν. Ἔτι δὲ λάλει ὀλίγα μὲν, κόσμια δέ, ὡς ἔνεστι, καὶ εὐρυθμα· καὶ ἔσο, ὡς ὁ Ἀντιφῶν¹ εἶπεν, ἡδυλόγος καὶ μετριολόγος. Τὰ δὲ αἰσχροῦ καὶ ἀηδῆ παραχώρει εἰς τοὺς ἀγροίκους.

(¹) Εἰς τῶν διασήμων ἀττικῶν ῥητόρων.

Ὅ,τι δ' ἂν μέλλης νὰ λέγῃς, βασάνιζε πρότερον μὲ τὸν νοῦν, καὶ τότε πρόφερε. Μηδὲ φευγέτω τὸ τῶν ὀδόντων σου ἔρκος πᾶν ὅ,τι ἤθελέ σοι ἐπέλθει· διότι ἡ γλῶσσα ἢ ἀκράτητος πολλὰ καθ' ἑαυτῆς προκαλεῖ ἐπιτίμια.

Εἰς τὰς μετὰ ἀπαιδευτῶν συνομιλίας μὴ μεταχειρίζου σοφίσματα καὶ προβλήματα καὶ αἰνιγματώδεις φράσεις. Μηδὲ λάλει τροχάδην, ὥστε ἡ γλῶσσά σου νὰ προτρέχῃ τοῦ νοῦ· διότι τὰ τοιαῦτα κατὰ τὸν Πλάτωνα εἶναι ἄλογα καὶ ἀστόχαστα. Μηδὲ πάλιν βραδέως καί, καθὼς λέγουσι, διακεκομμένα, ὥστε οἱ ἀκούοντες νὰ δυσανασχετῶσι διὰ τὴν βραδεῖαν τῶν λόγων σου ἔκφρασιν¹.

Ὅταν δ' ἄλλοι, ἄλλου τινὸς ὀμιλοῦντος, ἀκροῶνται, μηδὲν ποτε πρᾶξον, δι' οὗ μέλλεις νὰ ἀποσπάσῃς ἀπὸ τοῦ ὀμιλοῦντος τῶν ἀκροωμένων τὴν προσοχήν.

Ἄν δέ τις, ἐν ᾧ ὀμιλεῖ, διακόψῃ ἐπὶ μικρὸν εἴτε ἀναπνοῆς ἕνεκα εἴτε ἄλλης τινὸς αἰτίας, μηδέποτε προάρπαζε οὐ τοῦ λόγου τὴν συνέχειαν· ἀλλὰ περίμενε, ἕως ἂν αὐτὸς τελειώσῃ· ἐκτὸς ἂν ποτε ἐκεῖνος,

(1) « Ἡ μετὰ ἰσχυρᾶς φωνῆς προφορὰ τῶν λέξεων εἶναι ἴδιον » ἀνθρώπου μανιώδους· ἡ δὲ πάλιν μετὰ λίαν σιγαλῆς, ἀναισθητοῦ... Καὶ τὸ μὲν εἶναι σημεῖον ἀγενείας, τὸ δὲ τεκμήριον αὐθαδείας... Ἡ χαλαρὰ φωνὴ καὶ χαύνη εἶναι ἴδιον τῶν ἐκτεθηλυμένων. Ὁ δὲ σώφρων πρέπει νὰ τηρῇ μέτρον τι, ὅπερ ἐν τῇ ὀμιλίᾳ νὰ περιστέλλῃ τὸ μέγεθος τῆς φωνῆς, καὶ τὸ μῆκος τῶν λόγων, καὶ τῆς προφορᾶς τὴν ταχύτητα». Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, ἐν *Ἡαιδαγωγῶ* Β', ζ'.

ἀποκαμῶν, ἀφ' ἑαυτοῦ σὲ προτρέψη. Μηδὲ διάκοπτε τὴν σειρὰν τῆς διηγήσεως καὶ τὴν συνέχειαν, ἐρωτήσεις προβάλλων, διότι ὅταν ὁ ὁμιλῶν παύσῃ, τότε δύνασαι σὺ νὰ εἴπῃς ὅ,τι βούλεσαι¹.

Ὅταν εὕρῃς τοὺς ἄλλους συνδιαλεγομένους, εἰσελθῶν μὴ ἐρώτα περὶ τίνος ὁ λόγος πρόκειται· διότι τοῦτο ἀρμόζει εἰς ἡγεμόνας· ἀλλὰ μᾶλλον ἡδέως πρότρεψον τὸν ὁμιλοῦντα νὰ ἐξακολουθῇ τοῦ λόγου τὴν συνέχειαν· καὶ μάλιστα ἂν ἤθελες αἰσθανθῇ ὅτι ἡ ὁμιλία διεκόπη ὡς ἐκ τῆς σῆς εἰσόδου.

Ἄν δέ, ὅταν σὺ ὁμιλῆς, εἰσέλθῃ ἀνώτερόν τι πρόσωπον, σοφίας ἴδιον εἶναι, ἀφοῦ πρότερον ἐπαναλάβῃς μὲ βραχυλογίαν τὰ προηγούμενα, τότε νὰ ἐξακολουθήσῃς τὰ ἐξῆς τοῦ προκειμένου.

Καταγέλαστον δὲ εἶναι, ὅταν ὁμιλῆς, νὰ κινῆς ὑπὲρ τὸ δέον τὰς χεῖρας, νὰ διαστρέφῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ σχηματίζῃς διαφοροτρόπως τὸ σῶμα πρὸς τρανοτέραν δῆθεν τῶν λεγομένων σαφήνειαν.

Ἄτοπον δ' ὁμοίως καὶ νὰ ἔχῃς, ὁμιλῶν, τὰς χεῖρας ἠνωμένας διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους τῶν δακτύλων συμπλέξεως, ἢ νὰ κρατῆς αὐτὰς πρὸς τὸ ὀπισθεν τοῦ σώματος μέρος· διότι τὰ τοιαῦτα σχήματα, ὑπεμφαίνοντα ὅτι σὺ κέκτησαι ἐξουσίαν τινὰ ἐπὶ τῶν παρόντων, εἶναι

(¹) « Τὰς ἀμυγδαλέας, ὡς πρὸ τῶν ἄλλων δένδρων ἀνθούσας, » διαφθείρει ἡ πάχνη· τοὺς δὲ ἀνθρώπους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ » τῆς γλώσσης προπέτεια». — « Ἄλει ὅσα πρέπει, ὅτε πρέπει καὶ » περὶ ὧν πρέπει· διότι οὕτω δὲν θέλεις ἀκούσει ὅσα δὲν πρέπει». Εὐάγριος παρὰ Ἀντωνίῳ Βυζαντίῳ ἐν Μελίσσῃ· Β', σ'.

ἀπρεπῆ. Εὐπρεπέστερον δὲ φαίνεται νὰ συναντῶνται αἱ χεῖρες κατὰ τοῦ ὀμφαλοῦ τὸ μέρος. Ῥητέον ὅμως ὅτι τὸ τοιοῦτον σχῆμα ἀρμόζει κυρίως, ὅταν ὑποδεέστερος ὁμιλῆ πρὸς ὑπερέχοντα.

Δειγμα πολλῆς ἀτοπίας εἶναι καὶ νὰ κρατῆς μὲ τοὺς ὀδόντας, ὅταν ὁμιλῆς, τὸν πῖλον, ἢ νὰ ἀναμασσᾶς μαστίχην, ὥστε νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τοῦ στόματός σου οἱ λόγοι ἀσαφεῖς καὶ δυσήκοοι. Ἔτι δὲ λαμπρᾶς βλακειᾶς καὶ ἀνοησίας εἶναι σημεῖον καὶ νὰ θέτῃς τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν σου ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, ὄντος ἐστηριγμένου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατὰ στάσιν εὐθειᾶν. Πρὸ πάντων δὲ φεῦγε καὶ τὸ νὰ δακτυλοδεικτῆς ἐκεῖνον, περὶ οὗ ὁ λόγος γίνεται.

Ἄν ποτε δὲ γίνῃ χρεία νὰ ὁμιλήσῃς κατ' ἰδίαν πρὸς τινα τῶν ἐν τῇ κοινῇ συναναστροφῇ συνδιαλεγομένων, ἀπρεπὲς κρίνεται νὰ μακρολογῆς. Τὴν δὲ βραχυλογίαν ἀγάπα εἰς ταύτην μᾶλλον ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν. Ἄν δὲ τὸ ἀκατάλληλον τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου ἤθελέ σε κωλύει, καλέσας αὐτὸν κατ' ἰδίαν ἀνακοίνωσον τὸ ἀπόρητον. Ἄν δ' ὅ,τι μέλλεις νὰ εἴπῃς εἶναι ἐκ τῶν κοινῶν καὶ δημοσίων, μηδὲ ἄξιον νὰ τηρῆται μεταξὺ τῶν ἀπορρήτων, λέγε δημοσίᾳ, τὴν καθωμιλημένην καὶ ἐν χρήσει διάλεκτον μεταχειριζόμενος. Διότι ἀτοπον ἐν ὁμηγύρει πολλῶν νὰ ὁμιλῆς κατ' ἰδίαν εἰς τὸ οὖς τινος, ἢ νὰ μεταχειρίζῃσαι διάλεκτον ξένην. Εὐλογώτερον δὲ, ἐὰν μὴ κατεπεῖγόν τι ᾖναι, νὰ φυλάττῃς, ὃ ἔχεις νὰ εἴπῃς, εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν, ἐκτὸς ἂν τις ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἤθελεν εἶναι ἐκεῖ παρών.

Τὸ νὰ ἀξιοῖ τις νὰ συνομιλῇ μετὰ τινος παρὰ τὴν προσήκουσαν ὥραν, καὶ νὰ λαλῇ περὶ πραγμάτων ἤκιστα σπουδαίων, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἤθελε νὰ ἀστοχῇ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, προξενῶν ἅμα καὶ δυσάρεστον ἐνόχλησιν¹.

Ὅταν τις ἐπαινῆται διὰ τὴν παιδείαν ἢ τὰς πράξεις αὐτοῦ, ἀπόφευγε νὰ παρεισάγῃς ἄλλον, καί, συγκρίνων πρὸς τὸν ἐπαινούμενον, νὰ ὑπερτιμᾷ· διότι ἡ σύγκρισις εἶναι ὀχληρόν.

Διηγούμενος δέ, ὅσα παρ' ἄλλου ἤκουσας, μὴ φανερώσης καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐκτὸς ἐὰν ἦσαι πεπεισμένος ὅτι μαθὼν αὐτὸς τοῦτο ἤθελεν εὐχαριστηθῆ.

Τὰ τῶν φίλων ἀπόκρυφα ἀποταμίευε μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ὡς ἐὰν ἔθαπτες αὐτὰ ἐντὸς τοῦ στήθους σου. Διότι πᾶς νουνεχῆς ἀνὴρ οὐδὲν ἤθελεν ὀνομάσει τιμαλφέστερον ἐκείνου, ὅστις γνωρίζει νὰ καλύπτῃ καὶ κατακρύπτῃ τὰ ἀπόρρητα. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ οὐδὲν

(¹) « Προσδιόρισον εἰς σεαυτὸν χαρακτῆρά τινα καὶ τύπον, ὃν » θέλεις φυλάξει καὶ μόνος ὢν καὶ μετὰ τῶν ἄλλων. Ὡς ἐπὶ τὸ » πολὺ σίγα ἢ λέγε τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων. Σπανίως δέ » ποτε, ἂν ὁ καιρὸς τοῦτο καλέσῃ, λάβε τὸν λόγον· ἀλλ' ὀμίλει » περὶ μηθενὸς τῶν ἀσημάντων ἀντικειμένων· ἤτοι περὶ ἀθλητῶν » ἢ μονομάχων, ἢ βρωμάτων, ἢ ποτῶν, τῶν ἐκασταχοῦ παρα- » γομένων, ἢ περὶ ἀνθρώπων, ψέγων αὐτοῦς ἢ ἐπαινῶν ἢ συγ- » κρίνων. Ἀκολουθεῖ λοιπὸν τὴν συμβουλήν, τὸ νὰ μὴ εἰσέρ- » χῃσαι εἰς ὀμιλίαν τετριμμένην· ἀλλ' ἂν μὲν δύνασαι, στρέφε » τοὺς λόγους εἰς τὸ προσῆκον θέμα· εἰ δὲ μή, σίγα». Ἐπίκτητος, ἐν Ἐγγχειριδίῳ, κεφ. λγ'.

βδελυρότερον τοῦ τὰ ἀπόκρυφα διαλαλοῦντος, καί φανεροῦντος τὰ εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένα.

Καθ' ὑπερβολὴν ἀηδὲς εἶναι περὶ ἀσημάντων πραγμάτων νὰ λαλήσῃ κατ' ἔκτασιν, καὶ νὰ ἐνοχλήσῃ τοὺς ἀκούοντας. Καὶ εἰς ὅσα δὲ ἤθελες παρατηρήσει ὅτι οἱ ἀκροώμενοι δὲν εὐχαριστοῦνται, τούτων τὴν διήγησιν ἢ ἀνάγνωσιν καλὸν εἶναι νὰ ἀποπερατοῖς βραχυλόγως¹.

Ἀπόδειξις γνώμης σταθερᾶς εἶναι νὰ ἀποδίδῃς ἀνυπερθέτως τὸ ἐπηγγελμένον, ἐμπράκτως ἐκπληρῶν τὴν διὰ τοῦ λόγου ὑπόσχεσιν. Διότι πᾶν ὅ,τι ὑπεσχέθῃς, καταντᾶ, ἅμα ὑποσχεθέν, ὀφειλή².

Ὅταν τις ἐκ τῶν πολὺ ἀνωτέρων σου ὀμιλῇ, μήτε

(¹) «Οἱ κράτιστοι τῶν ἀνθρώπων εἶναι βραχυλογώτατοι. Οἱ ἄδόλεσχοι λοιπόν, ἂν ἠνώχλουν καὶ ἑαυτοὺς, ὅπως ἐνοχλοῦσι τοὺς ἄλλους, οὐδέποτε ἤθελον πολυλογεῖ». Ἀπολλώνιος, παρὰ Στοβαίου· λς'.

«Τῶν φλυάρων ἀνθρώπων, καθὼς καὶ τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων, πάντα μὲν τὰ ἄλλα ὑπὸ τῆς κακίας εἶναι διεφθαρμένα, ἡ μόνη δὲ ἡ γλῶσσα μένει πρὸς βλάβην». Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, ἐν Παιδαγωγῷ, Β', ζ'.

(²) «Τὰς ὑπερβολικὰς ὑποσχέσεις πρέπει νὰ ἀποφεύγῃς. Διότι διὰ τῆς σφοδρᾶς ὑποσχέσεως, ἂν μὲν τὸ ὑποσχεθὲν ἤθελες ἐκτελέσει, ἀφήρσας τὴν περισσοτέραν χάριν, καὶ κατεσιμίκρυνας αὐτήν, εἰς δύο τὴν μίαν δωρεὰν διαιρέσας. Ἄν δὲ πάλιν δὲν ἤθελες αὐτήν ἐκτελέσει, διττὴν τότε τὴν αἰσχύνην κατέστησας· καὶ διότι σφοδρῶς ὑπεσχέθῃς, καὶ διότι μηδὲν τῶν ὧν ὑπεσχέθῃς ἐξετέλεσας, καὶ ἐφάνῃς δυσμενῆς ἀντὶ φίλου· διότι ἀφήρσας ὅ,τι αἱ ἐλπίδες παρέσχον. Ἄλλως τε καὶ αἱ σφοδραὶ ὑποσχέσεις ἀρμόζουσιν εἰς τοὺς μὴ πολὺ πιστευομένους». Φώτιος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἡγεμόνα Βουλγαρ. πα'.

γέλα, μήτε υποψιθύριζε, μήτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων πράττε. Πρὶν δὲ ἐρωτηθῆς, δέν σοι εἶναι συγκεχωρημένον νὰ ὀμιλῆς.

Εἰς τὰς συζητήσεις, αἵτινες προκαλοῦσιν ἔριδας, καὶ εἰς τὰς συνδιαλέξεις μὴ θέλε νὰ καθιστᾷς τὴν γνώμην σου ἐπικρατεστέραν, οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπῃς εἰς τοὺς μετὰ σοῦ συζητοῦντας νὰ λέγωσι καὶ ἐκεῖνοι ὅ,τι ἂν κρίνωσιν εὐλογον.

Ἄν τις καθάπτεται σοι εἴτε διὰ λόγων εἴτε διὰ σκωμμάτων, ἀποδοκίμαζε τὸ νὰ ἀπαντᾷς μετ' ὀργῆς. Ἄλλὰ δεξάμενος τὸ ῥηθὲν, ὡς ῥηθὲν κατὰ τρόπον εὐτραπελίας, ὑποκρίνου ὅτι οὐδόλως σὲ ἐπέειραξε. Καὶ ἂν πλεῖστοί σε διερεθίζωσιν εἰς τὸ νὰ ἀντοργισθῆς, ἐνθυμοῦ τὸ τοῦ Σωκράτους, ὅστις πρὸς τοὺς προτρέποντας αὐτὸν νὰ ἀντεκδικήσῃ τὸν λοιδορήσαντα εἶπε· τί τάχα; ἂν ὄνος μὲ ἐλάκτισε, ἠθέλετε κρίνει ἄξιον νὰ ἀντιλακτίσω αὐτόν;

Ὅ,τι δέν γνωρίζεις καλῶς, περὶ τούτου μηδόλως ἐπιχείρει νὰ λαλῆς· διότι εἰς ποῖον δέν φαίνεται ἄτοπον τὸ νὰ ἀρχίζῃ τις νὰ ὀμιλῆ περὶ τινος ζητήματος, καὶ ἔπειτα ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ λόγου νὰ προφασίζηται λέγων, ὅτι τοῦτο μὲν μου διέφυγε τὴν μνήμην, ἐκεῖνο δὲ ἀκριβῶς μὲν δέν γνωρίζω, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸ ἀνέγνωσά που, ἢ τὸ ἤκουσα παρά τινος;

Πρὸς τὰ λεγόμενα ἔχε προσοχὴν· διότι εἶναι ἄτοπον νὰ ἐρωτᾷς συνεχῶς «τί εἶναι, ὅπερ λέγεις; πῶς λέγεις; διότι τὰ ῥηθέντα μοῦ διέφυγον τὴν μνήμην». Κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ τὸ νὰ ἐρωτᾷ τις εἰς τὸ τέλος τῆς

ὀμιλίας «τί εἶναι, ὅπερ λέγεις» ἀρμόζει εἰς τοὺς μωρούς.

Ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ λόγου μὴ διάκοπτε τὸν ὀμιλοῦντα λέγων «γνωρίζω ὅσα λέγεις»· καὶ ἂν προσέτι ἐσφαλμένως ἐκεῖνος ταῦτα διηγείτο. Διότι τὸ νὰ εἰρωνεύηται τις κινῶν τὴν κεφαλὴν καὶ μειδιῶν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διαστρέφων εἶναι ἀνάγωγον. Ἔτι δὲ ἀτοπώτερον εἶναι τὸ νὰ ἀντιλέγη εἰς τὸν ὀμιλοῦντα ἐν τῷ μέσῳ τῆς διηγήσεως προτείνων ὅτι «τοῦτο δὲν ἔχει οὕτως, ὡς σὺ λέγεις» ἢ ὅτι «παρέλιπες τότε καὶ τότε»· καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὅταν ὀμιλῆς, μὴτε λίαν ἰσχυρὰν μεταχειρίζου φωνήν, ὡς ἐθίζουσιν οἱ κήρυκες· μὴτε πάλιν τοσοῦτον ταπεινήν, ὥστε νὰ γίνησai δυσήκοος.

Ὅταν μετὰ τινος συνοδοιπορῆς, μὴ ἔλκε αὐτὸν συνεχῶς ἀπὸ τοῦ ἱματίου, ὡς διὰ χαλινου, ἵνα ἀκροᾶται τῶν παρὰ σοῦ λεγομένων. Ἀλλὰ μὴδὲ πλησίαζε αὐτὸν τοσοῦτον, ὥστε νὰ προσκρούῃς εἰς αὐτὸν πολ- λάκις διὰ τοῦ ἀγκῶνος.

Ἀποδοκίμαζε καὶ τὰ διεξοδικὰ προοίμια πανταχοῦ μέν, μάλιστα δὲ εἰς τὰς καθ' ὁδὸν ὀμιλίας. Διότι ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι ἐπιτηδεύοντες τοῦτο δῆθεν πρὸς ἐπίδειξιν· οἵτινες συγγνώμην ζητοῦντες, καὶ ἑαυτοὺς ταπεινοῦντες λέγουσιν ὅτι δὲν εἶναι μὲν ἱκανοὶ νὰ ἐκφράσωσι κατ' ἀξίαν ὅπερ μέλλουσι νὰ εἴπωσιν· ἀλλ' ὅτι εἶναι ἠναγκασμένοι ὑπὸ τοῦ φίλου εἰς τὴν ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἐπιχείρησιν.

Ἀλλὰ σὺ ἄρχου ἀπροοιμιάστως τῆς διηγήσεως τοῦ

προκειμένου, ὅσον τὸ δυνατόν γλαφυρώτατα, καὶ τήρει τὸν εἰρμόν τοῦ λόγου μέχρι τέλους, χωρὶς νὰ ἐκτείνης ὑπὲρ τὴν χρεῖαν τοὺς λόγους· τοῦθ' ὅπερ ἤθελέ σε ἀποπλανήσει ἀπὸ τοῦ κυρίου σκοποῦ. Ἀπόφευγε δὲ καὶ τὰς πολυλογίας καὶ τὰς τῶν ῥηθέντων ἐπαναλήψεις. Ἄν δέ τις στερεῖται τῆς προσηκούσης εὐμαθείας, ἀτόπον εἶναι νὰ σπουδάζη νὰ ὁμιλῇ ἐπιτετηδευμένα. Τὸ δὲ φυσικὸν τῆς γλώσσης ἐλάττωμα, πρέπει, ὅσον εἶναι δυνατόν, νὰ καλύπτηται διὰ τῆς σιγῆς.

Η'

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑΝ

Ὅταν πρὸς δεῖπνον εὐτρεπίζησαι πρὸ τῶν ἄλλων φρόντισον περὶ τῆς νίψεως τῶν χειρῶν. Ἐπειτα ἐάν τις τῶν ἱερωμένων ἦναι παρών, συμπρασεύχου μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν παρατιθεμένων τῆς τραπέζης εὐλογία. Εἰ δὲ μή, οὐ αὐτὸς ἰστάμενος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἔχων ἀποκεκαλυμμένην εἰπέ τὴν κυριακὴν προσευχὴν, καὶ οὕτως ἄρχου νὰ τρώγῃς.

Ὅταν δειπνῆς μὴ ζύε τὸ σῶμα. Ἀπόφευγε δέ, ὅσον τὸ δυνατόν, καὶ τὸ νὰ πτύῃς, καὶ νὰ βήχῃς, καὶ νὰ ἀπομύττησαι¹.

(¹) « Πρέπει νὰ ἀποφεύγῃς καὶ τὸ νὰ πτύῃς συνεχῶς, καὶ τὸ » νὰ ἐξάγῃς τὸ φλέγμα βιαίως, καὶ τὸ νὰ ἀπομύττησαι, ὅταν εὐ-
» ρίσκησαι εἰς τὴν τράπεζαν. Παρατῆρει πρὸς τούτοις ἀπὸ καιροῦ
» εἰς καιρὸν μήπως οἱ συνευωχούμενοι βδελυχθῶσιν ὡς ἐκ τῆς

Ἄν δέ τι τούτων σὲ στενοχωρεῖ, πρέπει νὰ ἐκτελῆς τὴν χρεῖαν ἡσυχῶς, στρέφων εἰς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλὴν. Πολὺ δὲ τούτων βδελυρώτερον εἶναι νὰ ἐρεύγησαι, ἀναισχύντως χαίνων.

Ἀπόφευγε δὲ καὶ τὸ ταχέως καὶ τὸ κατὰ κόρον ἐσθίειν, καθὼς οἱ λαίμαργοι καὶ οἱ κοιλιόδουλοι ἐθίζουσι.

Τὸν δὲ ἄρτον μὴ σπάραττε τρόπον τινὰ μὲ τὰς χεῖρας. Κόπτε δὲ αὐτὸν μὲ τὴν μάχαιραν, ἐὰν τυχὸν δέν σοι ἦναι παρατεθειμένον τεμάχιον, ἢ ἦναι ὁ προσφερόμενος ἄρτος πρόσφατος. Ἄλλ' ὅμως φρόντιζε νὰ παρατηρῆς, καὶ νὰ μιμῆσαι τοὺς εἰς τὴν τράπεζαν παρακαθημένους. Καὶ ἂν ἐκεῖνοι μᾶλλον τὰς χεῖρας εἰς τὴν τμῆσιν τοῦ ἄρτου μεταχειρίζονται, πρᾶττε καὶ σὺ τὸ αὐτό. Διότι δὲν εἶναι εὐπρεπὲς νὰ ποιῆς τὸ ἐναντίον παρ' ὅ,τι ἐκεῖνοι.

Φεῦγε καὶ τὸ νὰ ἐπικύπτῃς ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ νὰ ἐπιθέτῃς ἐπ' αὐτῆς τοὺς ἀγκῶνας. Πρόσεχε δὲ καὶ νὰ μὴ γεμίζῃς μὲ τὰ φαγητὰ τὸ στόμα, ὥστε νὰ ἐξογκῶνται κατὰ ἄσχημον τρόπον αἱ παρειαί. Μηδὲ τρῶγε τὸν ἄρτον, ἀφοῦ ἐμβάψῃς αὐτὸν πρότερον εἰς τὸν οἶνον· διότι τὸ τοιοῦτον μόνον εἰς τὸν οἰκόδεσπότην καὶ εἰς ἀσθενεῖς συγχωρεῖται.

Ἐπὶ τοῦ δείπνου μηδέποτε δείξῃς ὅτι σοι ἀρέσκουσι τὰ ἐδέσματα ἢ τὰ ποτά. Ἄλλὰ μηδὲ ἐπαίνει ἢ ψέγε τὰ παρατιθέμενα. Ἄν δὲ ὁ ἐστιάτωρ ἤθελε σὲ ἐρω-

» ἀηδίας, τὴν τοιαύτην ἀκοσμίαν, ἥτις εἶναι τῆς ἀκρασίας μαρτύριον». Κλήμητος Ἀλεξανδρεὺς, ἐν Παιδαγωγῷ Β', ζ'.

τήσει, λέγε τὸ δοκοῦν σοι μετὰ συνέσεως καὶ δια-
εκρίσως ¹.

Λίαν φορτικὸν εἶναι καὶ νὰ ζητῆς περισσότερα
φαγητά· καὶ νὰ διατάσῃς νὰ παρατεθῶσι πάντα καὶ
ταχέως. Διότι ταῦτα εἶναι δεῖγμα προπετείας ἅμα
καὶ ἀφροσύνης.

Ἐὰν χρειασθῆς ἄλας, μὴ διὰ τῶν δακτύλων τοῦτο
λάβανε, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἄκρου τῆς μαχαίρας, ἀφοῦ
πρότερον καθάρῃς αὐτὴν ἢ μὲ τὸ χειρόμακτρον,
ἢ, καθὼς τινες ἐθίζουσι, μὲ τεμάχιον ψωμίου. Διότι τὸ
νὰ τρυπᾶς εἰς τὸν ἄρτον τὸ μαχαιρίδιον καὶ νὰ προσ-
τρίβῃς αὐτὸ πρὸς καθαρισμὸν δῆθεν, ἀπρεπὲς εἶναι
καὶ ἀνάρμοστον.

Ὅταν δὲ σὺ ποτε παρασκευάσῃς τράπεζαν, παράθες
μερίδας εἰς ἕκαστον τῶν προσκεκλημένων, καὶ διάνεμε
εἰς αὐτοὺς τὰς ἐκλεκτοτέρας.

Προσκληθεὶς δὲ ποτε εἰς συμπόσιον, περίμενε μέχρις

(¹) « Ἀπρεπὲς εἶναι νὰ πολυπραγμονῆς τὸν οἶνον τῆς Χίου,
» ἐὰν λείπη ἐκ τῆς τραπέζης, ἢ τὸν Ἀριούσιον, ὅταν δὲν ὑπάρχη.
» Διότι ἡ δίψα εἶναι πάθος στερήσεώς τινος, καὶ πρὸς ἐκπλήρω-
» σιν ἀπαιτεῖ τὸ κατάλληλον βοήθημα, καὶ οὐχὶ ποτὸν τετυφω-
» μένον. Ὁρέξεως δὲ ἐξ ἀκρασίας διεφθαρμένης, καὶ πρὸ τῆς
» μέθης παραφρονούσης περὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς, εἶναι ἴδιον
» νὰ ἐπιζητῇ τὰς διαποντίους μεταφορὰς τῶν οἴνων· ἦται τοῦ
» εὐώδους τῆς Θάσου, τοῦ εὐπνου τῆς Λέσβου, τοῦ γλυκέως τῆς
» Κρήτης, τοῦ ἠδέως τῶν Συρακουσῶν, τοῦ Μενδησίου τῆς Αἰγύ-
» πτου, τοῦ νησιώτου τῆς Νάξου καὶ τοῦ ἀνθοσμίου τῶν Ἰταλῶν...
» Τί τάχα; δὲν ἀρκεῖ ὁ ἐγγώριος νὰ ὑπερπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν; »
Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, ἐν Παιδαγωγῶ Β'.

οὐ ὁ ἐστιάτωρ, ἢ ὁ παρ' ἐκείνου ταχθεὶς τραπεζοκόμος, ὀρίση εἰς σὲ τὰς μερίδας. Ἐκτὸς ἂν ὁ τὸ δεῖπνον παρασκευάσας προτρέψη ἀφ' ἑαυτοῦ πάντας τοὺς συνελθόντας νὰ μεταχειρισθῶσι κατ' ἀρέσκειαν τὰ παρατεθέντα ἐδέσματα.

Ἄπρεπές δὲ εἶναι καὶ νὰ ἀπωθῆς τὴν τῶν ἐδεσμάτων θερμότητά-φυσῶν αὐτὰ μὲ τὸ στόμα. Ἄντι δὲ τούτου περίμενε ὀλίγον, μέχρις οὗ ἀποβαλόντα ταῦτα τὴν ἐπίτασιν τῆς θερμότητος καταστῶσιν ἱκανὰ νὰ προσαχθῶσιν εἰς τὸ στόμα. Ἄν δὲ εἶναι ζυμὸς, ἐπιτρέπεται νὰ ἀνακυκᾶς αὐτὸν μετρίως μὲ τὸν δοῖδουκα (κοχλιάριον), καὶ νὰ ἐξατμίζῃς κατὰ μικρὸν τὴν θερμότητα. Ἄτοπον δὲ εἶναι καὶ νὰ αἴρῃς μὲ τὰς χεῖρας τὸ τρυβλίον, ἵνα ἀπορροφᾶς τὸν ζυμὸν ἐνῶ δύνασαι νὰ γεύῃσαι κοσμίως διὰ τοῦ κοχλιαρίου.

Μηδὲ εἰς τὴν ῥίνα πρόσφερε τὰ βρώματα, ὅπως δῆθεν δοκιμάσης ὁποῖαν ἔχουσιν ὁσμήν. Οἷονδήποτε δὲ ἐδεσμα ἤθελές ποτε ὀσφρανθῆ, εἰς οὐδένα τῶν συνδαιτυμόνων μετὰ τοῦτο παράθες.

Τὰς ἐνθέσεις (χαψιαῖς, μπουκαῖς) ποίει μετρίως. Διότι εἶναι σκαῖόν νὰ ὑπερπληροῖς τὸ στόμα, νὰ ἐξογκοῖς τὰς παρειὰς καὶ νὰ δυσκολεύῃσαι νὰ μασθᾶς τὴν τροφήν, καὶ λεαίνῃς.

Ἐὰν δὲ ἐμβάψῃς τὸ ψωμίον εἰς τι τῶν ζυμερῶν βρωμάτων, καὶ προσενεγκῶν αὐτὸ εἰς τὸ στόμα δαγκάσης, μὴ ἐμβάψῃς τὸ αὐτὸ τεμάχιον ἐκ δευτέρου. Τὰς ἐνθέσεις πρόσφερε εἰς τὸ στόμα οὐχὶ ἀλλεπαλ-

λήλως, ἵνα ἡ πρώτη δύνηται νὰ καταποθῆ, πρὶν ἢ δευτέρα προσέλθῃ.

Ἐποπὸν δὲ εἶναι τῶν φαγώθεντων κρεάτων τὰ ὀσᾶ, ἢ τῶν ὀπωρῶν τοὺς πυρῆνας νὰ ρίπτῃς κάτωθεν τῆς τραπέζης.

Ἄν ἤθελες γευθῆ τι ἐκ τῶν στυφῶν καὶ δυσαρέστων εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ ἤθελες αἰσθανθῆ ἀνάγκην νὰ ἀποπτύσῃς αὐτό· ποιήσον τοῦτο μετὰ πολλῆς, ὅσον δύνασαι, κόσμιότητος, λαβὼν μὲ τοὺς δύο δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς καὶ λίαν εὐτάκτως ἀπορρίπτων. Καὶ μάλιστα οὕτως, ὥστε νὰ μὴ προκαλέσῃς τοὺς παρακαθημένους εἰς ἀηδίαν. Ἐὰν δὲ τὸ τὴν δυσάρεστον προξενῆσαν γεῦσιν τύχη νὰ ἦναι ἐκ τῶν ζωμερῶν, εὐκολον νὰ ἀποπτύσῃς αὐτό. Ἄλλ' ὅμως ποίει τοῦτο, ὅσον τὸ δυνατόν, κρυφίως ἀπὸ τοὺς συνδαιτυμόνας, καὶ ἀπομακρυνόμενος ὀλίγον ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ τοὺς πυρῆνας δὲ τῶν ὀπωρῶν μὴ ἀπόπτυσε εἰς τὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης παροψίδα (πιάτον), ἀλλὰ λάμβανε αὐτοὺς μὲ τὴν χεῖρα, καὶ κατάθου εὐτάκτως ἐπ' αὐτῆς.

Ἀγροικίας σημεῖον εἶναι καὶ νὰ κρατῆς καθ' ὅλην τοῦ συμποσίου τὴν διάρκειαν τὸ μαχαίριον, καὶ τρυπῶν μὲ αὐτὸ τὰ βρώματα νὰ φέρῃς αὐτὰ εἰς τὸ στόμα.

Μὴ ρίπτῃς συνεχῶς τὸ βλέμμα εἰς τὰ βρώματα, ἅπερ εἶναι παρατεθειμένα εἰς τοὺς ἄλλους. Τρώγων δὲ καὶ πίνων μὴ βλέπε συνεχῶς περίε, ὅπως πράττουσιν οἱ ἀνόητοι· μῆτε ρίπτῃς κύκλῳ τὰ βλέμματά σου εἰς τοὺς παρισταμένους ὑπηρέτας καὶ τοὺς συνδαιτυμόνας.

Βδελυρὸν εἶναι νὰ σπογγίζης τὸν ἰδρῶτα μὲ τὴν ἐπι-
τραπέζιον ὀθόνην· ἢ νὰ ἀπομύττησαι μὲ τὰ χειρόμα-
κτρα, καὶ νὰ καθαρίζης δι' αὐτῶν τὰς παροψίδας ἢ τὰς
χεῖρας, καὶ ἔπειτα νὰ θέτῃς αὐτὰς ἐπὶ τῶν γονάτων.

Ἐκ τοῦ βρώματος καὶ ποτοῦ, ὅπερ σὺ ἐγεύθῃς,
μηδέποτε εἰς ἄλλον πρόσφερε.

Μὴ λειῖχε τοὺς δακτύλους, ἀλλὰ διατήρει αὐτούς,
ὅσον ἐνεστι, καθαρούς, μεταχειριζόμενος πάντοτε τὸ
κοχλιάριόν σου ἢ τὸ δικράνιον (περούνιον). Ἐὰν δὲ
γίνῃ χρεία νὰ σπογγίσῃς τοὺς δακτύλους, μεταχειρίζου
τὸ ἴδιον χειρόμακτρον.

Ὅταν τρώγῃς, μὴ τρίζε τοὺς ὀδόντας. Ὅταν δὲ
πίνης, μὴ ρόφα τὸ ποτὸν οὕτως, ὥστε νὰ ποιῇς ἤχον.
Καὶ ὅταν μασσᾷς τὰ βρώματα, πρόσεχε νὰ μὴ κτυπᾷς
πρὸς ἄλληλα τὰ χεῖλη.

Πολὺ κόσμιον δὲν εἶναι νὰ ἀπορροφᾷς τὸν μυελὸν
τῶν ὀστέων, ἢ ἄλλως πως νὰ ἐξάγῃς αὐτὸν καὶ νὰ
τρώγῃς. Οὔτε νὰ περιλείχῃς τὰ ὀστᾶ, ὡς οἱ κύνες,
ἢ νὰ συντρίβῃς αὐτὰ μὲ τοὺς ὀδόντας, ἵνα γευθῇς
αὐτῶν τὸν μυελόν. Ἐπίσης ἄτοπον καὶ νὰ πιέζῃς μὲ
τοὺς ὀδόντας τὰ τρωγάλια, οἷον κάρνα, καὶ ἀμύγδαλα.
Ἄρπακτικὸν δ' ἐμφαίνει ἦθος τὸ νὰ καταλείπῃς τὰ
ἐνώπιόν σου παρατιθέμενα καὶ νὰ ἐπιβάλλῃς τὰς χεῖ-
ρας εἰς τὰ τῶν ἄλλων· ἢ νὰ ἐκλέγῃς τὴν καλητέραν
μερίδα διὰ τὸν ἑαυτόν σου. Ἐὰν δὲ ἦναι παρατεθει-
μένα ὀπῶραι, εὐχαριστοῦ εἰς ἐκείνας, αἵτινες σοὶ
ἔτυχον. Διότι εἶναι αἰσχρὸν, ἀφοῦ ψηλαφήσῃς ὅλας μὲ
τὴν χεῖρά σου, νὰ ἐκλέγῃς τὴν καλητέραν.

Ἀπόφευγε δὲ καὶ νὰ ὑπερπληροῖς τὸ ποτήριον, ὥστε νὰ καταβρέχῃς τὴν τράπεζαν καὶ τὰ ἐπικείμενα σκευή.

Μὴ ζήτηί οἶνον νὰ πίνῃς· ἀλλὰ μηδὲ ἄρχου νὰ ὀμιλῇς, ὅταν ἔχῃς πλήρες τὸ στόμα. Ὅταν δὲ ὁ παρακαθήμενος πίνῃ, ἢ ὁ τῆς τραπέζης προϊστάμενος, σὺ ἀπόφευγε τὴν ὀμιλίαν καὶ τὴν πόσιν.

Ἄτοπον δὲ εἶναι νὰ πίνῃς τὸν οἶνον πλύνων ἐν ταύτῳ τὸ στόμα· ὡς καὶ νὰ πίνῃς βιαίως ἢ λίαν βράδέως. Τήρει λοιπὸν καὶ ἐν τούτῳ τὸν μέσον ὄρον¹.

Σπόγγιζε τὸ στόμα καὶ πρὸ τῆς πόσεως καὶ μετὰ τὴν πόσιν. Μηδὲ ποίει τὴν ἐκπνοήν σου μετὰ τὴν πόσιν ἡχηρὰν καὶ μακροτέραν· διότι εἶναι ἀγροῦκόν. Ὅταν δὲ πίνῃς, μὴ μεταχειρίζου συχνὰ διαλείμματα. Μηδὲ τὸ ἄκρον τῆς ρίνός σου, θέτων αὐτὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, πλύνε².

(¹) « Ἐπαινῶ τοὺς αὐστηρὸν διάγοντας βίον, καὶ ἀγαπῶντας » τῆς σωφροσύνης τὸ φάρμακον, ἦτοι τὸ ὕδωρ· ἀποφεύγοντας δέ, » ὅσον τὸ δυνατόν, τὸν οἶνον, ὡς πυρὸς ἀπειλήν. Ἄρέσκει λοιπὸν, » ἵνα οἱ παῖδες καὶ αἱ κόραι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπέχωσι τοῦ » ποτοῦ τούτου. Διότι εἰς ζέουσιν ἡλικίαν νὰ χέη τις τὸ θερμό- » περον τῶν ὑγρῶν, ἦτοι τὸν οἶνον· καὶ νὰ μετοχετεύῃ τὸ πῦρ » εἰς τὸ πῦρ εἶναι ἐπιθλαβές ». Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, ἐν Παιδαγωγῶ Β'.

(²) « Ὅταν πίνῃς, πρέπει πολὺ νὰ προνοῆς περὶ τῆς εὐσχημο- » σύνης· οὕτως, ὥστε νὰ μὴ διαστρέφῃς τὸ πρόσωπον· μήτε νὰ » ῥοφᾶς χορταστικά· μήτε νὰ ἀναγκάζῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῆς » πόσεως νὰ ἀσχημονῶσι, καταπίνων ἀμυστί (μονορροῦφι)· μήτε » νὰ χύνης τὸ ποτὸν εἰς τὸ γένειον, ἢ νὰ καταβρέχῃς τὸ χειρό- » μακτρον ἢ τὸ ἐπιτραπέζιον, ὅταν τὸ ποτὸν εἰς τὸ ποτήριον χύ-

Ὅταν δειπνῆς, μὴ καθάριζε τοὺς ὀδόντας μὲ τὸ ἐπιτραπέζιον χειρόμακτρον, μήτε μὲ τὸ μαχαιρίδιον, μήτε μὲ τοὺς ὄνυχας· ἀλλὰ μὲ τὸν ὀδοντοξέστην. Καὶ τοῦτο, ἐὰν ἴδῃς ὅτι καὶ οἱ συνδαιτυμόνες ποιοῦσι τὸ αὐτό.

Δὲν ἐπαινεῖται, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἀηδὲς εἶναι νὰ παρακινήσῃ συνεχῶς τοὺς προσκεκλημένους νὰ τρώγῃσι. Διότι διὰ τῆς πολλῆς παρακινήσεως ἤθελες ἀφαιρεῖ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν εἰς αὐτοὺς ἔχεις δώσει, ἵνα εὐφρανθῶσιν.

Ὅταν σὺ ἔχῃς διάθεσιν νὰ πίνῃς, μὴ καὶ τοὺς ἄλλους εἰς πολυποσίαν παρακίней. Ἄν δὲ ἄλλοι σὲ παρακινούσιν, ἀφοῦ εὐγενῶς αὐτοὺς εὐχαριστήσῃς, μέμφου σεαυτόν, ὡς μὴ δυνάμενον. Θέλων δὲ νὰ εὐχαριστήσῃς αὐτούς, ἀφοῦ λάβῃς τὸ ποτήριον καὶ πῆς ὀλίγον, ἀπόδος αὐτό· ἐκτὸς ἂν πού ποτε ἤθελεν ὑπάρχει ἄμιλλα εἰς πολυποσίαν· ὅτε τὸ ἐπιστρέφειν τὸ προσφερόμενον ποτήριον κρίνεται ὡς αἰσχύνῃ.

Μηδένα βίαζε νὰ πίνη ἀκουσίως. Ἀποστρέφου δὲ καὶ τὸ βάρβαρον καὶ ἀγενές ἔθιμον, ὅπερ τινὲς πρὸς φιλοφροσύνην δῆθεν πράττουσι, χύνοντες εἰς τὰ ἐνδύματα τὸν περισσεύσαντα ἐν τῷ ποτηρίῳ οἶνον. Διότι τοῦτο εἶναι τρανῆς σκαιότητος δεῖγμα.

» νης... διότι ὁ κελαρυσμὸς τοῦ ποτοῦ, βραγδαίως εἰς τὴν γαστέρα,
 » ὡς εἰς ἀγγεῖον κεράμιον, καταπίπτοντας, καὶ ὁ ἤχων λαιμός,
 » ὡς ἐκ τοῦ βρώδους καταβροχθισμοῦ, εἶναι αἰσχρὰ καὶ ἀπρεπῆ
 » θεάματα τῆς ἀκρασίας». Ὁ αὐτός, αὐτόθι.

Μετὰ τὸ δεῖπνον μὴ τρέπου εὐθύς πρὸς τὸν ὕπνον. Μᾶλλον δὲ τοιαύτην περὶ τὴν βρῶσιν καὶ πόσιν μετέρχου δίαιταν, ὥστε μετὰ τὴν τράπεζαν νὰ μὴ καθίστασαι ἀνίκανος πρὸς τὰς συνήθειαις καὶ ἀναγκαίας ἐργασίας.

Τὸ κατὰ κόρον τρῶγειν κατάλειπε εἰς τοὺς λαιμάργους καὶ κοιλιοδούλους. Σὺ δέ, καθὼς εἰς πάντα τὰ ἄλλα, οὕτω καὶ εἰς τὰ βρώματα ἀγάπα τὸ μέτριον. Ὅθεν εἰς τὰς λοπάδας (πιάτα) κατάλειπε πάντοτε μέρος τοῦ βρώματος· μηδὲ σπόγγιζε αὐτὰς διὰ τεμαχίου ἄρτου[†].

Οἱ ἐπὶ τραπέζης λόγοι πρέπει νὰ ἦναι πρὸς τὸν χρόνον κατάλληλοι καὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν σύμμετροι, ὥστε νὰ μὴ ἀπασχολῶσι τοὺς συνδαιτυμόνας ἀπὸ τοῦ τρῶγειν.

(†) « Ἡ ἀμετρία πανταχοῦ κακὸν οὖσα, ἐν τῇ λαιμαργίᾳ πρὸς » πάντων δεικνύει τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Διότι δι' αὐτῆς οἱ λαιμαργοὶ » ἐξομοιοῦνται οὐχὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ πρὸς τοὺς χείρους » ἢ τοὺς κύνας· καὶ δὲν δύνανται νὰ εὐσχημονῶσιν οὔτε κατὰ τὰς » χεῖρας, οὔτε κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς, οὔτε κατὰ τὴν κατάποσιν... » Διὸ πρέπει νὰ τρώγωμεν, ἵνα ζῶμεν, καὶ οὐχὶ ἵνα τὴν γεῦσιν » ἡδύνωμεν, ἂν μέλλωμεν νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν ἀρίστην συμβουλήν » τοῦ Σωκράτους, ὅστις εἶπεν· « πολλοὶ μὲν ἐκ τῶν ἀνθρώπων » ζῶσιν, ἵνα τρώγωσιν· αὐτὸς δὲ τρώγει, ἵνα ζῆ... Καὶ ἔπειτα » οἱ λιτὰς τροφὰς μεταχειριζόμενοι εἶναι ἰσχυρότεροι. Οὕτω δύνα- »σαι νὰ ἴδῃς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς ὑπηρέτας τῶν κυρίων αὐ- » τῶν ῥωμαλεωτέρους ὄντας· τοὺς πένητας τῶν πλουσίων· τοὺς » χωρικούς τῶν ἀστῶν, καὶ δυναμένους περισσότερον μὲν νὰ κο- » πιῶσιν, ὀλιγώτερον δὲ νὰ καταβάλλωνται· σπανιώτερον δὲ νὰ » ἀσθενῶσι· εὐκολώτερον δὲ τὸ κρύος νὰ ὑποφέρωσι, καὶ τὴν θερ- » μότητα, καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, καὶ πᾶν τοιοῦτον». Μουσώνιος, ἐκ τοῦ περὶ τροφῆς, παρὰ Στοβ. ΙΗ'.

Ὅταν ὑπάρχωσι ποικίλα βρώματα, μὴ σπεῦδε νὰ χορταίνης ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα, ἀλλὰ λάμβανε ἐξ ὅλων. Ὅταν δὲ παρατηρήσης ὅτι οἱ συνδαιτυμόνες ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ τρώγωσι, σπεῦσον καὶ σὺ νὰ παύσης, ὅπως μὴ φανῆς ὅτι εἶσαι ἄπληστος.

Τὸ νὰ ἐπιζητῆς ἐν τῇ τραπέζῃ τὴν πρωτοκαθεδρίαν νόμιζε θρασύ. Ἄν ὅμως σε ἀναγκάζει ὁ ἐστιάτωρ καὶ τὸ ἀξίωμα σου, προσκληθεὶς νὰ λάβῃς τὴν πρώτην θέσιν, συγκατάνευσον, μηδὲ ἀντίλεγε ἐπὶ πολὺ.

Ὅταν εἰς τὰ συμπόσια περιφέρῃται τὸ ποτήριον, ἀπρεπὲς εἶναι εἰς ἐκάστην πόσιν νὰ χαιρετίζῃς τὸ αὐτὸ πρόσωπον· διότι ἀρκεῖ ὁ πρῶτος χαιρετισμός. Ὅσακις δ' ἂν μετὰ ταῦτα πίνῃς, πίνε σιωπηλῶς· ἐκτὸς ἂν που φανῇ εὐλογον εἰς τὸν ἐστιάτωρα νὰ προπίνῃ εἰς ὑγίειαν παρόντος τινὸς ἢ ἀπόντος προσώπου· ὅτε εἶναι συγκεχωρημένον νὰ μεταχειρισθῇς χαιρετισμοὺς διεξοδικωτέρους.

Καὶ πανταχοῦ μὲν ὁ θυμὸς εἶναι ἀπαίσιον· ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ συμποσίου. Ἄν δὲ περιστατικόν τι ἤθελε σὲ προκαλέσει εἰς ὀργήν, κράτησον αὐτὴν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, καὶ ἀνάβαλε εἰς εὐκαιρίαν καταλληλοτέραν. Πράττε δὲ τοῦτο μάλιστα, ὅταν συνδειπνῇς μετὰ ἀγνώστων.

Θ'

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΖΗΤΑΙ ΤΙΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ-

Τὸ περὶ φιλίας κεφάλαιον ὅσω ἀναγκαιότατον, τοσούτῳ μᾶλλον δυσκολώτατον· διότι φύσει τὰ τῆς φιλίας διακρίνονται κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν προσώπων, τῶν καιρῶν καὶ τῶν χρειῶν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνεζητήθησαν πολὺ παρὰ πολλῶν καὶ ἀποχρώντως οἶον παρὰ τοῦ ῥήτορος Ἰσοκράτους καὶ τοῦ σοφοῦ Θεμιστίου. Καὶ πρὸ τούτων δὲ οἱ ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ σοφοί, ὁ Σολομὼν καὶ ὁ Σειράχ, οὐκ ὀλίγα περὶ φιλίας εἶπον. Ἐξ ὧν οἱ ὄντες, καθὼς αἱ μέλισσαι, φιλόπονοι δύνανται τὰ δέοντα νὰ συλλέξωσιν. Ὅθεν εἰς ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ παρόντος σκοπὸς εἶναι νὰ διαλάβωμεν περὶ φιλίας, τσαῦτα μόνον, ὅσα θέλουσι παρακινήσει τοὺς ἐπιμελεστέρους τοῦλάχιστον πρὸς

τὴν ἐνέργειαν τοῦ πρέποντος, καὶ θέλουσι παράσχει εἰς τοὺς σοφωτέρους ἀφορμὴν, ἵνα συμβουλευσῶσι τὰ κάλλιστα.

Ἐχε λοιπὸν εἰς τὴν μνήμην πάντοτε τὸ σοφὸν ἐκεῖνο τοῦ Πυθαγόρου παράγγελμα « μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν »· ὅπερ δηλοῖ νὰ μὴ συνδέης τάχιστα καὶ ἀπερισκέπτως πρὸς τὸν τυχόντα φίλιαν· μηδὲ μὲ τυφλόν, ὡς λέγουσι, πόδα νὰ συναριθμῆς εἰς τὸν κατάλογον τῶν φίλων σου οἷονδήποτε, ἐξ οὗ ἤθελές ποτε μετανοήσῃ ὅτι εἶχες αὐτὸν φίλον¹.

Προτίμα ὀλίγους νὰ ἔχῃς φίλους καὶ νὰ ὀνομάζῃσαι ἄφιλος καὶ ἀκοινώνητος, παρά, πολλοὺς ἔχων, νὰ ζῆς βίον κακόν, βιαζόμενος νὰ συμμορφῶσαι πρὸς τὰ

(¹) « Μὴ ἔσο εἰς τὸ συνδέειν φιλίαν ταχύς. Ἄφοῦ δὲ τοιαύτην » συνδέσης, τήρει τὸν δεσμὸν αὐτῆς μὲ πάντα τρόπον ἄλυτον, » ἐκτὸς ἂν αὕτη συνεπάγῃ τῆς ἠθικῆς κίνδυνον. Διότι αἱ πρὸς » τοὺς φίλους διχοστασίαι συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τοὺς » ἀνθρώπους νὰ ἔχωσι πρὸς τοὺς οὕτω τὴν φιλίαν μεταχειριζο- » μένους κακὴν ὑπόληψιν· καὶ οὐ μόνον τὸν ὑπαίτιον τῆς διχο- » στασίας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀναίτιον διαβάλλουσι. Ποίει δὲ φίλους » ἐκείνους τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι τὴν πρὸς ἄλλους φιλίαν κατὰ πάντα » τὸν καιρὸν διετήρησαν ἄδολον· καὶ μήτε μὲ φθονερὸν ὄμμα πρὸς- » εἶδον εἰς τοὺς εὐτυχοῦντας, μήτε τῶν δυστυχοῦντων παρημέλη- » σαν... Κτῶ λοιπὸν φίλους μὴ τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους. » Διότι συνήθως τὰ ἤθη τῶν φίλων κρίνονται ἐκ τῶν φιλουμένων· » καὶ διὰ μὲν τῶν σπουδαίων φίλων, ἂν ποτέ τις σφάλῃ, διορθοῦ- » ται ταχέως· οἱ δὲ φαῦλοι καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἀρετὴν διαφθεί- » ρουσι ». Φώτιος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἡγεμόνα Βουλ- » γαρ. μ'.

ἦθη ἐκείνων, ἅπερ εἶναι ἐναντία πρὸς τὰ σά, καὶ νὰ ἐξομοιοῖς σεαυτὸν πρὸς ἐκείνους¹. Μηδὲ νόμιζε ὅτι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν φίλων προκύπτει εἰς σὲ πολλή βοήθεια. Διότι ὅταν παρὰ πολλῶν ὑπηρετῆσαι, θέλεις εὐρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπηρετῆς πολλούς. Ἔτι δὲ νὰ ὑπακούης εἰς τὰς θελήσεις τῶν φίλων γεννᾶ εὐνοίαν· τὸ δ' ἀληθές εἶναι ὅτι ἡ ὑποταγὴ αὕτη προξενεῖ συνήθως ἔχθραν.

- Εἰς ἐκείνους, οὓς ἠθελες συναριθμήσει εἰς τὴν τάξιν τῶν φίλων, μὴ φανεροῖς τὰ ἀπόκρυφα, πρὶν ἢ κατὰ βάθος τὴν γνώμην αὐτῶν ἐννοήσης. Διότι ἐὰν τὰ μυστήριά σου ἐμπιστευθῆς εἰς μοχθηρούς καὶ χαιρεκάκους, οὗτοι θέλουσιν ἔχει ἀφορμὴν νὰ σε σύρῳσιν ἐκ τῆς ῥινός διὰ λεπτοτάτης κλωστῆς, ὅπως ἦσαι εἰς αὐτοὺς πάντοτε εὐπειθής. Μηδὲ πίστευε εἰς τὸ συνήθως λεγόμενον «εἰμὶ ὅλως ἰδικός σου»· ἂν μὴ ὑπὸ τῶν πραγμάτων πεισθῆς. Περίμενε δὲ τὸν χρόνον, ὅστις εἶναι τῆς φιλίας ἢ ἀκριβῆς δοκιμὴ.

Ἄν κατὰ τινος φίλου ἔχεις παράπονόν τι, μὴ κρύπτε, μηδὲ ὑπότρεφε τὸ πάθος· ἀλλὰ μήτε ἄλογον μῖσος φύλαττε, μήτε ἐρήμην αὐτὸν κατάκρινε· ἐξ οὗ δίδεις χώραν εἰς τὰς διαβολὰς τῶν κακοβούλων, οἵτινες ἔργον ἔχουσι νὰ ἐνσπείρῳσιν ἔριδας καὶ διχοστασίας

(¹) «Οἱ πολὺφιλοὶ καὶ οἱ πρὸς πάντας οἰκείως φερόμενοι θεωροῦνται ὅτι πρὸς οὐδένα εἶναι φίλοι». Ἀριστοτέλης, Ἠθικῶν Νικομαχ. ι'.

πρὸς τοὺς διάγοντας μετ' ἀλλήλων φιλικῶς. Ἄλλὰ καλέσας τὸν φίλον κατ' ἰδίαν ἀνακάλυψον εἰς αὐτὸν τὴν ὀργὴν σου· εἴνα ἢ συγχωρήσης αὐτόν, ἀπολογηθέντα ἢ, ἐὰν μείνη ἀναπολόγητος, ὀργίζησαι κατ' αὐτοῦ δικαίως.

Ἄν ἕρις τις ἤθελε λάβει χώραν μεταξύ σου καὶ τοῦ φίλου, μὴ παρασύρου ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ὥστε νὰ λέγησ κατ' αὐτοῦ ἀναιδῶς ὅ,τι ἤθελέ σοι ἐπέλθει, ἐπιλανθανόμενος ὅλως τὴν παλαιὰν φιλίαν καὶ σχέσιν· μηδὲ ἀποκάλυπτε ὅσα τυχὸν σοὶ εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἀπόκρυφα, συλλογιζόμενος ὅτι πρέπει νὰ φιλήσ μὲν, ὡς μισήσων· νὰ μισῆς δέ, ὡς φιλήσων.

Μὴ ἔσο περὶ τοὺς ἐπαίνους τῶν φίλων φειδωλός, ὅπως οἱ πολλοὶ ποιοῦσι, νομίζοντες ὅτι ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτῶν ὅ,τι καλὸν ἤθελον εἰπεῖ περὶ τῶν φίλων· ἀλλὰ μηδὲ πάλιν ἔσο ὑπερβολικὸς καὶ δαφιλής· διότι καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἕτερον εἶναι ἐξίσου ἐπίψογον. Ἄλλ' ἐπαινῶν ὅ,τι ἤθελεν εἶναι ἐπαίνου ἄξιον μετρίαζε δι' εὐφήμων ἐκφράσεων τοὺς ψόγους, καὶ σπούδαζε νὰ διορθοῖς τὸν φίλον κατ' ἰδίαν¹.

(¹) « Πάντοτε μὲν, ὡς ἡγεμών, τοὺς φίλους ἐπαινεῖ, μάλιστα δὲ » τοὺς ἀπόντας ἐνώπιον τῶν παρόντων· ὁτι οὕτω βεβαίως, δεῖ- » κνύων ὅτι εἰς σὲ οὐδὲν ἴχνος φαίνεται κολακείας, θέλεις δυνηθῆ τὰ » μὲν ταύτης κακὰ νὰ ἀποφύγῃς, τοὺς δὲ φίλους νὰ εὐχαριστῆς, » βεβαιῶν αὐτοὺς ὅτι τοιοῦτος εἶσαι πρὸς τοὺς παρόντας, ὁποῖος » εἰς αὐτοὺς περὶ τῶν ἀπόντων ἐγνωρίσθης. Οὕτω δὲ περιφράξας » σεαυτὸν διὰ τῆς φιλίας μέλλεις νὰ ᾄσαι πρὸς μὲν τοὺς πλημμελή- » σαντας εἰς τοὺς φίλους καὶ εἰς τὰ δημόσια τῆς πολιτείας πράγ-

Φιλία μόνιμος ἀνευ ὁμοιότητος διαθέσεων νὰ συσταθῆ εἶναι ἀδύνατον. Ὅθεν ὅσους ἤθελες ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι ὅμοιοί σου, τούτων τὴν φιλίαν ἐπιδίωκε κατὰ τὸν ἐνῶντα τρόπον. Ἄν δὲ συναισθάνεσαι ὅτι οἱ τρόποι σου εἶναι ἐλαττωματικοί· τότε καὶ βιαζόμενος σπούδαζε νὰ ρυθμίξῃς τὸν ἑαυτόν σου κατὰ τοὺς ἐπαινετοὺς τρόπους ἐκείνων, γνωρίζων καλῶς ὅτι κατὰ τοὺς ἀνθρώπους, μεθ' ὧν ἤθελες συνανασταφῆ, τοιοῦτος μέλλεις καὶ σὺ νὰ ἀποβῆς κατ' ἀνάγκην.

Ὅσοι τὰς παρ' αὐτῶν πρὸς τοὺς φίλους δαψιλευθείσας εὐεργεσίας ἀπαριθμοῦσι, καὶ τρόπον τινὰ ὀνειδίζουσιν αὐτούς, εἶναι τὰ μάλιστα ὀχληροί· διότι τὸ τοιοῦτον οὐδόλως ἀρμόζει εἰς τὴν φιλίαν. Ὁ δὲ φρόνιμος, ὅταν μὲν τὸν φίλον εὐεργετῆ, πρέπει παρευθὺς νὰ ἐπιλανθάνηται τῆς εὐεργεσίας¹· ὅταν δὲ παρ' αὐτοῦ εὐεργετῆται, νὰ ἔχη αὐτὴν πρὸ

» ματα ἀδυσώπητος· πρὸς δὲ τοὺς εἰς σὲ ἀμαρτήσαντας, συμπαθέστατος. Διότι δι' ἐκείνου μὲν τοῦ τρόπου θέλει ἐπέλθει εὐνομία » εἰς τὴν πολιτείαν, καὶ θέλει δειχθῆ ἡ σὴ περὶ τοὺς ὑπηκόους » μέριμνα καὶ κηδεμονία, διὰ δὲ πάντου τὸ φιλόανθρωπον τῆς σῆς » γνώμης καὶ ὁ ὄντως βασιλικὸς σου τρόπος ἀνακηρύσσεται ». Φώτιος, αὐτόθι.

(1) « Οὐδένα, ὡς ἀχάριστον, θέλεις μισήσῃ, ἐὰν ἀληθῶς εὐεργετῆς. Τοὺς δὲ μηδεμίαν ἀνταποδίδοντας εἰς σὲ χάριν, » ἀνθ' ὧν εὐεργετηθῶσιν, ἄλλοι ἄς ἀποκαλῶσιν ἀχάριστους, καὶ » οὐχὶ σὺ ». Ἐκ τῶν Ὑψαίου ὑποθηκῶν, παρὰ Στοβ. περὶ Παρρησίας.

ὀφθαλμῶν πάντοτε, νὰ συζῆ μετ' αὐτῆς, καὶ νὰ ἦναι εὐγνώμων.

Τὴν τῆς φιλίας κτῆσιν μὴ ζῆτει διὰ σκοποὺς ὠφελείας· διότι τοῦτο εἶναι τῶν καπήλων ἰδιῶν.

Παρ' ἐκείνοις τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες διὰ τὰ αὐτὰ χαίρουσι, καὶ πάλιν εἰς τὰ αὐτὰ ἀπαρέσκονται, μόνιμος φιλία νὰ ὑπάρξῃ εἶναι ἀδύνατον.

Τοὺς τῶν φίλων ἐλέγχους μὴ ποιεὶ ἀφορμὴν εἰς διάλυσιν τῆς φιλίας. Ὅταν δὲ δικαίως ἐπιτιμᾶσαι, ἀνέχου, ἀπολαμβάνων τὰς ἐπιτιμήσεις δεῖγμα εὐνοίας εἰλικρινοῦς. Ἐὰν δὲ ὁ ἐπαγγελλούμενος τὸν φίλον σὲ ἀνέχηται ἀμαρτάνοντα, τοῦτον ὑπολάμβανε κόλακα καὶ οὐχὶ φίλον¹.

(¹) « Μὴ ζῆτει παρὰ τῶν φίλων νὰ ἀκούῃς τὰ ἡδέα, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἀληθῆ. Διότι ἂν τοὺς μὲν ἐχθροὺς δὲν πρέπει νὰ πιστεῦωμεν, καὶ ὅταν ἀληθεύωσιν, ὑπὸ δὲ τῶν φίλων διαφθείρεται ἡ ἀλήθεια, καὶ ζητοῦσι καὶ ἐκεῖνοι νὰ λέγωσι πρὸς ἡμᾶς τὰ ἡδέα· τότε πόθεν ἄλλοθεν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἡμᾶς τῆς ἀληθείας ἡ γνῶσις, καὶ τῶν παρ' ἡμῶν οὐχὶ καλῶς ἐνίοτε λεγομένων καὶ πραττομένων ἢ διόρθωσις; Διὸ νόμιζε ὅτι οἱ φίλοι τὰ μέγιστα διαφέρουσι τῶν κολάκων. Διότι οἱ μὲν καὶ σὲ νὰ λάβῃς συναίσθησιν τῶν ἰδίων τυχόν σφαλμάτων δὲν ἀφίνουσι, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους μεγαλήτερα ταῦτα διὰ τῶν διαβολῶν παριστῶσιν. Οἱ δὲ φίλοι διὰ φιλικοῦ ἐλέγχου καὶ σὲ μᾶλλον ἐνδυναμοῦσιν εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃς τὸ ἀμάρτημά σου, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἂν γίνῃ χρεία νὰ εἴπωσί τι, λέγουσιν οὐχὶ μεμφόμενοι, ἀλλ' ἀπολογούμενοι ὑπὲρ σοῦ διὰ τὸ πραχθέν. Ὅσον λοιπόν, ὦ ἡγεμῶν, τὸ νὰ προκόπτῃ τις εἰς τὴν κακίαν διαφέρει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐργάζεται τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ νὰ διαβάλλῃσαι εἰς

Πρὶν ἢ συνδέσῃς πρὸς τίνα φιλίαν, ἐρεύνα τὰ κατ' αὐτόν. Ἐὰν δέ, ἀφοῦ φιλιωθῆς, δοκιμάζῃς τὸν φίλον, θέλεις πράττει ἔργον Ἐπιμηθέως. Ἄν δέ ποτε ἀπατηθεῖς διὰ τῆς φενάκης τῆς ὑποκρισίας ἤθελες συμφιλιωθῆ πρὸς ὃν δὲν ἔπρεπε, τὸν τοιοῦτον φίλον ἐγκατάλειπε, ἵνα μὴ προστρίβῃ ὄνειδος εἰς τὴν ὑπόληψίν σου· καὶ ἔχε πρὸς αὐτὸν τοιαύτην σχέσηιν, οἶαν πρὸς ἄγνωστον.

Ὁ σωφρονῶν φίλον ἀγνώμονα οὔτε εὐεργετεῖ, οὔτε περιποιεῖται.

Φίλους, ἐν δυστυχίᾳ εὐρισκομένους, μὴ περιφρόνει· διότι ἀχάριστον πρᾶγμα εἶναι καὶ καπηλικόν, ἵνα ἐκείνους, οὓς εὐτυχοῦντας ἐφιλοφρόνεις, δυστυχοῦντας ἀπολακτίζῃς, ὅπως τὰ κενὰ τῶν ἀγγείων ὁ Διονύσιος ὁ τύραννος, καθὼς λέγει ὁ Διογένης.

Τὴν τῶν σοφῶν καὶ νουεχῶν ἀνδρῶν φιλίαν μὲ πάντα τρόπον ἐπιδίωκε· οὐχὶ δὲ τῶν πλουσίων καὶ φιληδόνων. Διότι παρὰ τούτων μὲν ἐλπίζεις νὰ ὠφελῆθῃς χρηματικῶς· παρ' ἐκείνων δὲ μέλλεις κατὰ τὴν ἀρετὴν νὰ προοδεύσῃς. Ἐκ τῆς μετὰ ἀνδρῶν ἐναρέτων συναναστροφῆς οὐ μόνον σὺ εἰς μίμησιν αὐτῶν διεγείρεσαι, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνους εἰς σεαυτὸν προπαρασκευάζεις, νομιζόμενος παρὰ τῶν ἀνθρώπων

» τοὺς ὑπηκόους σου ἀπὸ τοῦ νὰ προφυλάσσηςαι ἐκ τῶν διαβολῶν·
 » τοσοῦτον πρέπει νὰ ἰσχύωσι παρὰ σοὶ οἱ ἀληθεῖς φίλοι τῶν
 » κολάνων ». Φώτιος, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἡγεμόνα
 Βουλγαρ. μ'.

τοιούτος, ὅποιοι εἶναι οἱ μεθ' ὧν συναναστρέφεσαι¹.
 Εἰς τοὺς φίλους μὴ γίνου φορτικὸς καὶ ὀχληρὸς διὰ τῶν συνεχῶν ἐπισκέψεων καὶ προσρήσεων· μηδὲ ὑπαγε πρὸς αὐτοὺς ἐν ἀκαταλλήλῳ ὥρᾳ, ὅπως μὴ διὰ τὰς συχνὰς ἢ ἀκαίρους ἐπισκέψεις σου ἀντὶ τῆς φιλίας, ἦν ἐπιζητεῖς, διεγείρῃς ἐναντίον σου τὸ μῖσος. Ἐνθυμοῦ δὲ τὸ τοῦ σοφοῦ παράγγελμα, τὸ λέγον «σπάνιον εἰσάγειν πόδα πρὸς φίλον»· ἵνα μὴ ἀντὶ προσφιλοῦς καταστῆς ἀηδής. Μηδέ, εἰς τὰς τυπικὰς τοῦ φίλου φιλοφροσύνας ἀποβλέπων, νόμιζε ὅτι ἀρέσκεις εἰς

(¹) «Οἱ πλεῖστοι λέγουσιν ὅτι τοῦ Περικλέους διδάσκαλος εἰς
 » τὰ τῆς μουσικῆς μαθήματα ἐχρημάτισεν ὁ Δάμων... ὅστις ἦν,
 » ὡς φαίνεται, ἄκρος σοφιστής... Τὴν δὲ περὶ τῆς φύσεως θεω-
 » ρίαν ἐδιδάχθη παρὰ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου... Ἄλλ' ἐκεῖνος,
 » ὅστις περισσότερον μὲ τὸν Περικλέα συναναστρέφετο, καὶ ὄγκον
 » εἰς αὐτὸν ἐνέβαλε, καὶ πολιτικὸν φρόνημα ἐμβριθέστερον, καὶ
 » ὅστις ὅλως ἀνεπτέρωσε καὶ ἐξῆρε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἥθους αὐτοῦ,
 » ὑπῆρξεν Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος, ὃν οἱ τότε ἄνθρωποι
 » Νοῦν προσηγόρευον... Τοῦτον λοιπὸν τὸν ἄνδρα κατ' ἐξοχῆς
 » θαυμάσας ὁ Περικλῆς, καὶ τῶν ἰδεῶν τῆς λεγομένης μετεωρο-
 » λογίας καὶ μεταρσιολογίας ἐξ αὐτοῦ ἐμπλήθει, οὐ μόνον, ὧν
 » φαίνεται, τὸ φρόνημα εἶχε σοβαρὸν καὶ τὸν λόγον ὑψηλὸν καὶ
 » καθαρὸν ἀπὸ χυδαϊκῆν καὶ πανοῦργον βωμολογίαν· ἀλλὰ καὶ
 » τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἡ σύστασις, μηδὲν εἰς γέλωτα προσ-
 » νεύουσα, καὶ τοῦ βαδίσματος τὸ ἤρεμον· καὶ τῆς ἐνδυμασίας τὸν
 » περιεσταλμένον, ὑπ' οὐδενὸς πάθους ἐν τῷ ὁμιλεῖν ταραττόμενος·
 » καὶ τῆς φωνῆς ἢ ἀθόρυβος διάπλασις, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μεγάλως
 » τοὺς πάντας ἐξέπλησσαν». Πλούταρχ. Ἐν βίοις παραλλ. Περικλ. δ'.

αὐτόν, ἐὰν συνεχῶς αὐτόν ἐπισκέπτησαι, καὶ μάλιστα ἂν σκοπὸν ἔχεις νὰ ζητῆς παρ' αὐτοῦ τι, ἢ νὰ ὀμιλήσῃς πρὸς αὐτόν περὶ ὑποθέσεως, περὶ ἧς ἤδη πολλάκις ὠμίλησας· ἐκτὸς ἂν ἀνάγκη τις ἐπέιγῃ. Διότι τὰ σπάνια εἶναι ἐπιθυμητά. Καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν τὴν ιδιότητα νὰ διακείμεθα ἀσμενέστεροι, ὅταν ὑπολαμβάνωμεν φίλους, βλεπομένους κατὰ μακρὰ χρόνου διαλείμματα.

Καὶ ἂν μετὰ πολὺν χρόνον ἤθελες ἐπισκεφθῆ τὸν φίλον, δὲν πρέπει νὰ ῥίψῃς, ὡς λέγουσι, τὴν ἄγκυραν, καὶ νὰ μείνῃς παρ' αὐτῷ πολλὴν ὥραν. Διότι πᾶν μέτρον ἄριστον. Προτίμα δὲ μᾶλλον νὰ ἀναχωρῆς πεθῆτός, ἢ νὰ γίνῃσαι βαρετός ὡς ἐκ τῶν μακρῶν καὶ ἀπεράντων διηγήσεών σου, εἰς ἃς ἀπαραιτήτως ἀκρολουθεῖ ὁ κόρος.

Τοῦ ἀνωτέρου κανόνος ποιεῖ ἐξαίρεσιν, ὅταν ἡ ἐπίσκεψίς σου ἀφορᾷ εἰς ὑπόθεσιν ἀναγκαίαν· ὅτε τὸ νὰ διακόπῃς τὴν συνέχειαν τῆς ὑποθέσεως καὶ νὰ ἀναχωρῆς κρίνεται ἀπρεπὲς καὶ ἄγροικον. Εἰς τοῦτο προσθετέον καὶ τὸ ἐξῆς· ὅτι ἐὰν παρὰ τοῦ φίλου παρακαλῆσαι νὰ μείνῃς καὶ μετάσχῃς τῆς τραπέζης, τὸ νὰ ἀντιτείνῃς εἶναι ἄτοπον· ἐκτὸς ἂν σπουδαῖά τις ὑπόθεσις ἀναγκάζει σε νὰ ἀναχωρήσῃς.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ὅστις ἐπίσταται περισσότερον νὰ ἀδικῆται, οὗτος εἶναι εἰς φιλίαν ἐπιτήδειος. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ ᾔῃσαι ἀνεκτικός, ἂν φιλίαν ποθεῖς. Ἄλλ' ὅμως οὐχὶ εἰς πάσας τὰς περιστάσεις· οὐδ'

ὕβριζόμενος πρέπει νὰ ἀνέχησαι, ἂν σωφρονῆς· οὐδὲ πάλιν νὰ μεμψιμοιρῆς ὀργιζόμενος κατὰ τῆς φιλίας, ἂν ἴσως δὲν σε προσηγόρευσεν ὁ φίλος μετὰ μειδιάματός, ἢ δὲν μετεχειρίσθη ἀφθόνους φιλοφροσύνας. Διότι θέλεις καταστῆ βδελυκτὸς τοιαῦτα ἀγενῆ καὶ ποταπὰ ἀπαιτῶν, καὶ ἀγνοῶν ἐκεῖνα, ὑφ' ὧν ἡ φιλία χαρακτηρίζεται.

Τὴν μὴ ἀρεστὴν εἰς σὲ φιλίαν εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀπορρίπτῃς διακόπτων αὐτὴν καὶ διαλύων κατὰ μικρὸν, χωρὶς νὰ δημιουργῆς ἔχθραν. Διότι εἶναι αἰσχρὸν νὰ φαίνησαι μισῶν ἐκεῖνον, ὃν ἄλλοτε εἶχες εἰς εὐνοίαν.

Μὴ δίδε εἰς τὸν φίλον ἀφορμάς, ἵνα προσκρούῃ εἰς τὴν φιλίαν· διότι ἂν ἤθελές ποτε φανερώσει εἰς αὐτὸν ἐκτὸς ἀνάγκης τὸ ἐνδιαφέρον εἰς σὲ ἀπόρρητον, ἴσως τοῦτο διαφυγὸν αὐτὸν ἤθελε γίνεαι αἰτία μίσους. Φύλαττε δὲ παρὰ σεαυτῷ τὸ ἀπόρρητον, καὶ μετὰ πάσης προσοχῆς ἀπόφευγε πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ λύσῃ τοὺς δεσμοὺς τῆς φιλίας.

Αἱ ὑπερβολικαὶ φιλίαι ὑπερβολικὰς ἐνίοτε τίκτουσιν ἔχθρας. Ὅθεν φίλει μετρίως, ἵνα ᾔηται ἡ φιλία σταθερά.

Ἀχάριστον ἄνθρωπον κρίνω ἐκεῖνον, ὅστις, ὅταν μὲν ἐλπίζῃ νὰ τύχῃ εὐεργεσίας τινός, ὑπακούει καὶ περιποιεῖται τὸν φίλον· ἀφοῦ δὲ ἀπολαύσῃ τὸ ποθούμενον, καταφρονεῖ αὐτόν.

Παντὶ σθένει, καὶ οὐχ ἥττον ἢ τὸν ἰὸν τῶν ἀσπίδων, φεῦγε τὸν ψίθυρον καὶ διαβολέα, ὅστις σπουδάζει νὰ

συγκρούη πρὸς ἀλλήλους τοὺς φίλους. Μηδὲ δέχου τὰς κατὰ τῶν φίλων διαβολὰς ἀπερισκέπτως ¹.

Πρὸς πάντας ἐν γένει τοὺς ἀνθρώπους ἔσο χρηστός, πρὸς οὐδένα κολακευτικός, εἰς ὀλίγους οἰκεῖος, πρὸς πάντας ἴσος.

(¹) « Πολλοὶ ἤδη μεγαλύτερα κακὰ ἔπαθον ὑπὸ τῶν διαβολῶν, » ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων. Καὶ πολλοὶ ἤδη μεγαλητέρας ὑπέστησαν » ἀδικίας ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῶν ἑαυτῶν ὤτων, ἢ ὑπὸ τῆς ἐπιβου- » λῆς τῶν ἐχθρῶν ». Ῥηγίνιος, ἐκ τοῦ περὶ φιλίας, παρὰ Στοβ. μβ.

ΧΡΗΣΤΟΗΘΕΙΑ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΙΝ ΗΘΩΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΑΝΥ ΛΥΣΙΤΕΛΗΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Κριμώτατον μὲν τῶν ἐν ἀνθρώπῳ μερῶν ἡ ψυχὴ, καὶ παρὰ πολὺ θατέρου, δηλονότι τοῦ σώματος, ὑπερ-
κείμενον, ὑποβέβηκε δ' ἐκεῖνο ταύτῃ ὅσαπερ ὄργανον αὐτῇ συντελοῦν. Ταύτῃ τοι καὶ τοῦ πλείονος μὲν εἰκὸς ἀξιοῦσθαι λόγου ὅσα γ' ἐκεῖνη διαφέρει εἰς κόσμον αὐτῆς συντρέχοντα καὶ τελειότητα. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο παντάπασιν ὀλιγωρητέον τοῦ σώματος μηδ' ὀτιοῦν λόγου περὶ τὴν ἐκείνου πρόνοιαν συνεισφέροντας, ἀλλ' ὡς οἰκείου μέρους κάκεινου κήδεσθαι δεόν καὶ προνοεῖσθαι, μηδὲ παρορᾶν τὴν ἔξωθεν εὐκοσμίαν. Οἱ γὰρ ἀνθρώποι ἐκ μόνης ὀψεως κρίνειν φιλοῦντες τὰ πράγματα, τὰ μὲν ἀφανῆ τῆς ψυχῆς οὐκ ἐξετά-

ζουσι προτερήματα, τῇ δ' ἔξω εὐκοσμίᾳ καὶ τῇ περὶ τὰς πράξεις οἰκονομίᾳ τὴν ἐνδόμυχον τῆς ψυχῆς θηρᾶσθαι πειρῶνται διάθεσιν, τοιαύτην περὶ ἐκάστου ἔχειν εἰωθότες δόξαν, ἥπερ ἂν αὐτοὺς περὶ τῆς ἔξω κοσμιότητος ἢ ἀκοσμίας ἔχοντας αἰσθωνται.

Καὶ διὰ ταῦτ' ἄρα καλῶς ἔχον ἐστὶ πρώτως τῆς κατὰ ψυχὴν εὐταξίας φροντίζοντας μηδεμίαν τε περὶ ἐκείνην ἀπολείποντας ἐπιμέλειαν μηδὲ τὴν ἐν τοῖς δοκοῦσι μικροῖς πρόνοιαν παραιτεῖσθαι. Καὶ σώματι γάρ, τὴν ἄλλην περιειληφότι πᾶσαν εἴ τις ἐστὶ κάλλους ὑπερβολή, φακός ἢ ἀκροχορδῶν εἰς αἰσχους μοῖραν οὐ τὴν τυχοῦσαν κρίνεται, ἄλλως τε καὶ ὡσπερ αἱ μυῖαι τὸ κάλλιστον τῆς ὀπώρας παραδραμοῦσαι, καὶ τὴν λοιπὴν εὐχροίαν τε καὶ εὐκοσμίαν ὑπερπᾶσαι πρὸς τὸ σεσηπὸς καὶ δυσῶδες φέρονται. Κατὰ ταῦτα δὴ καὶ οἱ πολλοὶ τυφλαῖς ὡσπερ εἰ χρησάμενοι ταῖς αἰσθήσεσι πρὸς τὰς λοιπὰς ἀρετάς εὐρινές εἰσι καὶ πρὸς τὰ μικρὰ τῶν ἐλαττωμάτων, κάκεινοις ἐφιζάνουσί τε καὶ ἐμφύονται κατὰ τὰς μυῖας. Κἂν οὖν ἡμῖν ἐνταῦθα περὶ μικρῶν ὁ λόγος καὶ περὶ ὧν οὐδὲ λεγόντων οἱ πλείους ἀνέχονται, ἀλλὰ τοῖς γε καλῶς κρίνουσι καὶ τοῖς ἐν πᾶσι τελειότητος ἀντεχομένοις οὐκ ἀσύμφορον παισίν, ἐκ πρώτης, φασί, γραμμῆς τοῦ ζῆν, πρὸς ἀρετὴν ἐκ τούτων ἐθίζεσθαι. Τάχα γάρ ἂν σὺν τῇ ἐπιδόσει τῆς ἡλικίας ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὸν κόσμον μετοχετεύσειαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΘΕΙΑ ΜΕΤΑ ΣΥΣΤΟΛΗΣ
ΑΙΔΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ

Οὐ μόνον εὐσεβές κατὰ τὸν θεολόγον, ἐκ θεοῦ τε ἀρχεσθαι καὶ εἰς θεὸν ἀναπαύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ βίῳ βίω λυσιτελέστατον, ἐπεὶ περ ἐν ἐκείνῳ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος. Ταῦτά τοι πρὸ πάντων ὀφειλόμενόν ἐστὶ παντὶ εὐσεβοῦντι τῆς εὐνῆς ἐγερθέντι πρὸς θεὸν εὐθύς τὴν διάνοιαν ἀνατεῖναι χάριτάς τε αὐτῷ ἐπὶ πᾶσιν ὁμο-

λογεῖν μάλιστα δὲ ἐπὶ τῇ ἐξηκούσῃ νυκτί; ἦν δι' ἐκείνου διήνυσεν ἀνεπηρέαστον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν εἰς τὴν κατ' ἀρέσκειαν αὐτῷ βιοτὴν ἐξαιτεῖσθαι μετ' εὐλαβείας τῆς δεούσης καὶ πίστεως, οὐ μὴν τῷ ἔθει ὡς οἱ πλείους ἀφοσιούμενον. Τὸ γὰρ τοῖς χεῖλεσιν ὑποτονθορύζειν εὐχὰς καὶ ψαλμούς, νῶ δὲ καὶ ταῖς αἰσθήσεσι πρὸς ἄλλ' ἀσχολεῖσθαι κατάγνωσιν ἀντ' ὠφελείας ἀντικρυς αἰτιᾶται.

Εἶτα δὲ ἀμέσως φροντιζέσθω ἢ πρὸς εὐκτηρίους οἴκους πρόσοδος ἐπ' ἀκροάσει τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας, ὅπερ, εἰ οἶόν τε μὲν, ἐκάστης ἡμέρας γινέσθω, εἰ δὲ τοῦτό γε οὐκ ἐνδέχεται, ἐν μέντοι ταῖς κυριακαῖς καὶ ταῖς ἑορτασίμοις τῶν ἡμερῶν οὐ θέμις τῆς τῶν εὐσεβῶν ἀπολείπεσθαι συνελεύσεως.

Εἰσιόντι δὲ παραυτικά τὸ τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεῖσθω ἐπίδλημα, δι' οὗ μέλλεις τὴν πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβειαν καὶ τὴν μετὰ συστολῆς τε καὶ αἰδοῦς προσέλευσιν παραστήσασθαι· εἶτα πρὸς τὸ ἱερὸν βῆμα ἀποτετάσθων αἱ ὄψεις, ὅπου ὁ οὐράνιος ἄρτος ὑπὲρ σοῦ καθ' ἐκάστην ἱερουργεῖται, ἵνα σε ψυχικῶς διαθρέψῃ, μετ' εὐλαβείας τε ὅτι πλείστης αἱ εὐχαὶ σου τῷ ἀοράτως ἐκεῖσε παρόντι θεῷ προσαγέσθωσαν.

Οὕτω δ' ἀπελθὼν ἴστασο, ἐφ' ἧς περ εἰληχῶς ἦς στάσεως, τὸ δῆμιῶδες ἐκεῖνο καὶ βάρβαρον ἔθος (τινῶν) ἥκιστα προσιέμενος, οἵτινες πρὸς τοὺς συνισταμένους οὐ παύονται διαλεγόμενοι, καὶ τὸν τῆς προσευχῆς καιρὸν εἰς ἀδολεσχίαν ἑαυτοῖς πορίζόμενοι. Σὺ δ' ὡς θεῷ παρεστηκῶς οὔτε λαλεῖν οὔτε μὴν τῆδε κάκεῖσε περισκοπεῖν, ἀλλὰ σὺν δέει τὸν τῆς προσευχῆς καιρὸν διαγίνεσθαι μελετῶν ἔσο, κἂν ἰδίᾳ ποτέ σοι προσεύξασθαι δόξη, ἀρκεῖ καθ' ἑαυτὸν ἐντυγχάνοντα θεῷ μὴ ἐπιταράττειν τὰς τῶν πλησίων εὐχὰς τοῖς στεναγμοῖς καὶ ταῖς οὐκ ἐν ἡσυχίᾳ ἐπικλήσεσιν· οὐ μόνον γὰρ φορτικὸς ἐκ τούτου ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνθρωπαρέσκειαν ποιεῖν ὑποληφθήσῃ.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, εἰ μὴ τις νόσος διενοχλεῖ, καθῆσθαι ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς οὐκ ἐφεῖται σοι, ἀλλὰ καὶ ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ, εἰ οἶόν τε, διαρκεῖν ὀφείλεται ἐν ὄλῳ τῷ τῆς προσευ-

χῆς χρόνῳ· εἰ δὲ αἰτίαι ἀπὸ τῆς ὥρας ἢ τῆς φύσεως οὐ συγχωροῦσιν, ἔν γε μὴν δέοντι ἀναγκαῖα ἢ τῆς κεφαλῆς ἀνακάλυψις. Ὁ προσευχόμενος γάρ τοι κατὰ Παῦλον κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν.

Ἐν τῇ μετ' ἀλλήλων διαλέξει ἄλλως τε ἐν τοῖς περὶ γελοίων λόγοις ἀπέστω πᾶσα γραφικὴ ῥῆσις· ληρεῖς γάρ, ἢ τις ἔφη φιλοσοφῶν, ἐν οὐ δέοντι. Μηδὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους σκώμμασι καὶ ἀστείσμασι παραμιγνύσθω τὰ θεῖα. Εἴπερ γάρ τοὺς περὶ τῶν ἐν τέλει λόγους οὐκ ἀκίνδυνον ἐπὶ γέλῳτι προφέρειν, πῶς οὐ τῶν ἀτοπωτάτων ἐπὶ χλεύῃ τὰ θεῖα προτίθεσθαι; Ἔστω οὖν παντὶ καιρὸς κατὰ τὸν εἰπόντα σοφόν. Ὁμοίως γάρ αἰσχρὸν ἐν τε γελοίοις θεολογεῖν καὶ ἐν σπουδαίοις τῶν γελοίων ἀντέχεσθαι.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ἘΝ ΤΑΙΣ ΑΝΑΣΤΡΟΦΑΙΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ

Πᾶν ὅ,τι ἂν μέλλῃς πράττειν χαίρων καὶ παιδρῶ προσώπῳ ποιεῖ. Σὺν οὐκ ὀλίγῃ δὲ προσοχῇ διευλαβοῦ τοῖς κρυφίοις τῶν μελῶν παραβάλλειν τὴν χεῖρα, ἢ ὅλως προσαπτόμενον φαίνεσθαι πρὸς ὃ ἢ καθ' ἑαυτὸν μελέτη χρήσιμος.

Οὔτε ποιεῖν οὔτε λαλεῖν ἀνέχου ἢ τοῖς συνοῦσιν ἀηδῖαν αἰτιάται.

Μελέτα μὴτ' ἄδειν μὴτε ψάλλειν καθ' ἑαυτὸν ὑποτονθορύζων, μᾶλλον δὲ τοῦτο συνῶν ἄλλοις φυλάττου. Ἀπέστω δὲ καὶ ἢ καθ' ἑαυτὸν χειρονομία, ἣν τινες χερσὶν ἢ ποσίν, ὡσπερὶ πρὸς μέλη κιθάρας σκιαμαχοῦντες, ποιεῖν εἰώθασιν.

Μὴ πρῖτε τοὺς ὀδόντας μὴδ' ἄλλο τι ὧν οἶδας ὀχλησῖν τοῖς ὀμιλοῦσι φέρον ἐργάζου.

Καὶ τὸ σκορδινᾶσθαι δὲ ἐπὶ παρουσίᾳ τινῶν ἀτάκτως ἀναπεταννύντα τὰς χεῖρας καὶ τὸ σῶμα τείνοντα πολλῆς ἔχεται ἀτοπίας.

Εἴ ποτε βῆξαι ἢ πτᾶραι δεήσοι, μετὰ πολλῆς ὡς οἶόν τε

προσοχῆς τοῦτο ποίει μὴ τοὺς παρακαθημένους περιρραίνων τῷ πτυέλῳ ὑπὸ τῆς βίας.

Τῶν ἀτόπων δὲ καὶ τὸ στένειν μηδεμιᾶς ἐπειγούσης αἰτίας· εἰ δὲ ποτε θεήσοι, μνήμης τινὸς τῶν μὴ καταθυμίων τὴν διανοίαν ὑποδραμούσης, μὴ μετ' ἤχου καὶ τοῖς πᾶσι κατάφανη ὁ στεναγμὸς γινέσθω.

Εἰ μὲν οἶόν τε ὅλως ἀποτρέπετω σε τῆς χάσμης ὁμιλία φίλων ἢ ξένων· ἀκηδίας γὰρ καὶ νωθείας κρίνεται δεῖγμα κακείνοις μετ' ἀηδίας τὴν συνουσίαν γίνεσθαι δίδωσιν ὑπονοεῖν· εἰ δὲ οὐκ ἐπιτρέπει ἢ προλαβοῦσα ἀϋπνία ἢ καρηβάρια, μὴ ἐν μέσοις λόγοις χασμῶ χαινῶν τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' ὡς ἐνεστι κοσμιώτερον τὴν χεῖρά ἢ τὸ καψιδρώτιον ἐπιτειχίσας τῷ στόματι, ἀφελκύσας τε τὸ πρόσωπον καὶ σαυτόν, εἴ γ' ἐνι, τῆς τῶν πολλῶν ὄψεως.

Ἀπομυττομένῳ σοι παρέστω ἢ αἰδῶς, ἀποτρέπου δὲ τὸ ὡσπερὶ διὰ τῶν μυζωτήρων σαλπίζειν· βδελυρὸν δὲ καὶ τὸ ἐμβλέπειν τῷ ῥινομάκτρῳ τὴν κόρυζαν, καὶ τὸ τοῖς δακτύλοις ἀνακαθαίρειν τὴν ῥίνα· ἔξεστι γὰρ τοι τῷ ῥινομάκτρῳ εὐκόσμως τὴν χρεῖαν παραμυθήσασθαι.

Βάρβαρον ἀντικρὺ καὶ ἠκισθ' Ἑλληνικὸν κοιμωμένου τινὸς διαλέξει χρῆσθαι, ἡρεμούντων τῶν ἄλλων κινεῖσθαι, μὴ σιγᾶν, ἠνίκα οὐ λόγων ὥρα ἀλλ' ἀκροάσεως. Τοῖς γε μὴν προεστῶσιν οὐκ ἀπείρηται περιπάτῳ χρῆσθαι, τῶν συνόντων οὐδὲν ἤττον ἀτρέμας ἐχόντων· οἶον διδασκάλοις ἐν φροντιστηρίῳ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀκροατῶν ὁ περίπατος οὐκ ἀπηγόρευται.

Μὴ ἔστω σοι τὸ οἶκημα ἀκόρητον μηδὲ τὰ ἐπιπλα ἀτάκτως ἐρριμμένα. Αἰσχρὸν δὲ νόμιζε καὶ τὸ ἐπὶ παρουσίᾳ τινῶν περιδύεσθαι τὰ ἄμφια καὶ ἐνδύεσθαι, καὶ τὸ προέρχεσθαι τῆς οἰκίας μετὰ τοῦ νυκτερινοῦ πύλου· δέον γὰρ ὡς οἶόν τε κοσμιώτατον φαίνεσθαι.

Συσχολάζων τινὶ μὴ μεγάλην χρῶ τῇ φωνῇ, ὥστε ἐμποδῶν γινέσθαι τοῖς ἄλλοις πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐκεῖνο δὲ πολλὴν ἀτοπίαν ἐμφαίνει καὶ κακοθήειαν, εἴ τις ἀπασχολοίῃ τοῦτε

συσχολαστάς τῆς ἀκροάσεως, ἐξηγουμένου τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου. Ἐπί τούτοις φυλακτέον ἀκροώμενον διδασκάλου ἐν φροντιστηρίῳ ἢ δημοσίᾳ διδάσκοντος νεύμασι τοῖς τῆς κεφαλῆς καὶ κινήμασι τοῦ λοιποῦ σώματος μετὰ μειδιαμάτων ἐμφαίνειν σαυτῷ εὐξύνετα τὰ λεγόμενα· ἐρεθίζει γάρ τοῦτο τοὺς συνακρωμένους ὀλιγωρίαν σφῶν ὡς ἀξυνέτων ἀντικρυς ὑπογράφον.

Χειμῶνος ὥρα ὑπεξίστασο τοῦ πυρός καὶ τοῖς συνοῦσι· τὸ γάρ ὡσπερ ἀποτεριχίζειν σφίσι τὴν τοῦ πυρός μετουσίαν ἀβελτερίας ἐστίν.

Ἐν τοῖς ἀθύρμασι τοῖς πρὸς ψυχαγωγίαν ἐνίοτε γινομένοις οἷον ἐπαινεῖται τὸ παρά τὸ δέον. Διόπερ οὐ χρή παρατείνειν αὐτὰ ἐπὶ πολὺ, ὥστε ἐκλυθῆναι τῷ πόνῳ τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐδὲ μεταξύ βρατῆς ἀπρεπέσι χρηστέον καὶ ἔρισι ἀπαιδεύτοις, ἀλλ' ἐν μέτρῳ καὶ μετὰ κόσμου πρακτέον τε καὶ λεκτέον, ἵνα ἐκ τῆς περὶ τὰ τυχόντα φιλοσοφίας εὐοδωτέρα εἴη πρὸς τὰ καίρια ἢ ὁδός. Καὶ μὴν κοπῶδει ὄντι τῷ σώματι ἢ ἀπὸ ἀθύρματος ἢ ὁδοῦ ἢ ἔργου, ἀσύμφορον ἢ τοῦ ὕδατος πόσις καὶ τῆς ὑγιείας πολέμιον, καὶ εἴ πέρ ποτε ἐν τῷ τοιούτῳ χρήσιμον ἢ ἐγκράτεια.

Ἐπιπτύειν παρακειμένῳ πυρὶ ἢ τὰς χεῖρας ἐπιτιθέναι δῆθεν ἐπὶ ἀλέα, ὥστε ἄπτεσθαι τῆς φλογός κύπτοντα καὶ ὡσεὶ περιπτυσσόμενον τὸ πῦρ, τῶν ἐπιμώμων ἐστίν.

Ἐψομένου τινός ἐν πυρὶ, προσεκτέον μηδέποτε ἐκτείνειν πρὸς ἐπ' αὐτῷ τὸν πόδα· σχεδὸν γάρ ὕβρις ἐστὶ τῷ ἐπικειμένῳ· ἀλλ' οὐδὲ τὰ νῶτα πρὸς θέρμην τρέπειν δῆθεν εἰκόσ ἐπὶ παρουσίᾳ τιμίων, ὡς μὴ περιφρονῶν ἐκείνων δῆθεν δοκοίη, ἢ τὸ πῦρ ἀνασκαλεύειν πυράγρα, προστιθέναι τε καὶ περιαιρεῖν ὑπεκκαύματα ἢ τοὺς δαυλοὺς ἀφαιρεῖν τῆς τέφρας· δουλικά γάρ ταῦτα (ὄντα) εἴλωσι παραχῶρητέον.

Καὶ τὸ ἀπονυχίζεσθαι δὲ παρόντων τῶν φίλων ἢ τοῖς ὁδοῦσι περιτρώγειν τὰ ὑπερέχοντα τῶν ὀνύχων πολλῆς ἐστὶ μιαρίας ἑλεγχος.

Φυλάττεσθαι δέ σε δεῖ καὶ τὸ τοὺς δακτύλους καθιέναι τῷ στόματι περιλείχειν τε αὐτοὺς κυνὸς δίκην. Εἰσὶ γὰρ οἱ καὶ τοῦτο ὑπ' ἔθους ἐπιτηδεύουσι καὶ τὸν τῆς ὀμιλίας χρόνον οὕτω διαγίνονται ἀποστροφῆς αἰτίαν τοῖς ὀμιλοῦσι παρέχοντες· σὺ δὲ τούτου ἀπέχου. Ἐπὶ τούτοις δὲ τὰς σκυταλίδας τῶν δακτύλων μηδὲ λύγιζε στρεβλῶν ὡσεὶ ἐξαρθροῦν ἐμελλες· τῶν οὐκ ἐπαινουμένων γὰρ καὶ τοῦτο.

Περὶ δὲ τὸ καθέζεσθαι τῷ ἐπιχωριάζοντι ἔθει χρηστέον· εἰ γὰρ ἄλλον αὐτὸς ἠγμένος τρόπον ἦς, κἂν τῶν ἐπαινουμένων εἴη, μεταμαθεῖν σοι δεήσει πρὸς τοὺς τόπους ἀμείβοντα τὰ ἔθη, ὡς μὴ μόνος τῶν ἄλλων ξενίζων τῷ τῆς ἀγωγῆς τρόπῳ γέλωτα ὀφλισκάνης. Κοινὸν δέ γε πρὸς πάντα ἔστω παράγγελμα τὸν ἤττω τῷ προὔχοντι ἀξία ἢ σοφία ἢ ἡλικία ἢ τῷ τῶν ὁμοίων ἐπὶ γόνυ ποιεῖσθαι τὴν καθέδραν, ἔστ' ἂν ἐκεῖνος κελεύσῃ ἐνδοὺς καθέζεσθαι τὸν ἐλεύθερον τρόπον· καθεζομένῳ (δὲ) περιστάλθαι σοι μελέτῳ αἰεὶ τὰ ἱμάτια, μηδὲ προφαίνειν τὴν ἀναξυρίδα καὶ τὰς περισκελίδας, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐνὸν περικεκαλυμμένον καθῆσθαι.

Κίνησις κεφαλῆς καὶ ποδῶν ἀναίτιος καὶ βλέμμα σεσοβημένον καὶ παράφορον, ἢ τε τῶν ὀφρύων καὶ τοῦ παντὸς σώματος συνολκὴ καὶ ἢ τῶν χειλέων διαστροφή μανικὰ προφανῶς καὶ φευκτέα, οἷς κοσμιότητος μέλει.

Καὶ προσδιαλεγόμενος προσέχων ἔσο, μὴ περιρραίνειν τῷ πτυέλῳ τοὺς παρισταμένους· γένοιτο δ' ἂν τοῦτο, εἰ μὴτ' ἐπίτροχα λαλῆς μὴθ' οἷον προσφύς τοῖς ἀκρωμένοις. Τηρεῖσθω σοι οὖν ἢ τοῦ λόγου μεσότης τὸ τ' ἠπειγμένον καὶ τὸ ἄγαν σχολαῖον καὶ ἀπὸ τρυτάνης, ὃ λέγεται, τοὺς λόγους προφέρειν ἀποποιοιμένῳ· τὸ μὲν γὰρ θηλυπρεπές, τὸ δὲ μανικόν. Χρησις μὲν οὖν ἤδε σοι ἔστω τοῦ λόγου, μέτρον δὲ ἢ χρεία· σύμμετρον γὰρ εἶναι δεῖ τοῖς πράγμασι τὸν λόγον ὡς ἱμάτιον σώματι, ὧν ἑκατέροις τὸ παρά τὸ δέον ἐπίμωμον.

Ψύλλας καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια κτείνειν ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν συνόντων ναυτίας ἐστὶν αἴτιον. Εἰ τοίνυν τῶν τοιούτων τι,

ἢ μύξης ἢ φλέγματος, εἴη ἐπὶ τῷ ἱματίῳ τοῦ προσδιαλεγομένου, μετὰ πολλῆς ἀστειότητος ἀφαιρήσεις, ὡς μηδὲ ἐκεῖνον συνιέναι. Καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δέ, ἐφ' οὗ ἰστάμενος ἦς, τοῖς ποσὶ παρατρίβων ἐξάλειψε, ὡς μὴ δραθέντα ἀηδῖαν κινήσῃ. Εἰ δὲ ἐπὶ σοὶ τῶν τοιούτων τι ὄν ἀφαιροῖτό τις ἄλλος, μετ' αἰδοῦς ἅμα καὶ χάριτος ἐπιτρέψαι προσήκει.

Μηδέποτε ἀποχρεμπτόμενος ὡς οἰστὸν ἀποσφενδονίσῃς τὸν πτύελον· αἰσχρὸν γάρ. Ἀπὸ θυρίδων εἰς τὴν λεωφόρον ἀπόσχου καταπτύειν πολλῶν ἕνεκά. Μηδὲ τοὺς τῆς οἰκίας τοίχους κατάβρεχε τοῖς πτύσμασι, χρῶ δὲ τοῖς ἐπὶ τούτῳ πεποιημένοις ἀγγείοις, κἂν μὴ παρῆ, τὸ ρινόμακτρον ἀποπληροῦτω τὴν χρεῖαν.

Ἐν συνελεύσει κατὰ νώτου ποιεῖσθαι τοὺς συμπαρέδρους πρὸς τῇ ὑπεροψίᾳ καὶ ἀβελτερίᾳ ἐστὶν ἔλεγχος.

Συνδειπνῶν δὲ μὴ ἐπίκουπε τῇ τραπέζῃ ἐπικείμενος καὶ τοῖς ἐδέσμασιν ἐπιχαίνων. Μηδὲ τὴν τράπεζαν τῇ χειρὶ πληττε μηδὲ τῷ παρακειμένῳ οἷά περ ἐρείσματι χρῶ παραγκωνιζόμενος αὐτὸν ἐν τῷ καταβροχθίζειν χανδὸν τὰ ὄψα.

Προσδιαλεξόμενος δὲ τινὶ τῶν συσσίτων μὴ τῶν ἱματίων αὐτὸν ὡς χαλινοῦ ἔλκε πρὸς τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων· μηδὲ τοῖς ἀγκῶσιν ὄρυττε αὐτοῦ τὰς πλευράς, ἀρκείτω δὲ σοὶ καλεῖν αὐτὸν ἐξ ὀνόματος ἢ τῷ τῶν εὐφημοτέρων προσρημάτων. Ἐν δὲ τοῖς λόγοις γλώσση μόνῃ χρώμενος ἀγάπα, ἀλλὰ μὴ καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ συγχρῶ, πρὸς τὰς διαλέξεις πρὸς ἀλλήλας ἐπιτρίβων τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας περικατέχων. Καὶ τὸ περιβλέπειν (δ') ἐν κύκλῳ διαλεγόμενον ἔμπληκτον· διὸ τῷ προσλαλοῦντι ὑπερηρείσθωσάν σου οἱ ὀφθαλμοί, οὐ μὴν δὲ ὥστε μὴ ἐνδιδόναι ἐκείνῳ, εἰ δεήσοι, ἀπομύξασθαι τῷ παντελῶς ἀσκαρδαμικτὴ ἀντιβλέπειν.

Ἀποτρόπαιον μὲν τοῖς ἐντυγχάνουσι ποιεῖ τὸ παντελῶς ἀτημέλητον καὶ ἀθεράπευτον τοῦ σώματος, οὐ μὴν οὕτω χρηστέον τοῖς καλλωπίσμασιν, ὡς εἰς τὸ γυναικῶδες καὶ τεθρυμμένον ἐκπίπτειν. Μὴ οὖν συχνῶς ἀσχολεῖσθω ἡ χεὶρ περὶ τὸ

τῆς κεφαλῆς κάλυμμα μηδὲ τὴν κόμην ὄσαι ὥραι διευθετοῦσα καὶ τὴν ζώνην, μηδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς τὸν τῶν ἀμφίων κόσμον ὄλως ἐξασχολείσθων, ἐρωτᾶν πείθοντες τοὺς συνόντας, εἰ κάκεινοις καλῶς ἔχειν ὁ ἱματισμὸς δοκεῖ.

Οἱ ὄνυχες μὴ ἐπὶ πολὺ σοὶ τηρεῖσθωσαν, ἀλλὰ σοὶ μελέτω ἀπονυχίζεσθαι τε ὥστε μὴ ἀκοσμεῖν καὶ τᾶλλα (τά) περὶ τε τὰς τῶν χειρῶν καὶ ὀδόντων σμῆξεις μὴ παροραῖσθαι, οὐ μὴν πέρα τοῦ δέοντος εἰς γυναικείας θρύψεις διεκπίπτειν.

Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὰς παρειάς ἐξοιδεῖν ἐμφυσῶντα, καὶ τὴν γλῶτταν προφαίνειν κατὰ τοὺς κύνας, καὶ τὸ τὴν ὑπὲρ τὴν διὰ χειρὸς ἔχειν καὶ τὸν μύστακα συνεχῶς τοῖς δακτύλοις παρατρίβειν ἢ ταῖς παλάμαις ἀναιτίως κροτεῖν, δάκνειν τε τοῖς ὀδοῦσι τὰ χεῖλη καὶ διαμασᾶσθαι διαστρέφοντα. Τὰ δὲ χεῖλη μὴτ' ἄγαν συνεσφίγχθω οὔτε μὴν παρείσθω ὥστε προφαίνειν τοὺς ὀδόντας.

Μηδένα ἀστεϊζόμενος σκῶπτε· ὃν δ' ἂν εἰδείης βαρέως ἔχοντα πρὸς τὰς εὐτραπέλλας, τούτῳ μηδέποτε λόγους ἐπ' ἀστεϊότητι προσαγαγεῖν ἐθελήσης.

Ἐν συνελεύσει πολλῶν λίαν κρίνεται φορτικὸν βιβλίου ἢ ἐπιστολὰς προφέροντα ἀναγινώσκειν· περιφρονητικὸν γάρ, εἰ μὴ που ἐπειγούσης χρείας· καὶ τότε ἐπιτραπῆναί σοι τοῦτο παρὰ τῶν συνόντων αἰτήσεις, εἰ μὴ τοὶ προύχων ἢς τῶν παρόντων.

Πρὸς τούτοις οὐ δεῖ τὰ ἀλλότρια περιεργάζεσθαι ἐπιβάλλοντα τοῖς μηδαμῶς ἀνήκουσί σοι, ἀναγινώσκοντος ἢ γράφοντός τινος.

Εἰ δὲ ποτέ τι ἐν φανερῷ ἀναγινώσκόμενον ἐπὶ πολλῶν ἢ, θρασύτητος γέμει πολλῆς πρὶν ἐρωτηθῆναι τὴν σαυτοῦ διεξέρχεσθαι γνώμην ἐπαινοῦντά ἢ μεμψόμενον.

Τὰ περὶ τὸ πρόσωπον μὴ κατάπληκτος ἔσο καὶ ἐπτοημένος, μηδὲ ὀρίγανον, ὃ λέγεται, βλεπέτω σου τὰ ὄμματα, ἀλλ' ἐπὶ γαληνοῦ καὶ σεμνότητι συγκράτου τὸ πρόσωπον καταστήματος ὡς οἶόν τε διατήρει.

Μήτε ἐν σπουδαίοις γέλῳτι χρῶ μήτ' ἐν γελοίοις σαυτὸν ἐπὶ τοῦ σεμνοῦ φύλαττε· ὁμοίως γὰρ ἐκάτερον ἄτοπον. Μέτρον δὲ γέλῳτος ἔστω σοι τὸ προσμειδιᾶν καὶ ἐπ' ἄκρων τῶν χειλέων προφαίνειν τὴν τῆς ψυχῆς διάχυσιν, τὸ δὲ καγχάζειν ὡς μανικὸν αἰεὶ διευλαβούμενος ἔσο.

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ἘΝΤΕΥΞΕΙΣ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ

Ὡσπερ τὸ ὑπερβάλλον καὶ παρ' ἀξίαν ἐν ταῖς περιποιήσεσι καὶ ὑποδοχαῖς τῶν προσιόντων πολλῶν ἔνεκα παραιτητέον, μάλιστα γὰρ μὴν ὅτι ὑβρίζειν ἔστι τὸ παρ' ἀξίαν, ἢ λέγεται τινι τῶν σοφωτέρων, τιμᾶν, οὕτως ἐκ τούναντίου τῆς πρὸς ἀξίαν ἐκάστῳ φιλοφροσύνης καὶ δεξιώσεως οὐκ ἀμελητέον, τῷ γὰρ περιφρονήσεως καὶ ἀλαζονείας γραφὴν φυγεῖν βουλομένῳ. Δέον οὖν τοὺς ἐν ἀξιώμασιν ἐπισήμους καὶ τοὺς θεῶν λειτουργεῖν ἠξιώμενους καὶ προστασίας πεπιστευμένους λαοῦ μὴ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε ὑποδέχεσθαι προσιόντας, ἀλλὰ σὺν αἰδοῖ καὶ χάριτι ἀφαιρούμενον τὸν πῖλον βραχεῖα τῆς κεφαλῆς κλίσσει τὴν φιλοτιμίαν δηλοῦν, χρώμενόν τε ταῖς οἰκείαις τοῖς προσώποις προσρήσεσιν, ἐφ' ὧν ἄριστον τὰ ἦθη μανθάνειν τῆς χώρας· καὶ συνυποσκάζειν γὰρ ποτε χλωπῷ φιλόσοφον κρίνεται. Ἄτοπον μὲν οὖν περιμένειν ἐν ταῖς ἐντεύξεσι τὸν κρείττω προανακαλύψαι σοι τὴν κεφαλὴν, οὐ μὴν αὖ ἀνεπίληπτον ἐφ' ὧν οὐκ εἰκὸς ἀφαιρεῖσθαι τὸν πῖλον· τὸ γὰρ οὕτω τοὺς ἄγαν ὑποβεβηκότας δεξιοῦσθαι παρὰ τὸ δέον ἔστι χαμερποῦς τε καὶ μικροπρεποῦς ἠθους ἔλεγχος· ἐπὶ πάντων δὲ διδάσκαλός σοι ἔστω τὸ τῆς χώρας ἔθος. Ἐν γὰρ Ὀθωμανοῖς καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς τὴν Ἀσίαν οἰκοῦσιν ἀνακαλύπτειν ἐπὶ προσρήσει τὴν κεφαλὴν καταγέλαστον. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὑποβλέπειν ἐν ἀσπασμοῖς καὶ προσρήσεσιν, εἰ τῆς ἀξίας ἀντιπροσρήσεως ἠξίωσεν ὁ προσαγορευθεὶς, λίαν ἄτοπον· ἡμεῖς μὲν γὰρ ὀφθέντες τὸ ὀφειλόμενον τῆς προσαγορεύσεως εὐγνωμόνως ἀφοσιωσόμεθα, τὰ λοιπὰ δ' ἐκείνοις μέλειν παραλείφομεν.

Εἰ δὲ τις φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς λόγῳ τοὺς κρείττους καλύψαι κελεύει τὴν κεφαλὴν, ἀμαρτάνει τοῦ εἰκότος· καὶ ὃς ἂν οἷς θεὸν κελεῦσαι μὴ ἀξιῶση, καὶ δὴ καὶ ὁ πρὸ τοῦ ἐπιτετραφθαι καλυπτόμενος μάλιστα ἐν ταῖς μετὰ τῶν προυχόντων ὀμιλίαις· μεμπτόν δὲ καὶ τὸ παρακούειν προτρεπόμενον, ἀνθ' ὧν ἐξέστω μετὰ μίαν γέ τινα ἢ δευτέραν προτροπὴν χρήσασθαι τῷ τῆς κεφαλῆς ἐπιβλήματι, εἰ μὴ ἢ τῆς ὥρας ἀλέα οὕτω πείθει καθῆσθαι.

Ἀποτρέπου μὲν ὡς σκαιὸν τὸ δυσέντευκτον, εὐπρόσιτος δὲ τοῖς βουλομένοις ἔσο καὶ εὐπροσήγορον ἐπιτήδευε τρόπον.

Καὶ περὶ καθέδραν δὲ μετρίαις καὶ κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα ἐν τοῖς προλαβοῦσι περὶ τῶν προσρήσεων λόγοις τρόπον χρηστέον ταῖς δεξιῶσεσι.

Τοῖς γε μὴν προσιούσιν ὑπεξίστασο κατὰ τὴν ἀξίαν ἐκάστου· τοῖς γὰρ πολὺ προύχουσι καὶ προαπαντᾶν εἰκὸς φοιτῶσι καὶ τῆς μετριότητος χάριτας εἰδέναι.

Ἐν ταῖς καθ' ὁδὸν ὑπαντήσεσι μετὰ τὰς ἐκάστῳ προσηκούσας προσρήσεις ὑπέκειν ὁδοῦ τοῖς γε κρείττοσιν ἐπαινούμενον, ἢ παρὰ θύραν ἢ στενωπὸν ἡγεῖσθαι προτρέποντα.

Ἐν τῇ μετὰ τῶν ὁμοίων ἢ καὶ μικρὸν ὑποβεβηκότων συνελύσει σκαιὸν καὶ αὔθαδες προαρπάζοντα τὸν κρείττω προκαταλαμβάνειν χώρον· εἰ δ' οἱ συνόντες σοὶ τῆς προεδρίας παραχωροῦεν ἐκόντες, τὸ ἀντιτείνειν αὐθις ἐπὶ πολὺ ὀχληρόν· μετὰ ταπεινώσεως οὖν ἅμα καὶ ἀστειότητος χάριτας αὐτοῖς ὁμολογήσας εὐπειθῆ σαυτὸν τοῖς καλοῦσι πάρασχε.

Εἰ δὲ τῷ ἡλικίᾳ ἢ ἀξιῶματι προύχοντι ὑπεκστῆναι δόξῃ τῷ ἥττονι τῆς καθέδρας, ὥσπερ ἄγροικον εὐθύς προτραπέντα συγκατανεῦσαι τὸν ἥττω, οὕτως οὐδὲ ἐκεῖνον εἰκὸς ἐγκεῖσθαι προτρέποντα· ἐκότερον γὰρ ἔξω τῶν ὄρων τοῦ εἰκότος πίπτει, καὶ ὁ μὲν ὑπὲρ τὸ θεὸν φιλοφροσύνης, ὁ δὲ εὐπειθείας αἰτιάματι πέφυκασιν ἔνοχοι.

Τοῖς δὲ ὁμοίους ἑαυτοῖς ὑποδεχομένοις ὑπέκειν εὐλογὸν ἔδρας τοῖς ἀφιγμένοις· τοὺς δ' ἅπαξ ἢ δις ποτε κελευσθέν-

τας μὴ ἀπαξιῶσαι τὴν προεδρίαν, οὐκ ἄνευ ὁμολογίας χαρίτων.

Εἰ δέ τινες ἢ πόλεως ἀρχὴν ὧσιν ἀνεζωσμένοι, ἢ τῆς συγκλήτου βουλῆς, τούτοις παρὰ πάντων ἢ προεδρία ὀφείλεται· κάκεῖνοι μὲν τοὶ τὴν ὀφειλομένην πρὸς τοὺς προύχοντας σοφία ἢ ἡλικία ἢ ἀξία τιμὴν εὐγνωμόνως ἀπονεμέτῳσαν.

Ὡς εὐγνωμον καὶ ἐπαίνου ἀξίον ὑπέκειν λόγων καὶ ὁμιλίας τοῖς συνοῦσι, καὶ ταῦτα εἰ τῶν ἐν τέλει καὶ ἐπιφανῶν τύχῳσιν ὄντες, οἷς οὐδέποτε ἀντιλέγειν ἢ λογομαχεῖν ἀνέχου· εἰ γὰρ καὶ αἰεὶ πλεῖον μὲν ἀκοῇ χρῆσθαι μειονεκτεῖν δὲ λόγοις καλόν, ἐν γε μὴν τῇ μετὰ ὑπερεχόντων διαλέξει οὐ πάνυ τε ἀνάγκης ἀπώκισται.

Ξυναντήσας, εἶποτε τύχοι, τῷ τῆς πόλεως ἀνθυπάτῳ ἢ τῷ ἀρχιερεῖ ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἀξιώμασι κεκοσμημένων τὴν προσήκουσαν αὐτῷ προσκύνῃσιν ἀποδοῦς ἐπίσχεσ τὴν πορείαν, ἔστ' ἂν ἐκεῖνος διέλθῃ.

Τοῦ δὲ προσήκοντος ταῖς ἐκάστου ὁμιλίαις τρόπου ἄριστος ἂν εἴη διδάσκαλος ὁ χρόνος καὶ τὸ τοῦ τόπου ἔθος ἢ τε ἡλικία καὶ διαφορὰ τῶν προσώπων, ὧν ἐκάστῳ τὰ πρόσφορα εὐστόχως καὶ ὡς δέον γινέσθῳ.

Πρὸς τοὺς κατὰ πολὺ προύχοντας ἀσύμφορον ἢ βαττολογία· τί γὰρ δεῖ καταντλεῖν αὐτῶν τὰς ἀκοὰς ῥηματίοις ἄλλως ἐκπίπτουσι τοῦ στόματος καὶ φορτικούς δοκεῖν, ἐνὸν νεύμασι τεκμήρασθαι παρασχεῖν ἐκεῖνοις τὰ τῆς γνώμης βουλήματα;

Ἄλλὰ καὶ πανταχοῦ τοὺς λόγους βασάνῳ καὶ πρὸς στάθμην ἀπηκριθωμένους προφέρειν εἰκόσ, τὴν γλῶτταν εἰς νοῦν, ἢ Ζήνων ἔλεγε, προεμβάπτοντας, μηδ' εἰκῆ τούτους ἔαν περιηχεῖν τοὺς παρόντας· τί γὰρ διαφέρει λόγοις ἄλλως ἐκφερομένοις ἢ σιέλοις τοὺς ὁμιλοῦντας περικλύζειν;

Ὡς γε μὴν τοῖς ἀγοραίοις καὶ χειρώναξιν οὐδαμῶς ἀνήκει ὄγκῳ ῥημάτων ἀποχρῆσθαι ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἐπιδόξους διαλέξεσιν, οὕτω κάκεῖνοις μετὰ περιποιήσεως καὶ προσηνοῦς ἦθους αὐτοὺς προσιόντας εἰκόσ ἀσπάζεσθαι, ἀλλὰ μὴ μετὰ σεμνότητος καὶ ἀναγωγῆς τῶν ὀφρῶν αὐτοῖς ὁμιλεῖν.

Ἐν ταῖς μετὰ τῶν ἐνδόξεων ὀμιλίαις ζητεῖν ἐρείσματα τῷ σώματι οὐκ εὐπρεπές, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὄλως αὐτῶν ἐρειστέον τῷ στόματι, ἀρκεῖ γὰρ ὡς τοὺς λόγους παραδέχεσθαι, ὀφθαλμῶν δὲ τί δεῖ;

Πρὸς νοσοῦντα ἐπισκεψόμενος εἰσιῶν μὴ τὰ τῶν ἰατρῶν ὑποκρίνου· πλάττεσθαι γάρ, ἅπερ οὐκ οἶδας, ὡς καταγέλαστον.

Καὶ μηδενὸς μὲν ἀπίτῳ σου τῶν ἔργων ἢ προσοχῆ καὶ ἢ μετ' ἀκριβοῦς σκέψεως οἰκονομία· μηδενὸς δὲ μείον περὶ τὰς ἐς ἀλλοδαπὴν πεμφθησομένας δέλτους τῇ προσοχῇ χρώμενος ἔσο, καὶ πρὶν ἢ τὴν σφραγίδα ἐπιθέσθαι ἐπίσκεψαι εἴ τι ἐν παραδρομῇ ἠμαρτημένον ἐστίν, (ἢ) εἴ τι μὴ καλῶς μηδὲ ἢ δέον ἐγκεχάρακται τῇ ῥύμη τοῦ γράφειν διαφυγόν· πολλάκις γὰρ αἱ δευτέραι σκέψεις μετὰ μελόν ἐπισπῶνται τῶν προγεγραμμένων, διὸ καλῶς εἰρημένον ἐστὶ τῷ ποιητῇ, ἐπὶ ἡμᾶρ συμμεταφέρεισθαι τὸν τῶν ἐπιχθονίων νόον· πολλάκις γὰρ κακίζειν προήχθημεν νῦν, ἃ πρὸ μικροῦ δι' εὐφήμου μνήμης ἄγοντες ἐτυγχάνομεν. Ἄλλως τε ὡς περ ἢ ὄψις τῇ λαμπρότητι τοῦ σώματος συναρπαζομένη εὐθὺς ἐπιλαβέσθαι τοῦ ἐνιζηκότος τῷ ἱματίῳ σπίλου ἀδυνατεῖ, χρόνῳ δὲ ὡς περὶ πλήσιμος τῆς λαμπρότητος γενομένη καὶ τὰ ἐλαττώματα ἐπιτρέχει καὶ διορθῶ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν γραφομένων, ἃ τὴν πρώτην διαφεύγει τὸν νοῦν ἐν ταῖς δευτέραις ἀναθεωρήσεσιν ἀλίσκεται καὶ κατάφωρα γινόμενα διορθώσεως ἀξιοῦται· ὅσα δὲ ἢ ἐπάρατος οἴησις ἀνακρίνειν οὐ συγχωρήσει, πολλάς αἰτιαμάτων παρέχεται λαβὰς τοῖς ὡς ἔπος ἐξονυχίζειν τὰ τῶν ἄλλων φιλοῦσιν.

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥΣ

Τὰς κατὰ δύναμιν ἐκάστου ὑπουργίας, κἂν μὴ καταθύμιοι σοὶ ἐκβαίεν, σὺν εὐγνώμοσύνῃ προσδέχου, μηδὲ διαμέμφου· οὐ γὰρ μομφῆς ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαίνων ἐστὶν ἄξιος ὁ τό γε εἰς δύναμιν αὐτῷ ἦκον προσενέγκασθαι μὴ κατοκνήσας.

Ἐν ταῖς παραινέσεσι σκεπτέον πρῶτον, ὅπως χρή διαθέ-

θθαι ταύτας, ταμειύσασθαι τε εἰς τὸν πρόσφορον χρόνον, καὶ τόπον τὸν ἐπικαιρότατον προσλαβεῖν συνεργόν· ἤκιστα γὰρ συμφέρει παρόντων φίλων ἢ γαμετῆς ἢ παιδῶν ἢ ἐν θεάτρῳ ἢ ἐν καιρῷ γέλωτος καὶ θοίνης ἐπιτιμᾶν καὶ καθάπτεσθαι· οὐ μόνον γὰρ ἐκπίπτειν τὰ τοιαῦτα παρασκευάζει τοῦ τέλους, ἀπαράδεκτον ὅλως καθιστῶντα τὴν νοουθεσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀργὴν ἐρεθίζει καὶ μίσους γίνεται πρόξενά.

Καὶ τῷ προσώπῳ δὲ καταλλήλως χρηστέον τῷ τῆς παραινεσεως τρόπῳ, ὥς γε πρὸς τὰ ἔλκη οἱ ἰατροὶ τὰ φάρμακα ἐπιτίθενται· οὔτε γὰρ τοῖς ἀναγώγοις καὶ δυσηνίοις ἀρμόζει λόγος μαλακὸς καὶ μειλίχιος· εἴη γὰρ ἂν οὕτω σπόγγῳ πάταλον κρούειν τὸ τῆς παροιμίας· οὔτε τοῖς εὐπειθέσι καὶ πρὸς τὰ βελτίω εὐπαρακλήτοις οἰκεῖον λόγος τραχὺς καὶ δηκτικὸς, οὐ μᾶλλον ἢ ὄψειν ἀδρανέσιν ἀντωπεῖν ἡλίῳ· εἰ δὲ καὶ δηκτικῶν ποτε δεήσοι λόγων, τὸ παράδειγμα ἀπὸ τῶν ἰατρῶν ληπτέον, οἳ τὰ ὀριμέα τῶν φαρμάκων τῇ τοῦ μέλιτος μίξει καταγοητεύσαντες προσδιδόασι.

Πρὸ πάντων δὲ κοινὸν ἔστω τοῖς νοουθετοῦσι παράγγελμα· ἐξοικίζειν τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν παραινεῖν μέλλοντας, μηδὲ λόγοις μετὰ κραυγῆς καὶ ἰταμότητος χρῆσθαι· ταῦτα γὰρ δυσεπιχείρητον ὅλως ἀποφαίνει τὸν νοουθετούμενον.

Ταῦτα μὲν οὖν παραινεῖν μέλλοντες φυλαξώμεθα· εἰ δὲ παρ' ἄλλων πρὸς ἡμᾶς ἢ παραινέσις, ὅπη ποτ' ἂν ἔχη ἠδέως ἀποδεξάμενοι καὶ χάριτας ἐπιμετρήσωμεν μηδὲν τῷ παρ' ὤραν ἢ παρὰ τόπον δυσχεραίνοντες· τὸ γὰρ καλὸν οὐκ ἔσθ' ὅτ' οὐ καλόν.

Εἰ δὲ σαυτῷ σύνοιδας ἀναιτίῳ ὄντι τῶν ἐγκλημάτων, ὑπὲρ ὧν ἀπήνησεν ἢ παραινέσις, καὶ σε θυμὸς ἐν στήθεσι πρὸς ἀπολογίαὺν ὀτρύνει, τηρεῖσθω σοι μετὰ πολλῆς προσοχῆς τῆς ὥρας τὸ καίριον καὶ κομψῶς ἅμα τὰ τῆς ἀπολογίας γινέσθω, μᾶλλον πρὸς εὐχαριστίαν ἢ μεμψιμοιρίαν βλέποντι, μάλιστα, εἰ πρὸς δεσπότην μέλλεις τοὺς λόγους ποιεῖσθαι.

Μηδενὸς μηδέποτε φυσικῷ τινι ἐλαττώματι ἢ πηρώματι

ἐπιγέλασης· ὅλως τε ἀπέχου λόγων τε καὶ ἔργων, δι' ὧν αἰδεῖσθαι καὶ ἐρυθριάειν μέλλει, ὑπὲρ οὗ ταῦτα λέγεται.

Ἄστειζόμενος δὲ μὴ κυνηδὸν δάκνε καθαπτόμενος τῶν συνόντων, μετὰ δὲ σεμνότητος καὶ γλαφυρότητος αἱ εὐτραπέλαι γινέσθωσαν, μηδενὶ ἐπαχθεῖς μηδὲ δηκτικά· τὰ γὰρ τοιαῦτα ἐπὶ διαχύσει καὶ γέλωτι μεθοδεύεται. Εἰ δὲ σαυτῷ γέλωτα τὸν φίλον λυπῶν πραγματεύῃ, οὐκέτι φιλίας ὄρον διασώζεις, ἣν κοινότης πάντων χαρακτηρίζει, ἀλλ' ἐς πλεονεκτικὸν τρόπον ἐξοκείλας μέμψεις ὀφλισκάνεις πρὸς τῷ φθόνῳ καὶ χαιρεκακίαν.

Κάκεινο δὲ πρὸς τοὺς ἐν πᾶσι φροντίζοντας τοῦ σεμνοῦ παράγγελμα τῶν ἀναγκαιότατων ἐστὶ, μὴ χαίρειν τοῖς αἰσχροῖς τῶν λόγων, ἅπερ οἱ βωμολόχοι γέλωτα ἐγείρειν βουλόμενοι ἐπιτηδεύουσιν, οὐδ' ἐν ἔργοις ἀσχημονεῖν, χρῆσθαι δὲ τοῖς ἀστείσμασι ὡς οἶόν τε κοσμιώτερον καὶ σὺν ἀγχινοῖα καὶ ἡδύτητι μετὰ σεμνότητος ἐκκαλεῖσθαι τὸν γέλωτα. Κηλήσας δὲ τοὺς συμπαρακειμένους καὶ γελᾶν παρασκευάσας ἔπεχε σὺ ὡς οἶόν τε τὸν σαυτοῦ γέλωτα, ὡς μὴ αὐτὸς σαυτὸν αὐλεῖν δοκῆς, τὸ τῆς παροιμίας.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΜΦΙ ΤΗΝ ΑΝΑΒΟΛΗΝ ΚΟΣΜΙΟΤΗΤΟΣ

Κοσμεῖσθαι μὲν ἀνδράσιν οὐκ ἀπηγόρευται τὸν μέτριον καὶ ἐπαινούμενον κόσμον, οὐ μὲν τοι διαφεύγει τὴν μέμψιν, εἴ τις καλλωπιστῆς ἐστὶ πέρα τοῦ μετρίου καὶ περίεργος ἐν ἀμφοῖς, ἐν κόμῃ καὶ ὑπῆνῃ. Χρὴ οὖν τὸ μέσον ἐν πᾶσι φυλάττειν τὸν μήτε δι' ἀτημέλειαν βδελυκτὸν εἶναι καὶ ἀποτρόπαιον μήτε διὰ τὴν ἄγαν θρύψιν κακῶς ἀκούειν βουλόμενον.

Ὁ πῖλος μήτε καλυπτέτω τοὺς ὀφθαλμοὺς μήτε ὑπεραιρέσθω ἐπ' ἄκρας τῆς κορυφῆς σαλεύων· ἐκάτερον γὰρ ἐπίμωμον· ἀλλὰ τὴν μέσην ἐχέτω καὶ συνήθη θέσιν, μήτε ἐπὶ θάτερον τῶν ὤμων παρακλινόμενος, καθάπερ ναυτίλοις καὶ στρατιώταις ἐθίζεται.

Λύειν τε ἐν ὀφθαλμοῖς ἄλλων τὸν ζωστήρα ἢ συνάγειν οὐ δεῖ, ὁμοίως καὶ τοὺς τῆς ἀναξυρίδος ἀποδέσμους, ἀλλ' οὐδὲ τὰς πτέρυγας αὐτῶν προφαίνειν εὐσχημον, ὅπως ὀρῶτο τὰ ποικίλματα. Αἰσχρὸν δὲ καὶ τὸ παρασκευάζεσθαι ὡς πρὸς εὐμάρειαν· μετ' ἀφοδὸν δέ, εἴ τινος ἄψασθαι τῶν ἐδωδῖμων μέλλεις, μήποτε ἀνίπτους ἐπίβαλλε χεῖρας, καὶ τοῦτο δὲ ὡς οἶον τε λαθῶν τοὺς παρόντας ποιεῖ.

Εὐθετόν ἐστι πρὸς τε καθαρότητα καὶ ὑγίειαν σώματος, ἅμ' ἔω ἀναστάντα τῆς κλίνης τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον νίπτειν ὕδατι, οὐ μὴν περιέργως καὶ διὰ πολλοῦ· ἐταιρικὸν γάρ.

Καὶ ἡ τῶν ἀμφίων ἐπιμέλεια τοῖς ἀναγκαίοις καταριθμεῖται, διὸ κάκεινων ἐπιμελητέον, μὴ ρύπων εἶη καὶ κόνεως πλέα μηδὲ ἔρρωγότα· ἅπαξ γοῦν τῆς ἡμέρας μελέτω σοι σαροῦν αὐτὰ καὶ καθαίρειν ἱματικῶ σαρώθρῳ. Καθέζεσθαι δὲ μέλλων ὄρα, ὅπως ἔχει καθαρότητος ὁ τῆς καθέδρας τόπος· τὸ γὰρ ἀπεριέργως καθέζεσθαι τοῖς προστυχοῦσιν ἠλίθιον.

Μηδέποτε τῶν ὤμων τὸ περίβλημα ἐξαρτήσης, ἀλλ' αἰεὶ τοῖς χειριδωτοῖς ὡς ἡ κατασκευὴ πείθει σαυτὸν περιστελλε.

Περὶ δὲ τὰ ἀμφια μιμεῖσθαι δεῖ τοὺς ἐπισήμους καὶ ἐνδόξους, μᾶλλον δὲ τοὺς ὁμοίους· τοὺς γὰρ τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος ταῦτά δεῖ καὶ ἀμπέχεσθαι, ἵνα μὴ ὡς ἐν θεάτρῳ ἄλλοι ὄντες ἄλλοι φαίνωνται.

Ἄλλα δ' ἄλλου ἐπαγγέλματος ἀπαιτοῦντος καὶ βίου, τὰ κατάλληλα τούτοις ἀμφιέννυσθαι πρέπον τοὺς σεμνότητος μᾶλλον ἢ πολυτελείας φροντίζοντας.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ

Τριῶν ὄντων τῶν περιπάτου εἰδῶν, τὸ μὲν ἄγαν σχολαστὸν, καὶ τὸ αὖ ἠπειγμένον τε καὶ σπουδαῖον παραιτοῦ· τὸ μὲν γὰρ μαινομένων, ἐξηρημένης τῆς κατὰ χρεῖαν ἐπίξεως, τὸ δὲ τῶν βρενθυομένων καὶ ὑπερόγκων· ἀσπάζου δὲ τὸ μέσον τὸ παρ' ἐκάτερα φεύγων ἀμάρτημα.

Καὶ τὰς χεῖρας δὲ μὴ ὡσπερὶ παρειμένας ἐπισυρόμενος ἔσο μὴδὲ ἐφ' ἐκάτερα ἀτάκτως κίνει. Καὶ τὸ περιβλέπειν ἐν κύκλῳ καὶ περιεργὸν ὄμμα ταῖς πρὸς ὁδὸν ἐπιβάλλειν θυρίσι φεῦγε. Μὴδὲ πρὸς τὰ περιβόλαια ἐν ὁδῷ βαδίζων ἐξασχόλει τοὺς τε ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς χεῖρας. Μὴδὲ τὰ πέδιλα θαμινῶς καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐπισκόπει, εἰ πρὸς τὸν πόδα ἐνήρμοσται, μὴδὲ τὰ λοιπὰ τῶν ἐνδυμάτων περιθεῶ· ὀψιπλοῦτοις γὰρ τοῦτο φίλον, οὐς ἀντὶ τῶν πρὶν πιναρῶν λαμπρὰν καὶ πολυτελῆ μεταμφέσας ὁ δαίμων σκευὴν εἰς ἀπιστίαν ὑπὸ τοῦ λίαν θαυμάζειν περιάγει, διὰ δὴ ταῦτα περιβλέπουσιν ἑαυτοὺς ἐξιστάμενοι ἐπὶ τῇ μεταβολῇ καὶ δὴ καὶ τοῖς πολλοῖς εἰ περιβλέποιντο ζηλούμενοι γινῶναι ποθοῦντες. Δεῖ οὖν τὸν σωφρονοῦντα ἐκείνοις τοῦτο παραλιπεῖν, ὡς τοῖς εὖ γεγρονέναι φάσκουσιν ὄλως ἀνοίκειον.

Μηδέποτε οἴκου ἢ φροντιστηρίου τὴν γραφίδα τῷ κροτάφῳ ἐξιθὶ περιπεύρας· φανητιᾶν γὰρ δόξεις.

Τοῖς τε ἀνθεσι καὶ ῥόδοις τὴν κεφαλὴν στέφειν τοῖς ἐκδημητέοις τῶν νέων παραχωρητέον.

Οὐκ εὐπρεπὲς κατέχειν αἰεὶ ἐν χειρὶ τὸ ρινόμακτρον, ἔχε δὲ αἰεὶ αὐτὸ ὑπὸ κόλπον μὴ προφαίνων αὐτοῦ τὰ ποικίλματα, ἢ φίλον τοῖς Γανυμήδους ζηλωταῖς· εἰ δὲ πιναρὸν εἴη, μὴ προἰέτω τοῦ κόλπου, ἀλλὰ σοὶ τὴν χρεῖαν ὡς ἔνεστι πόρρω τῆς τῶν πολλῶν ὄψεως τελείτω.

Μηδὲν μὴδέποτε τῷ στόματι ἐπ' ἐδωδῇ καθ' ὁδὸν προσενέγκης μόνος τε ὦν καὶ σὺν ἄλλοις. Καὶ ἐν οἴκῳ δὲ τὸ παρ' ὥραν σιτεῖσθαι βλάπτει· μάλιστα δὲ τοῦτο φυλάξει ἐπὶ παρουσίᾳ φίλων.

Μήτ' ἄδε ἐν ὁδοῖς μήτε μειδιάματι χρῶ μήτε ὑποτονθορῶν διάνυε τὴν πορείαν· οὐ γὰρ σωφρονούντων ταῦτα.

Οὐδὲν οὐδέποτε τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ κινήσεως, λίθον φημί ἢ τι τῶν τοιοῦτων, μὴδ' ὡσπερὶ λακτίζων τὴν ὁδὸν περιέρχου· μανικὰ γὰρ ταῦτα.

Τὴν κατὰ φύσιν ἐχέτω θέσιν πανταχοῦ ἢ κεφαλὴ μὴ ἐπιθάτερα ἀπονεύουσα.

Τὸ πρόσωπον ἐν τῇ φιλοσόφῳ συννοία τηρεῖσθω, τὸ ἄγαν ἐκθαμβον καὶ περιπεφρόντικὸς διαφεύγον.

Τοῖς ἐντίμοις καὶ κατ' ἀρετὴν γνωρίμοις ὁμίλει, φεύγε δὲ κατὰ σθένος τὰς τῶν πονηρῶν καὶ διαβεβλημένων συνδιαιτήσεις, εἰ μὴ βούλει τοιοῦτος ὑποληφθῆναι, οἷοις ἂν συνῶν φαίνη.

Ἐν ὁδοῖς ὁμοίοις ἢ καὶ τι προβεβηκόσι περιτυχόντα, αὐτοῖς ὑπείκειν εὐπρεπὲς ὁδοῦ ὑστεροῦντα βραχὺ τι, οὐ μὴν ὥστε κατακλᾶν αὐτοὺς τὸν τράχηλον πρὸς σὲ διαλεξομένους· τοῖς δὲ ὁμοίοις καὶ συμβαδίζειν ἐκ τοῦ ἴσου οὐδὲν ἄτοπον.

Ἡ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΣΥΝΤΥΧΙΑΣ ΕΥΤΑΒΙΑ

Μήτε ἐν ταῖς μετὰ πεπαιδευμένων καὶ σοφῶν διατριβαῖς χαμερπέσι καὶ δημώδεσι χρῶ λόγοις μήτε παιδείας ἀγεύστοις συνῶν ὑψηλά καὶ δυσέυνετα φθέγγου, μᾶλλον δὲ φεύγε ὅσα οὐ ράδιά ἐστιν εἰς πειθῶ· ἐκότερον γὰρ ἀγνοοῦντος τὸ δέον ἐστίν· ὁμοίως καὶ τὸ ἐν συμποσίῳ καὶ εὐθυμίας τραπέζης τὰ λυπηρὰ προφέρειν καὶ ὅσα τοῖς ἐπὶ διαχύσει ψυχῆς καὶ τέρψει συνιοῦσιν ἀποτρόπαια κρίνεται· εἰ δ' ἄλλος τις τῶν συνόντων τοὺς μὴ πρὸς καιρὸν ἐμβάλλοι λόγους, ἀγχίνοιας ἐστὶ καὶ ψυχῆς εὐγνώμονος παρατρέψαι τούτους τὰ γηθόσυνα ἀντεισάγοντα.

Ὀνειροῖς οὔτε προσεκτέον οὔτε μὴν τισὶ κοινωγήτεον· εἰ δ' ἅπτα ἢ γ' ἀφ' ὧν ἐλπίζειν παρίσταται τὰ χρηστότερα, τοῖς γνησιωτέροις πιστευέσθω τῶν φίλων.

Οἷον δὲ φορτικὸν διεξιέναι τὰς ἑαυτοῦ ἀρετάς καὶ τοὺς συνόντας περιηχεῖν τὴν λαμπρότητα τῶν προγόνων ἢ τὴν ἑαυτοῦ ἀγχίνοϊαν καὶ σοφίαν ὑπὸ μάρτυσι τοῖς παροῦσι κομπάζοντα. Μήτε οὖν ἐπαίνει σαυτόν, ὥσπερ ὁ Ἀστυδάμας, μήτε αὖθις ἐπὶ ψόγῳ σαυτοῦ μέμνησο· ἐκότερον γὰρ ἐπίμωμον.

Δυστυχοῦντι μὴ ἐφήδου· μηδένα ἐφ' ὕβρει προσείπης μηδ' εἰρωνευόμενος, ἀλλ' ἐπιεικῶς πᾶσι καὶ ἡδέως προσφέρου.

Εὐπρόσηγος ἔσο καὶ ἐν συνελεύσει πολλῶν μὴ σκυθρόπαζε.

Μηδενὸς μετὰ σκώματος μνημονεύσης. Μέτριοι ἔστων οἱ ὑπὲρ τινῶν ἔπαινοι, ἵνα μὴ διὰ τὰς ὑπερβολὰς ἀπιστοῖτο καὶ τὰ ἀληθῶς σοι λεγόμενα.

Ἐριζόντων τινῶν περὶ τοῦ περιεργόν ἐστι χωρὶς αἰτίας θατέρῳ προστίθεσθαι.

Μηδέποτε περὶ μηδενὸς διατεινέου, οὐ μὴ σαφῆ γνώσιν ἀλλὰ δόξαν ἔχεις.

Τῇ τῶν πλειόνων ψήφῳ αἰεὶ σαυτὸν προστίθει.

Φιλαδελφίας μὲν ἐπαινούς πορίζει τὸ ἀνιᾶσθαι ἐπὶ τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἀμαρτήμασιν, οὐ μὴν προσήκει δικαστὰς ἑαυτοῦς ἀκλήτους καθίζειν τοῖς παρὰ πάντων πλημμελουμένοις· παρὰ χωρεῖν δὲ δεῖ πατράσι καὶ διδασκάλοις καὶ ἀρχουσι τὴν ἔρευναν αὐτῶν. Ἀνιωμένῳ δὲ γε ἐπ' αὐτοῖς εἰκώς, ἀστείως ἅμα καὶ λεληθότως τοὺς περὶ διορθώσεως πρόσφερε λόγους, ἢ περ' ἂν αὐτὸς οἶός τε ἦς, μισθούς εὐβουλίας παρὰ θεοῦ ἐκδεχόμενος.

Πηρώμασι καὶ ἐλαττώμασι τοῖς εἴθ' ὑπὸ φύσεως ἢ ἀλλῆς αἰτίας ἐν ὀπιωθοῦν μέρει μηδέποτε περιεργόν ὀφθαλμὸν ἐπιβάλλης, μηδὲ πυνθάνου αἰτίαν καὶ χρόνον, ἀφ' οὗ καὶ δι' ἣν ταῦτα προσγέγονε. Καὶ διαλέκτους ἀποδοκίμαζε, ἅς οὐκ ἀκριβῶς ἐπιστάμενος ἦς, εἰ μὴ ποτέ σοι ἀνάγκη κατεπείγουσα ἐπιστῆ καὶ πρὸς ἀλλογλώσσους ποιεῖσθαι μέλλεις τοὺς λόγους ἀξυνέτους τῆς συντροφῆς σοι φωνῆς. Αἰεὶ δὲ χρῶ τῇ συνήθει καὶ καθωμιλημένῃ σοι οὐ μὴν προφέρων κατὰ τὸν χύδην καὶ ἀνδραποδώδη λαόν, ἀλλὰ κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν σοφωτέρων καὶ εὐπατριδῶν μετ' ὀρθότητος ὡς οἶόν τε καὶ εὐφραδείας, βραχέα μὲν λαλῶν, ἀλλ' ὡς ἔνεστι κόσμιά τε καὶ ἐμμελῆ, ἠδυλόγος τε ὢν τὸ τοῦ Ἀντιφῶντος καὶ μετριολόγος, τὰ δὲ αἰσχρὰ καὶ ἀηδῆ ἀνδραπώδεσι παραχώρει. Ὅ,τι δ' ἂν μέλλῃς λέγειν, προβασάνισας κατὰ νοῦν οὕτω πρόσφερε, μηδὲ φευγέτω τὸ τῶν ὀδόντων ἔρκος πᾶν τὸ

ἐπελθόν· πολλά γάρ ἐστὶν ἀταμιεύτου γλώττης τὰ ἐπιτίμια.

Ἐν ταῖς τῶν ἀπαιδευτῶν ὀμιλίαις ἀπέστω τὰ σοφίσματα καὶ προβλήματα καὶ αἱ τῶν λόγων πλεκτάναι· μηδ' ἄγαν ἐπιτροχα φθέγγου, ὡς τὴν γλῶσσαν προφθάνειν τὸν νοῦν, — τὰ γὰρ τοιαῦτα κατὰ τὸν Πλάτωνα ἄλογα καὶ ἀδιανόητα — μηδὲ βραδέα καὶ ὅ φασὶ μεμελισμένα, ὡς τοὺς ἀκούοντας πρὸς τὴν σχολαίαν τῶν λόγων ἐκφορὰν ἀποδυσπετεῖν.

Ἐν δὲ ταῖς ἀκροάσεσιν, ἄλλων λεγόντων, μηδὲν ποτε πράξης, δι' οὗ τοὺς συνακρωμένους ἀφελκύσεις τοῦ προσέχειν τῷ λέγοντι.

Εἰ δὲ τις ἐν λόγῳ μικρὸν διαλείπει χρόνον ἀναπνοῆς ἢ ἄλλου τινὸς ἔνεκα μηδαμῶς τὴν τοῦ λόγου συνέχειαν προαρπάσῃ, ἀλλὰ παρ' ἐκείνου αὐτοῦ τὸ πέρας ἐκδέχου τῶν λόγων, εἰ μὴ ποτ' ἀπειπῶν ὁ λέγων ἐκὼν σε προτρέψῃται, μηδὲ μέσῃ διακόπτων τὴν ρύμην τοῦ λόγου καὶ συνέχειαν ἐρωτήσῃ χρῶ, παυσαμένου δὲ ἔξεστιν ὅ,τι βούλοιο λέγειν.

Ἐν διαλέξει τινὶ ἐπεισελθὼν, μὴ πυνθάνου περὶ τίνος ὁ λόγος, — τοῦτο γὰρ δεσπόταις προσήκει — ἀλλὰ μᾶλλον ἠδέως ἔχεσθαι τῆς ἀκολουθίας ἐπίτρεψον, μάλιστα εἴ γε ἐπὶ τῇ σῇ παρουσίᾳ αἰσθοιο τὴν ἐπίσχεσιν γεγонуῖαν τοῦ λόγου.

Εἰ δὲ σοὶ λέγοντι τῶν κρειττόνων τις ἐπιστῆ, σοφίας ἐστὶν ἐν συνδρομῇ τὸν προανυσθέντα λόγον ἐπιδραμόντα τὰ ἐξῆς ἀποδοῦναι τῷ προκειμένῳ.

Καταγέλαστον δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τρανοτέρᾳ δῆθεν ἐρμηνείᾳ τῶν λεγομένων ὑπὲρ τὸ δέον χειρονομία χρῆσθαι διαστροφῇ τε ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ ἄλλου σώματος ὑποκρίσει.

Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ φθειγγόμενον συνημμένας ἔχειν τὰς χεῖρας, πεπλεγμένων πρὸς ἀλλήλους τῶν δακτύλων, ἢ περιάγειν εἰς τοῦπίσω· τὰ γὰρ τοιαῦτα τῶν σχημάτων ἐξουσίας τι παρεμφαίνοντα τοῖς τυχοῦσιν οὐ πρέπει· συνεζεύχθων δὲ σοὶ κατὰ τὸν ὀμφαλὸν αἱ χεῖρες ἐν λόγοις· τὸ γὰρ τοιοῦτον ὑποβεβηκόσι πρὸς ὑπερέχοντα οἰκειότατον σχῆμα.

Ἄτοπίας ἐστὶ πολλῆς καὶ τὸ ἐν διαλέξει τοῖς ὁδοῦσι κα-

τέχοντα τὸν πῖλον ἢ μαστίχην διαμασώμενον ἀσαφείς καὶ δυσηκούς προίεναι τοὺς λόγους. Ἀντιπεριάγειν τε θατέρω τῶν ποδῶν ἐρηρισμένω κατ' εὐθείαν τῇ γῇ τὸν ἕτερον περιφρονήσεώς ἐστι σημεῖον πρὸς τοὺς συνόντας, λαμπρᾶς βλακείας καὶ ἀφελείας· καὶ τὸ δακτυλοδεικτεῖν δὲ τὸν ὑπὲρ οὗ ὁ λόγος ἐν τοῖς μάλιστα φεῦγε.

Εἰ δέ ποτέ τινων κοινολογουμένων ἰδία προσλαλῆσαι ἐκείνων τινὶ δεήσοι, οὐκ ἔγκαῖρον μακρηγορεῖν, ἀλλ' εἴ πέρ ποτέ ἐν τῷ τοιοῦτῳ τὴν τοῦ λόγου συντομίαν ἀσμενιστέον· εἰ δέ τὸ παρά τοῦ καιροῦ ἢ τοῦ τόπου κωλύοι, ἰδία καλέσας κοινώσαι τὸ ἀπόρρητον· ἦν δὲ τῶν κοινῶν ἢ τι καὶ δημοσίων, μηδ' ἐν ἀπορρήτοις τηρεῖσθαι ἀξίων, τῇ καθωμιλημένῃ καὶ ἐν χρήσει πρόφερε διαλέκτῳ· ἀτοπον γάρ ἐν συνελεύσει πολλῶν ἰδία τινὶ πρὸς τὸ οὐκ ἢ διαλέκτῳ ἕνη διαλέγεσθαι· εὐλογώτερον δέ, ἦν μὴ τι κατεπεῖγον ἢ, εἰς ἄλλον ταμιεύσασθαι χρόνον, ἐκτός εἰ μὴ τις τῶν κρατούντων εἴη.

Ἀποτυγχάνειν μελετῶντός ἐστιν παρ' ὥραν ἐντυχεῖν τινὶ ἀξιοῦν ἢ περὶ τινος τῶν μὴ πάνυ σπουδαίων λέγειν, ἀλλὰ καὶ ὄχλησιν παρέχει οὐκ εὐφρονα.

Ἐπαίνουμένου τινὸς ἐπ' ἀρετῇ λόγων ἢ πράξεων, ἀπαγόρευε τὰς συγκρίσεις ὡσθ' ἕτερόν τινα πρὸ ἐκείνου τιθέναι· φορτικὸν γάρ ἢ σύγκρισις.

Διηγούμενος δέ, ἂ παρ' ἄλλου ἀκοῇ παρεδέξω, μὴ καὶ τὸν εἰρηκότα κατείπης, εἴ μὴ τοί γε ἠσθῆναι ἐκείνον πυθόμενον πεπεισμένος ἦς.

Τὰ τῶν φίλων μυστήρια μετὰ πολλῆς σοι ταμιεύεσθω προσοχῆς, ὡσπερ ἐνθαπτόμενά σοι τῷ στήθει! Τοῦ γὰρ στέγειν καὶ κατακρύπτειν τὰ μυστήρια οὐκ ἔσθ' ὅ,τι ἂν τις φαίη νοῦν ἔχων τιμαλφέστερον, κάκ τούναντίου οὐδέν τοῦ τὰ κρύφια ἐκλαλεῖν καὶ ἐκπυστα τιθέναι τὰ πιστευθέντα μιαιώτερον ἂν εἴη.

Ἀηδὲς ὅτι μάλιστα δοκεῖ μακροῦς περὶ μικρῶν τείνοντα τοὺς λόγους ἐνοχλεῖν τοῖς ἀκούουσι. Καὶ οἷς ὁ ἂν τις ἀηδῶς

ἔχοντας αἰσθοίτο τοὺς ἀκούοντας, καλὸν τῶν τοιούτων ἐν βραχέσι καταλύσαι τὴν διήγησιν ἢ ἀνάγνωσιν.

Σταθερότης τῆς κατὰ γνώμην ἐστὶν ἀπόδειξις ἀνυπερθέτως τὸ ἐπηγγελμένον ἀποδιδόναι, ἔργοις τὴν διὰ τῶν λόγων ἐπαγγελίαν πληροῦντα, ἅμα τε γὰρ ἐπηγγέλθη καὶ εἰς ὀφειλὴν περιέστη.

Δαλοῦντός τινος τῶν ὑπερκειμένων καὶ ἐν ἀξίαις, μὴτ' ἐπιγέλα μὴτ' ὑποφθέγγου μὴτ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων πράττε, ἀλλὰ πρὶν ἐρωτηθῆναι μὴ διαλαλεῖν σοι ὅλως ἐξέστω.

Ἐν ταῖς τῶν λόγων ἔρισι καὶ διαλέξει μὴ πάντα κρατεῖν βούλου, ὡς μὴδὲ διεξιέναι τοῖς συνδιαλεγομένοις τὸ ἐκείνοις δοκοῦν ἐπιτρέπειν· τοῖς δὲ ὑπὲρ τὸ δέον ἐριστικοῖς καὶ ἐκῶν ὑπεῖκειν αἰροῦ, εἰδὼς ὅτι καὶ τὸ ἠττάσθαι ποτε ἐν τοῖς συμφέρουσιν ἀριθμεῖται.

Εἴ τίς σου λόγοις τισὶν ἢ σκώμμασι καθάψηται, ἀποδοκίμαζε τὸ μετ' ὀργῆς ἀπαντᾶν, ἀλλ' εὐτραπέλιας λόγῳ τὸ ῥηθὲν ἐκδεξάμενος μὴδὲ ὅλως καθάψασθαι σου τοῦτο ὑποκρίθητι, κἂν ὅτι πλείστοι πρὸς τὸ ἀντοργίζεσθαι ἐρεθίζωσι, μεμνημένος τὸ τοῦ Σωκράτους, ὃς ἔφη πρὸς τοὺς ἀμύνασθαι τὸν λοιδορήσαντα πείθοντας· Τί γάρ, εἰ δ' ὄνος με ἐλάκτισεν, ἀντιλακτεῖν ἠξιῶσατ' ἄν με;

Εἴ τι μὴ καλῶς οἶδας, μὴδ' ὅλως ἐπίβαλλε λέγειν· οὐ γὰρ εὐλόγον ἀρεξάμενον εἶτα σκήπτεσθαι λέγοντα· Διέφυγέ μου τὴν μνήμην, μέμνημαι μέντοι τοιούτον ἀναγνοῦς ἢ ἀκούσας.

Προσοχὴν ἔχε πρὸς τὰ λεγόμενα· ἀτοπον γὰρ διαπυθάνεσθαι συχνῶς· Τί ἐστὶν ὃ λέγεις; πῶς φῆς; ἐπιλέλησμαι τῶν ῥηθέντων· μωρῶν γὰρ κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ ἐπὶ τέλει τοῦ λόγου πυθάνεσθαι τί ἐστὶ.

Συνείροντός του περὶ τινος λόγον, μὴ διάκοπτε εἰδέναι φάσκων, κἂν τε μὴ καλῶς· ἀπαίδευτον γὰρ ἐστὶ κινουντα τὴν κεφαλὴν μειδιῶντά τε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διαστρέφοντα κατειρωνεύεσθαι, ἀτοπώτερον δὲ τὸ ἐν μέθοις λόγοις ἀντι-

φθέγγεσθαι. Οὐχ οὕτως ἔχει, λέληθε δέ σε, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἐν λόγοις δὲ μήτε κατὰ τοὺς κήρυκας γεγωνυῖα χρῶ καὶ ὑπερόγκω φωνῇ μητ' αὐ. οὕτω ταπεινῇ καὶ μικρᾷ ὥστε δυσήκοον εἶναι.

Συνοδοιπορῶν δὲ τινι μὴ καθάπερ χαλινουῦ αὐτὸν ἔλκε τοῦ ἱματίου θαμινῶς πρὸς τὴν ἀκρόασιν τῶν λεγομένων, ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἐκείνου πλησθὸν γίγνου, ὥστε πολλάκις προσκροῦσαι τῷ ἀγκῶνι.

Ἀποδοκίμαζε καὶ τὰ διεξοδικὰ τῶν προοιμιῶν πανταχοῦ μὲν μᾶλλον δ' ἐν τοῖς καθ' ὁδὸν λόγοις, ὅπερ εἰσὶν οἱ πρὸς ἐπίδειξιν δῆθεν ἐπιτηδεύουσι συγγνώμην προεξαιτοῦντες σμικρύνοντές τε αὐτοὺς καὶ οὐχ ἱκανοὺς φάσκοντες πρὸς τὴν κατ' ἀξίαν τῶν ῥηθησομένων ἔκφρασιν, βεβιάσθαι δὲ τῷ φίλῳ καὶ εἰς τὴν τῶν ὑπὲρ αὐτοὺς ἐπιχείρησιν.

Σὺ δ' ἀλλ' ἀπροσιμιάστως ἄψαι τοῦ προκειμένου ὡς ἔνεστι γλάφυρώτατα ἐχόμενος τοῦ κατὰ λόγον εἰρμοῦ μέχρι τοῦ τέλους, μηδὲ ἀπομηκύνων ὑπὲρ τὴν χρεῖαν τοὺς λόγους καὶ τοῦ σκοποῦ ἀποπλανώμενος. ἀπαγόρευε δὲ καὶ τὰς πολυλογίας καὶ ἐπαναλήψεις τῶν ῥηθέντων.

Εἰ δὲ τις ἀπαιδευτῶς ἔχοι τῇ γλώττῃ, μηδαμῶς εὐγλωττεῖν πειράσθω, τὸ δὲ τῆς γλώττης ἐλάττωμα ἥπερ ἐνδέχεται τῇ σιγῇ περιστελλέτω.

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑΝ

Πρὸ τῶν ἄλλων πρὸς δεῖπνον εὐτρεπιζομένῳ τοῦ χειρονίπτρου σοι μελέτω, εἴτα δὲ παρόντι μὲν τινι τῶν ἰερωμένων συνεπιλαβοῦ τῇ τῶν παραπιθεμένων εὐλογίᾳ, εἰ δὲ μὴ παρῆ, αὐτὸς ἀνακεκαλυμμένη κεφαλῇ ἐστῶς, τὴν κυριακὴν εὐχὴν προειπῶν, οὕτω τοῦ ἐσθίειν ἀρξάι.

Μὴ κνῶ τὸ σῶμα ἐν τῷ δειπνεῖν, ὡς οἶόν τε δὲ καὶ τὸ πτύειν καὶ τὸ βήττειν καὶ ἀπομύττεσθαι παραιτοῦ.

Εἰ δέ τι τούτων κατεπεῖγον ἢ, ἀψοφητὶ ἢ χρεῖα παραμυ-
θείσθω στρεφομένης τῆς κεφαλῆς εἰς τούπισω. Μιαιρώτερον
δὲ τούτων πολὺ τὸ ἀναιδῶς ἐρυγγάνειν χαίνοντα.

Ἀποτρέπου δὲ καὶ τὸ ἠπειγμένως καὶ ἄδην ἐσθίειν κατὰ
τοὺς λίχνους καὶ προτένθας.

Τὸν δὲ ἄρτον μὴ ταῖς χερσὶν ὡσπερὶ διασπάραττε, τέμνε
δὲ τῇ μαχαίρα, εἰ μὴ που τέμαχος σοι παρατεθειμένον ἢ ἢ
πρόσφατος ἢ ὁ προσφερόμενος ἄρτος· ὑποβλέπειν μέντοι σοὶ
καὶ ζηλοῦν τοὺς συνανακειμένους μελέτω· κἂν ἐκεῖνοι χερσὶ
τὰ πλείω ἢ μαχαίραις ὡς χρώμενοι, ἀπάδειν ἐκείνοις καὶ
ἀντιπράττειν οὐκ εὐγνώμον.

Φεῦγε καὶ τὸ τῇ τραπέζῃ ἐπικύπτειν κάκεῖνη τοὺς ἀγκῶ-
νας ἐπιτιθέναι. Φυλάττου δὲ καὶ τὸ σιτίων τὸ στόμα πιμπλά-
ναι, ὥστε τὰς παρειὰς ἐξοιδεῖν καὶ εἰς ὄγκον αἴρεσθαι οὐκ
εὐσχήμονα. Μηδὲ τὸν ψωμὸν προεμβάπτων τῷ σῖνι προσφέ-
ρου· οἰκοδεσπότη δὲ καὶ ἀσθενοῦντι οὐκ ἀπηγόρευται τοῦτο.

Μηδὲ ποτε ἐπὶ δείπνῳ σαυτὸν καταφανῆ ποιήσης τοῖς ἐδέ-
σμασιν ἢ πόμασιν ἀρεσκόμενον, ἀλλ' οὐδὲ ἐπαίνους συνείρειν
τῶν προτεθέντων ἢ διαμέμφεσθαι σοὶ ἐξέστω· εἰ δὲ ὁ ἐστιά-
τωρ πύθοιτο μετὰ συνέσεως καὶ ἐπιεικείας τὸ δοκοῦν σοὶ ὡς
ἐνεστί φθέγξαι.

Ὡς φορτικὸν δὲ καὶ τὸ πλείω προσεπιζήτητεῖν καὶ τὸ ἐγκε-
λεύειν διὰ τάχους πάντα παραθεῖναι· προπετείας γὰρ ἅμα
καὶ ἀφροσύνης ἐστίν.

Ἄλῶν δὲ χρεῖας σοὶ ἐπιγενομένης, μὴ τοῖς δακτύλοις,
ἀλλὰ τῇ τοῦ μαχαιριδίου ἀκωκῇ ἀνελόμενος κέχρησο προαπο-
μόρξας αὐτὴν τῷ χειρομάκτρῳ, ἢ ὡσπερ ἔνιοι φιλοῦσι ψωμοῦ
τεμάχει· τὸ γὰρ διὰ βάθους περιπέριεν τῷ ἄρτῳ τὸ μαχαι-
ριδίον προσεπιτρίθειν τε δῆθεν ἐπὶ καθάρσει ἀπεμφαῖνον καὶ
ἄτοπον.

Ἐστίασιν δὲ ποτε προθείς, μερίδας ἐκάστω τῶν συσσίτων
παράθεις, οἷς καὶ τὰς κρεῖττους νέμε μερίδας.

Εἰς θοίνην δὲ ποτε κληθεῖς, περίμεινον, ἔστ' ἂν ἐστιάτωρ

ἢ ὁ τραπέζοκόμος παρ' ἐκείνου ταχθεὶς ἐξέληται σοι μερίδα, εἰ μὴ που ὁ τὸ δεῖπνον παρασκευάσας ἐκὼν προτρέψῃται πάντας τοὺς συνελθόντας ἐνδοὺς ἢ φίλον ἐκάστῳ χρῆσασθαι τοῖς ἐδέσμασιν.

Οὐκ εὐπρεπὲς καὶ τὸ ἐμφυσῶντα τῷ στόματι τὰ ἐδέσματα τὸ ἐν αὐτοῖς θερμὸν ἀπωθεῖσθαι· ἀνθ' ὅτου μικρὸν περιμεινον, ἔστ' ἂν τὴν ἐπίτασιν τῆς θερμότητος ἀποβεβληκότα οἷά τε γένηται προσφέρεσθαι τῷ στόματι· εἰ δὲ ζωμὸς ἦ, ἐξέστω μετρίως κυκῶντα τῷ δοΐδουκι ἐξατμίζειν κατὰ μικρὸν τὴν θερμότητα. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μετὰ χεῖρας ἀνελόμενον τὸ τρυβλίον ἀπορροφᾶν τοῦ ζωμοῦ, ἐξὸν τῷ κοχλιαρίῳ δεόντως χρῆσθαι.

Μηδὲ τῇ ρίνι τὰ βρώματα πρόσφερε ἀποπειρώμενος δῆθεν ὅπως ὀσμῆς ἔχοι· ὃ δὲ ποτε προσαγαγόμενος τύχοις μηδενὶ τῶν συνδαιτυμόνων μετὰ τοῦτο παραθῆς. Τὰς δ' ἐνθέσεις μετρίως ποιοῦ· σκαιὸν γὰρ ὑπερπληροῦντα τὸ στόμα τὰς τε παρειὰς ὑπεροιδεῖν κάμνειν τε πρὸς τὸ μασᾶσθαι τὴν τροφήν· καὶ λεαίνειν.

Ἐμβάψας δὲ τῶν ὑδαρῶν βρωμάτων τινὶ τὸν ψωμὸν καὶ τῷ στόματι προσενεγκῶν καὶ δακῶν μὴ καὶ δεύτερον τὸν αὐτὸν ἐμβάψης· ἐλάττωσι δὲ χρωταῖς ἐνθέσεσιν, ὡς εἶναι τὴν πρώτην καταδροχθῆσαι.

Ἄτοπον δὲ καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν βεβρωμένων κρεῶν τε καὶ ὀπωρῶν ὑπὸ τῆς τραπέζης ρίπτειν.

Εἴ του γεύσαιο τῶν στυφόντων καὶ λυπούντων τῆ θίξει τὴν γεῦσιν καὶ ἀποπτύσαι χρήζοις, μετὰ πολλῆς ὡς οἶόν τε τοῦτο ποίησον εὐκοσμίας λαβόμενος τοῖς δυοῖ τῆς εὐωνύμου δακτύλοισι καὶ σεμνῶς ἄγαν ἀποσεισάμενος, ὡς μὴ τοὺς συμπαρακειμένους εἰς ἀηδίαν προκαλέσης. Τῶν ὑδαρῶν δὲ ὄν ῥάδιον ἀποπτύσαι, ὡς ἐγχωρεῖ μέντοι λαθῶν τοὺς συνδαιταλεῖς καὶ πορρωτέρω γενόμενος τοῦτο ποίησον.

Καὶ τοὺς πυρῆνας δὲ τῶν ὀπωρῶν μὴ ἀπόπτυσε κατὰ τῆς τραπέζης εἰς τὴν παροψίδα, ἀλλὰ τῆ χειρὶ σεμνῶς λαβόμενος κατάθου.

Ἄγροικον δὲ καὶ τὸ κατέχειν τὴν μάχαιραν δι' ὅλης τῆς θοίνης καὶ ταύτῃ πείροντα τὰ σιτία προσάγειν τῷ στόματι.

Τὰ παρατεθειμένα τοῖς λοιποῖς μὴ συχνῶς ὑπόβλεπε, ἐσθίων δὲ καὶ πίνων μὴ περιόβλεπε συχνῶς κατὰ τοὺς ἀνοήτους, ἐν κύκλῳ ἐπιβάλλων τὰς ὄψεις τοῖς παρεστῶσι τῶν λειτουργῶν καὶ τοῖς συνδαιτυμόσιν.

Βδελυρόν ἐστι τῇ ἐπιτραπεζίῳ ὀθόνη τὸν ἰδρῶτα ἀποψήχειν ἢ ἀπομύττεσθαι τοῖς χειρομάκτροις, ἀπομάττεσθαι δὲ τούτοις τὰς παροψίδας καὶ τὰς χεῖρας, καὶ οὕτως αὖθις ἀναλαμβάνειν τοῖς γόνασι.

Μηδέποτε ἐτέρῳ δῶς εἰς ἐδωδὴν οὐ ἂν τῷ στόματι γεύσῃ σιτίου ὁμοίως καὶ ποτοῦ.

Μὴ λείχε τοὺς δακτύλους, ἀλλ' ὡς ἔνεστι καθαροὺς τήρει κοχλιαρίοις ἢ δικράνοις χρώμενος, δεῆσαν δὲ ποτε χειρομάκτρῳ ἀπόμασσε ἰδίῳ.

Ἐσθίων μὴ πρὶε τοὺς ὀδόντας, μηδὲ πίνων ἐκρόφει ὥστε ἦχον ποιεῖν, καὶ ἐν τῷ μασᾶσθαι τὰ σιτία τὴν πρὸς ἀλληλα τῶν χειλέων πληξίν διευλαβοῦ.

Ἐκιστα κόσμιον (τὸν) ἐν τοῖς ὀστέοις ἐκμυζᾶν μυελὸν ἢ ἄλλως προκαλούμενον ἐσθίειν, περιλείχειν τε τὰ ὀστᾶ κατὰ τοὺς κύνας, ἢ τοῖς ὀδοῦσι συνθλᾶν ἐπ' ἐδωδῇ τοῦ μυελοῦ. Ὅμοίως ἄτοπον καὶ τὰ κατακτὰ τῶν τρωγαλίων οἷα κάρυα καὶ ἀμύγδαλα τοῖς ὀδοῦσι πιέζοντα συνθλᾶν. Ἀρπακτικοῦ δὲ τρόπου τὸ παραδραμόντα τὰ παρατεθειμένα τοῖς παρὰ τοῖς ἄλλοις χεῖρας ἐπιβάλλειν, ἢ τὴν μείζω καὶ κρείττω τῶν μερίδων ἐξαιρεῖν ἑαυτῷ, κἂν ὀπῶραι προκέοιντο, ἀγάπα ταῖς προστυχοῦσαι· αἰσχρὸν γὰρ τῇ χειρὶ πάσας ἐπελθόντα τὴν καλλίστην ἀνελέσθαι.

Παραίτου δὲ καὶ τὸ τὸν κώθωνα ὑπερπληροῦν ὥστε καταδρέχειν τὴν τράπεζαν καὶ τὰ παρακείμενα.

Μὴ πιεῖν αἶται, μηδὲ λόγων ἄρχου στόματι πεπλησμένῳ· πίνοντος δὲ τοῦ παρακαθημένου ἢ τοῦ προϊσταμένου, ἔπεχε σὺ τοὺς λόγους τε καὶ τὴν πόσιν.

"Ατοπον δὲ καὶ τὸ περικλύζοντα τὸ στόμα πίνειν τὸν οἶνον. Καὶ πίνων μὴ ἀφίστασο τῆς μετριότητος, τό τε κατηπειγμένον καὶ τὸ λίαν σχολαῖον ἀποποιούμενος ἐν τῇ πόσει.

Ἐπομάττε δὲ πρό τε τῆς πόσεως καὶ μετ' ἐκείνην τὸ στόμα. Μηδὲ μετὰ τὸ πιεῖν ἠχώδη καὶ μακροτέραν ποίει τὴν ἐκπνοήν· ἄγροικον γάρ. Πίνων δὲ μὴ διαλείμματα χρῶ συχνῶς, μηδὲ τὸ ἀκρορρίνιον καθεὶς τῇ κύλικι ἐναπόπλυνε· μήτε δὲ τῷ ἐπιτραπεζίῳ χειρομάκτρῳ μήτε τῷ μαχαιριδίῳ ἢ τοῖς ὄνουσιν ἐν δεῖπνῳ κάθαιρε τοὺς ὀδόντας, ἀλλὰ τῷ ὀδοντοξέστη, καὶ τοῦτο, εἰ καὶ τοὺς συνδείπνους ἴδοις ποιοῦντας.

Οὐκ ἐπαινεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀηδὲς ἐστὶ συχνῶς προτρέπειν ἐπὶ τὸ σιτεῖσθαι τοὺς κεκλημένους· ἀφαιροῖτο γάρ ἂν τῇ πολλῇ ἐγκελεύσει ἢν αὐτοῖς παρεσχηκῶς εἶ πρὸς τὸ εὐφρανθῆναι ἄδειαν.

Πίνειν δὲ προθυμούμενος μὴ καὶ τοὺς ἄλλους εἰς πολυποσίαν προκαλοῦ· εἰ δὲ σέ τινες ἄλλοι προκαλοῖντο, κομψῶς χάριτας αὐτοῖς ὠμολογηκῶς ἀσθένειαν πρὸς οἶνον σαυτοῦ καταιτιῶ. Χαρίζεσθαι δὲ βουλόμενος, μετὰ χειρας τὸ ἐκπωμα λαβὼν καὶ ἀπογευσάμενος ἀπόδος, εἰ μὴ πού ποτε ἄμιλλα εἶη πολυποσίας καὶ τὸ ἀποδοῦναι ἐν αἰσχρῷ κρίνοιτο.

Μηδενὶ βίαν ἐπιθήσκει πίνειν ἄκοντα, παραιτοῦ δὲ τὸ βάρβαρον καὶ ἀγεννὲς ἔθος, ὃ πρὸς φιλοφροσύνην δῆθεν ἔνιοι πράττουσι, χέοντες κατὰ τῶν ἱματίων τὸ μὴ ποθέν.

Εὐθύς ἀπὸ δεῖπνου μὴ εἰς ὕπνον τραπήσκει, μᾶλλον δὲ τοιαύτη περί τε τὸ φαγεῖν καὶ τὸ πιεῖν διαίτη χρῶ, ὡς μὴ ἀδυνάτως ἔχειν πρὸς τὰς συνήθειαις καὶ ἀναγκαῖαις ἐνεργείαις μετὰ τὸ δεῖπνον.

Λίχνοις καὶ κοιλιοδούλοις πάρες τὸ ὑπερκορεῖς γίνεσθαι οὐ δὲ τὸ μέτριον ὥσπερ ἐν πᾶσι κἂν τοῖς βρώμασι στέργει· αἰεὶ τι καταλείπων ἐν ταῖς λοπάσι, μηδὲ ἀπομάτων αὐτὰς, ἄρτου τεμαχίῳ.

Οἱ δὲ ἐπιτραπέζιοι λόγοι τῷ τε χρόνῳ πρόσφοροι ἔστων καὶ μετὰ συμμετρίας, ὡς μὴ ἀπασχολεῖν τοῦ σιτεῖσθαι.

Ἐν δὲ πλήθει βρωμάτων μὴ τῶν βελτιόνων ἐμφορεῖσθαι σπεῦδε, ἀλλὰ πάντων ἄπτου. Πausαμένους δὲ τοὺς συνδείπνους ἐσθίειν αἰσθόμενος, καταλῦσαι καὶ σὺ τὸ ἐμφορεῖσθαι ἐπείχθητι, ὡς μὴ δόξαν ἀπληστίας ὀφλήσης.

Θρασὺ μὲν ἐπίστασο εἶναι τὰς προεδρίας ἐν δείπνοις διώκειν· εἰ δὲ προκαλοῖτο ὁ ἐστιάτωρ καὶ τὸ ἀξίωμα πείθοι, ἐπίνευσον κληθείς, μὴδὲ ἐπὶ πολὺ ἀντίλεγε.

Ἡκιστα δέον ἐστὶ κύλικος ἐν θαλείαις περισσοδουμένης ἐφ' ἐκάστη ἀσπασμοῖς πρὸς τὸν αὐτὸν χρῆσθαι, ἀρκεῖ δὲ εἰπόντα ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἀφώνως τὰς λοιπὰς καταφέρειν, εἰ μὴ που παρόντι τινὶ ἢ ἀπόντι ἕνεκα φιλοτησίας προπίνειν δόξη· τηγικαῦτα γὰρ ἕξεσι καὶ μακροτέροις χρῆσασθαι λόγοις.

Πανταχοῦ μὲν ἀπαίσιον ὁ θυμὸς, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν συμποσίῳ· εἰ δὲ τι ἐρεθίζον εἰς ὀργὴν προκαλέσῃται, ταμίευσαι εἰς δέον τηγικαῦτα κοιμίσας· μάλιστα δὲ τοῦτο φυλάξει συνδειπνῶν ἀγνώστοις.

ΠΩΣ ΧΡΗΣΤΕΟΝ ΤΟΙΣ ΦΙΛΟΙΣ.

Ὅσω ἀναγκαιότατον, τοσοῦτῳ ἐν τοῖς μάλιστα δυσχερέστατον τὸ περὶ φιλίας κεφάλαιον. Καὶ γὰρ ταῖς διαφοραῖς τῶν προσώπων, τῶν τε καιρῶν καὶ τῶν χρειῶν τὰ τῆς φιλίας διακρίνεσθαι πέφυκεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἄλλοις περὶ τούτου πλεῖστα πεπραγμάτευται· τῷ τε γὰρ ῥήτορι Ἴσοκράτει καὶ Θεμιστίῳ τῷ σοφῷ ἀποχρώντως περὶ τούτου διείληπται, καὶ πρὸ τούτων οἱ ἐν τῇ Ἱερᾷ Γραφῇ σοφοί, ὅτε Σολομῶν καὶ ὁ Σειράχ, οὐκ ὀλίγα περὶ φίλων εἰσὶν εἰρηκότες, ἀφ' ὧν τοῖς φιλεργοῖς κατὰ τὰς μελίπτας πάρεστι τὰ δέοντα ἀναλέξασθαι. Ὅθεν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι ἐπελθεῖν μόνον ἔγνωσται ὅσα νύξει πρὸς τὴν τοῦ δέοντος ἐνέργειαν τοὺς γε φιλοπονωτέρους, καὶ τοῖς σοφωτέροις ἀφορμὴν παρέξει πρὸς τὸ βέλτιον ὑποθέσθαι.

Ἄσει ἐν μνήμῃ δῆτα περίφερε τὸ σοφὸν ἐκεῖνο τοῦ Σαμίου

παράγγελμα, Μὴ παντὶ ἐμβάλλειν δεξιάν, ὃ δηλοῖ μὴ τάχιστα καὶ εἰκῆ τῷ τυχόντι προσεταιρίζεσθαι μηδὲ τυφλῷ, ὃ λέγεται, ποδὶ τῷ καταλόγῳ τῶν φίλων ἐγγράφειν ὄντιναοῦν, οὗ σοι μεταμελήσει ποτέ.

Αἰροῦ ὀλίγους ἔχων φίλους ἄφιλος καὶ ἀκοινώνητος καλεῖσθαι ἢ πολλοὺς ἔχων ἐταιρικὸν ζῆν βίον, τοῖς ἀντιφώνοις αὐτῶν ἤθεσι συνάδειν καὶ σαυτὸν συνεξομοιοῦν βιαζόμενος· μηδὲ νόμιζε πρὸς τοῦ τῶν φίλων ὄχλου πολλήν ἀπαντᾶν σοι τὴν βοήθειαν, ἐπεὶ καὶ ἀνθυπουργεῖν ἀνάγκη ἔξεις πολλοῖς παρὰ πολλῶν ὑπουργούμενος. Ἄλλὰ δὴ τὸ μὲν πειθαρχεῖν εὖνοιαν ἢ δὲ ἀλήθεια μῖσος ἀποτίκτειν πέφυκεν.

Οὗς δ' ἂν εἰς τὸν τῶν φίλων ἀριθμὸν προσλάβοιο, μὴ πρὶν κοινῶναι τῶν ἀπορρήτων ἢ τὸν τρόπον εἰς βάθος κατοπτέυσειας· καὶ γὰρ μοχθηροῖς καὶ χαιρεκάκοις τὰ μυστήρια πιστεύσας τῆς ῥίνδος ἔλκεσθαι μίτῳ λεπτῷ σαυτὸν παρέξεις καὶ πειθαρχήσεις λοιπὸν ἐκείνοις. Μηδὲ πίστευε τῷ, ὅλος εἴμι σός, εἰ μὴ τοῖς ἔργοις πεισθῆς, περίμενε δὲ τὸν χρόνον, τὴν ἀκριβῆ βάσανον φιλίας.

Εἴ τι φίλοις ἐγκαλεῖν ἔχεις, μὴ κρύπτων ὑπότρεφε τὸ πάθος, μηδὲ μῖσος ἀναλάμβανε ἄλογον, ἐρήμην καταδαιτῶν τοῦ φίλου, καὶ χώραν διδοὺς ταῖς τῶν βασκάνων διαβολαῖς, οἷς ἔργον ἐκπολεμοῦν καὶ συμβάλλειν τοὺς εὖνοϊκῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας· ἀλλὰ μεταπεμψάμενος τὸν φίλον ἀνακάλυψον τὴν ὀργήν, ἵνα ἢ ἀπολογησαμένῳ συγγνώς ἢ ἀναπολογήτῳ μένοντι δικαίως ὀργίζοιο.

Εἴ τίς σοι πρὸς τὸν φίλον ἔρις ἐμπέσοι, μὴ θυμῷ εἴκων ὃ, τί ἂν ἐπ' ἀκαιρίμαν, τοῦτο δὴ τὸ ποιητικόν, γλῶτταν ἐλθοι, ἀναιδῶς πρόφερε ἀμνημονῶν φιλίας τῆς πάλαι· καὶ ὀμιλίας, μηδ' ἄπερ ἔτυχέ σοι πιστεύσας ἀπόρρητα ἔκπυστα ποιεῖ μεμνημένος ὅτι δεῖ φιλεῖν μὲν ὡς μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὡς φιλήσοντα.

Μὴ γλίσχρος ἔσο περὶ τοὺς τῶν φίλων ἐπαίνους, οἷον οἱ πολλοὶ ποιοῦσιν ἑαυτῶν οἴόμενοι ἀφαιρεῖσθαι εἴ τι περὶ τῶν

ποθεῖς, οὐ μέντοι πρὸς πάντα, οὐδὲ ὑβριζόμενος ἀνέξει σωφρονῶν. Οὐδ' αὖ μεμψίμοιρος ἔσει περὶ τὴν φιλίαν ὀργιζόμενος, εἰ μὴ σοὶ προσμειδιῶν προσέβλεψεν ὁ φίλος, εἰ μὴ ταῖς προσήρσεσιν ἀφθόνοις ἐχρήσατο· βδελυκτὸς γάρ ἔσει, οὕτως ἀγεννή καὶ βωμολογικὰ ἀπαιτῶν οὐδὲ εἰδῶς οἷς φιλία χαρακτηρίζεται.

Ἄποχρη τὴν μὴ κατὰ θυμὸν φιλίαν ἀποθέσθαι κατὰ μικρὸν ἀποτέμνοντα καὶ διαλύοντα, τί δὲ δεῖ καὶ ἔχθος ἀναλαμβάνειν; αἰσχρὸν γάρ ἀπεχθανόμενον φαίνεσθαι, ὥπερ εὐνοϊκῶς ἐχρήσω ποτέ.

Μὴ δίδου τῷ φίλῳ ἀφορμὰς προσκρούειν· εἰ γὰρ ἀνακοινώσοιο ἀνάγκης ἐκτὸς αὐτῷ τὸ σοὶ διαφέρον ἀπόρρητον, ἴσως ἐκφυγὸν αὐτὸν αἰτία γένοιτο μίσους. Τήρει δὲ παρὰ σαυτῷ καὶ διευλαβούμενος προσοχῇ πάση τῆς εὐνοίας λυτήρια.

Αἱ ὑπερβολικαὶ φιλίαι ὑπερβολικὰ ἔσθ' ὅτε τίκτουσιν ἔχθη· ὅθεν μέτρῳ φίλει, ἵνα σταθερὰ ἦ ἡ φιλία.

Ἀχαρίστου κρίνω πρὸς ἀνδρὸς ἐλπίζοντα μὲν εὖ παθεῖν εἴκειν τῷ φίλῳ καὶ σαίνειν, τυχόντα δὲ ὑπερορᾶν.

Φεῦγε παντὶ σθένει οὐχ ἦττον ἢ ἰὸν ἀσπίδων ἀνδρᾶ ψίθυρον, συγκρούειν πειρώμενον τοὺς ξυνήθεις, μηδὲ προσδέχου τὰς κατὰ τῶν φίλων διαβολὰς ἀσκέπτως.

Πᾶσιν ἔσο χρηστὸς, οὐδενὶ κολακευτικὸς, ὀλίγοις συνήθης, πᾶσιν ἴσος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ

Β' ΤΑΥΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΗΘΕΙΑΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Τὰ καταστήματα Ἀνδρέου Κορομηλά ἀναλαβόντα τὴν ἔκδοσιν τῆς Χρηστοηθείας Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου ἐπάναγκες ἔκριναν νὰ ἐπανορθώσωσι πολλὰ ἐν αὐτῇ οὐχ ὑγιῶς ἔχοντα περὶ τε τὴν λέξιν καὶ τὴν σύνταξιν, ἃ κατὰ τὴν α' ἔκδοσιν, (γενομένην ἐν Βενετία παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων τῷ 1815 παρὰ τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Δαμασκηνοῦ Ἱερομονάχου, Παπα-Παναγιωτοπούλου, Πελοποννησίου, τοῦ ἐκ Δημιτζάνης), ὑπ' ἀμαθίας τε καὶ ἀβελτερίας τοῦ ἐκδότου παρεισθαρέντα πολλαχοῦ τό τε ὕφος καὶ τὸν νοῦν τοῦ συγγραφέως διέστρεψαν καὶ παντελῶς ἐλυμήναντο. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν στίξιν οὕτω συνεχύθησαν καὶ ἐταράχθησαν ἐν τῇ α' ἔκδοσει, ὥστε οὐδαμοῦ ὑπῆρχε λογικὴ καὶ σαφὴς διαίρεσις καὶ διάκρισις τῶν περιόδων καὶ προτάσεων, πολλαχοῦ δὲ τὰ ὑποτελεῖ κυρία τινὶ προτάσει ἀπεσπῶντο αὐτῆς καὶ προσεκολλῶντο ἄλλη πάντῃ ἀσχέτῳ καὶ ξένῳ, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τὸ προσδιορίζον ἀπεχωρίζετο

τοῦ προσδιοριζομένου καὶ τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἰδίου ῥήματος, ὃ δ' ἀναγινώσκων ὤφειλεν ἐν ταύτῳ νὰ μεταβάλλῃ καὶ ἐπικυρωθῇ τὴν στίξιν καὶ νὰ διαιρῇ αὐτὸς τὸν λόγον, ἵνα κατανοήσῃ τὰ γεγραμμένα, εἰ δὲ μὴ, οὐδεμίαν αὐτῶν αἰσθησιν ἐλάμβανεν. Ἄν δ' ἐπεχειροῦμεν νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα πάσας τὰς μεταβολάς, ἃς ἐποιησάμεθα περὶ τὴν στίξιν, θὰ ἦτο ἀνάγκη, ἵνα εὐκολώτερον τοῦτο κατορθώσωμεν, νὰ γράψωμεν παράλληλα τὰ κείμενα τῶν δύο ἐκδόσεων· διότι μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἤθελέ τις δυνηθῆ παραβάλλων αὐτὰ πρὸς ἄλληλα νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ὑπαρχούσης διαφορᾶς. Ἄλλ' ὅμως ἐπειδὴ τοῦτο εἶνε δυσχερές, ἀρκούμεθα ἀναφέροντες ἐνταῦθα δύο μόνον παραδείγματα τάδε: ἐν σελ. 74, στίχ. 3 μετὰ τὸ διάθεσιν ὑπῆρχε τελεία στιγμὴ καὶ ἡ μετοχὴ τοιαύτην εἰωθότες κτέ. ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς κυρίας προτάσεως, καὶ ἐν σελ. 85 στίχ. 21 μετὰ τὸ γραφομένων ἔκειτο τελεία στιγμὴ μεθ' ἧς καὶ § ἐτελεύτα, ἀρχομένης νέας § ἀπὸ τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως ἃ τὴν πρώτην κτέ.: ἱκανὰ νομίζοντες καὶ ταῦτα πρὸς δῆλωσιν τῆς ἐκ τῆς κακῆς στίξεως προσγινομένης τῷ βιβλίῳ βλάβης.

Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου περὶ τῆς στίξεως· τὰ δὲ περὶ τὴν λέξιν καὶ τὴν σύνταξιν ἐπανορθωθέντα καταχωρίζομεν ἐνταῦθα μετὰ τῶν ἀναγκαίων παραπομπῶν.

Ἐν σελίδι 73 στίχῳ 15 τὸ ἐν τῇ α' ἐκδόσει πρόσοδος ἐπανορθωθὲν μετεβλήθη εἰς τὸ: πρόσοδος || 75, 12 προσετέθη τὸ: (τινῶν) || 76, 1 εἴθ' αἰ: αἰτίαι || 77, 4 καταθύμων: καταθυμίων — 21 μηδ' ἄδειν: μήτ' ἄδειν || 78, 3 διδάσκοντα: διδάσκοντος — 30 προσετ. τὸ: (ὄντα) || 79, 13 ἦ τῷ: ἦ τῷ — 16 προσετ. ὁ: (δὲ) — 25 μήθ' οἴου: μήθ' οἶον || 80, 14 ἀβελτηρίας: ἀβελτερίας — 22 ἦ τῷ: ἦ τῷ — 26 προσετ. ὁ: (δ') || 81, 6 προσετ. τὸ: (τὰ) — 7 σμίξεις: σμῖξεις — 9 ὑπὲρ τοῦ δέοντος: πέρα

τοῦ δέοντος — 18 ἐθελήσεις: ἐθελήσης — 22 αἰτήσας: αἰτήσεις
 — 31 βλεπέτων: βλεπέτω || 82, 8 προσόντων: προσιόντων —
 12 γραφεῖν: γραφήν — 15 παραδέχεσθαι: ὑποδέχεσθαι — 31
 μέλλειν: μέλειν || 84, 10 ὑπαρχόντων: ὑπερεχόντων — τοι: τι
 — 25 ἀπεβλήθη τὸ: φάναι || 85, 11 προσετ. τὸ: (ἦ) — 26 κα-
 ταθύμιον: καταθύμιοι || 87, 5 ἐπαχθῆς, μηδὲ δηκτικός: ἐπαχθεῖς
 μηδὲ δηκτικάι — 28 ὑπεραιορέσθω: ὑπεραιορέσθω || 88, 24 τού-
 τους: τούτοις — 29 ἐξηρημένης: ἐξηρημένης — 31 φεύγον:
 φεύγων || 89, 6 προσετ. ὁ: (καί) || 90, 2 περιπεφροντικόν: περι-
 πεφροντικός — 17 προσφέρειν: προσφέρειν — 30 ἡδύλογος: ἡδυλό-
 γος — 31 μετριόλογος: μετριολόγος — 33 πρόσφερε: πρόσφερε ||
 92, 15 μήτε: μηδὲ — 29 ἐξουσίαν: ἐξουσίας || 93, 13 πρόσφερε:
 πρόσφερε — 15 ἦν: ἦν — 17 παρ' ὥραν ἐστίν: ἐστὶ παρ' ὥραν —
 27 σου: σοι || 94, 22 ποῦ: οὐ — 30 τοῦ: του || 95, 4 μήτ' ἄν:
 μήτ' αὖ — 11 οἶ: οἶ — 26 εἶτα μὲν παρόντι δέ: εἶτα δὲ παρόντι
 μὲν || 96, 5 προτενθεῖς: προτένθας — 7 παρατεθειμένος: παρατε-
 θειμένον — 9 ἀνακειμένους: συνανακειμένους — 14 ἐξοιδεῖν: ἐξ-
 οιδεῖν || 97, 7 καταβεβληκότα: ἀποβεβληκότα — 13 προσαγόμε-
 νος: προσαγαγόμενος — 14 συνδαιτυμόνων: συνδαιτυμόνων — 24
 εἰ τοῦ: εἴ του — 30 ποιήσαι: ποιήσον || 98, 19 προσετ. τὸ:
 (τὸν) — 22 τὸ κατακτᾶν: τὰ κατακτὰ — 25 ἐξαίρειν: ἐξαι-
 ρεῖν || 99, 9 κάθαρε: κάθαιρε || 100, 15 κοιμήσας: κοιμίσας ||
 101, 20 τῷ φίλῳ: τοῦ φίλου — 22 ἐκπολεμεῖν: ἐκπολεμεῖν —
 30 μεμνημένον: μεμνημένος || 102, 28 εὐποίει: εὖ ποίει || 103,
 10 προσετ. ὁ: (δὲ) — 13 αἰτήσαντι: αἰτήσων τι.

Καὶ ταύτας μὲν τὰς διορθώσεις ἐξ εἰκασίας πάσας ἐποιησά-
 μεθα οὐδὲν χειρόγραφον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, ἐξ οὗ νὰ ὠφε-
 ληθῶμέν τι· μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου
 ἐνετύχομεν χειρογράφῳ τινί, ἡ μᾶλλον δέλτῳ μαθητοῦ τοῦ ΙΗ΄
 αἰῶνος, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις περιείχετο καὶ ἀπόσπασμα
 τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Χρηστοθεΐας, ὃ μετὰ πολλῆς προθυμίας

ἀνελίξαντες καὶ ἀναγνόντες ἐπέισθημεν μὲν, ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ εἰκασίαι ἡμῶν ἐπιτυχῶς ἐγένοντο, ἀλλ' ὅμως δὺ' ἢ τρία χωρία, ἅπερ ἡμεῖς, οὐ πᾶν τι ὀρθῶς ἔχοντα, ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἡμαρτημένοις κατελογισάμεθα, ἐν τούτῳ τῷ χειρογράφῳ εὕρηται ὑγιῶς καὶ ἀπταιστως γεγραμμένα. Τὰ χωρία δὲ ταῦτα ἄνευ τινὸς ὅκνου σημειούμεθα ἐνταῦθα, ἵνα μὴ ἀδίκως προστριβῇ τῷ συγγραφεῖ μομφή, ἣ αὐτὸς μὲν οὐδαμῶς ἐνέχεται, ἀλλ' οἱ ἀβέλτεροι καὶ ἀνεπίστατοι ἀντιγραφεῖς καὶ ἐκδῶται. Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος χωρία εἶνε τάδε:

Ἐν σελ. 74 στίχ. 4 ἀντὶ περὶ τῆς κόσμιότητος ἢ ἀκοσμίας — διορθ. περὶ τὴν κόσμιότητα ἢ ἀκομίαν

σελ. 74 στίχ. 13 ἀντὶ εὐκοσμίαν — διορθ. εὐοσμίαν

» 79 » 40 » μεταμαθεῖν σοι — διορθ. μεταμαθεῖν σε.

Ἐν Ἀθήραις τῇ 15 Ἰουλίου 1881.

Ἐν τοῖς Καταστήμασιν Ἀνδρέου Κορομηλαῖ.

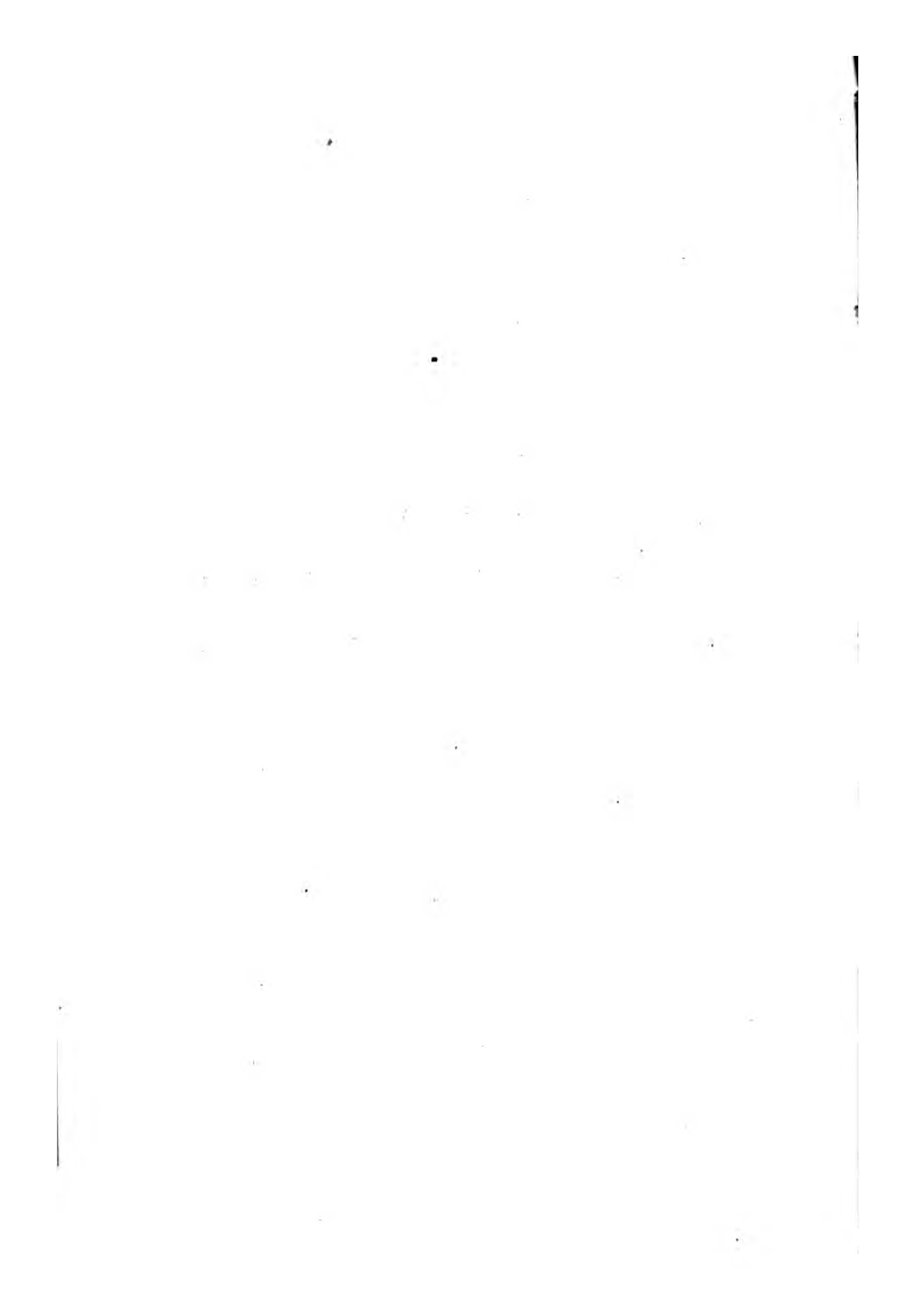
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

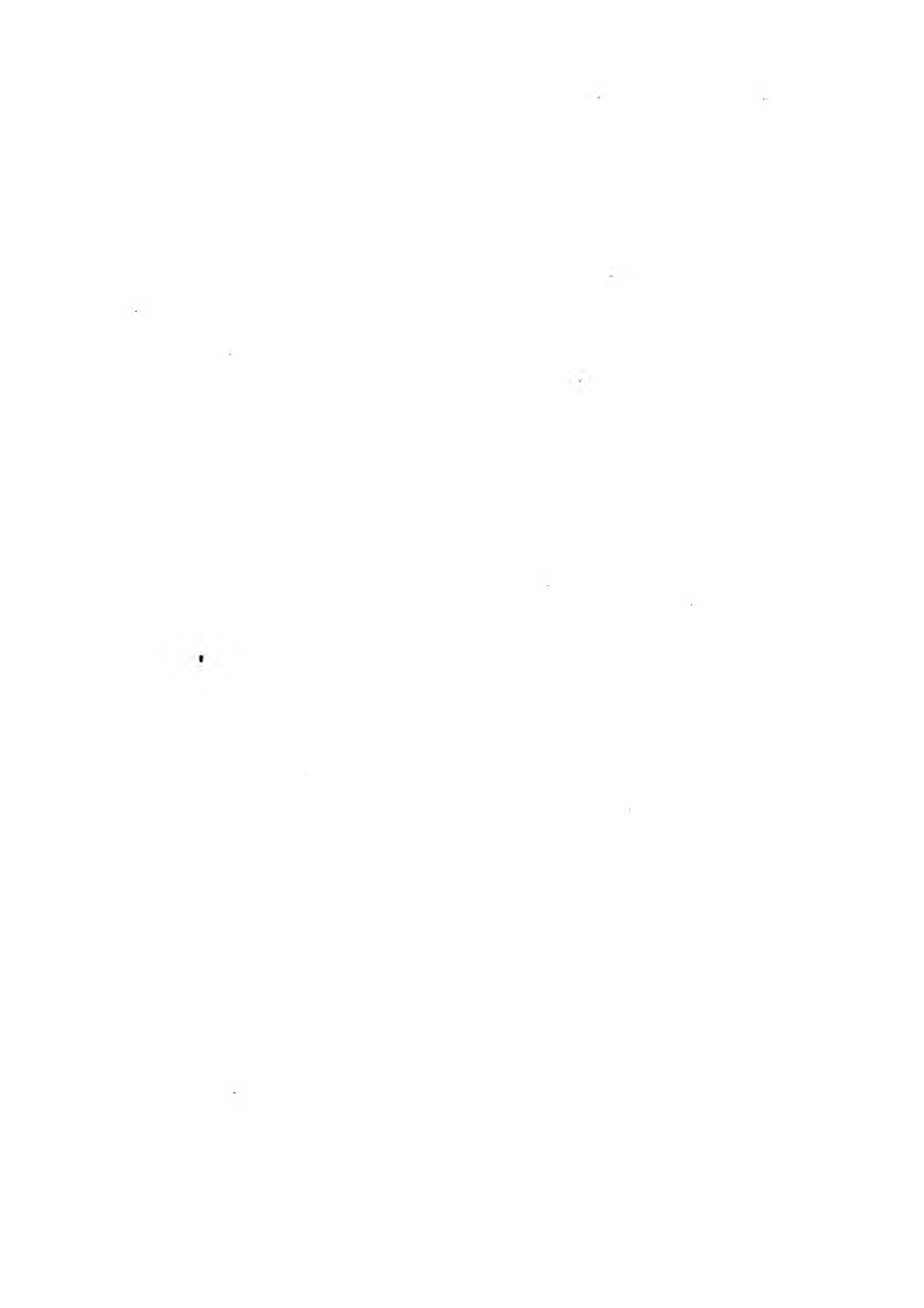
ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ

1881 — Β', 48

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Βιβλία πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων καὶ γυμνασίων
ἐκδοθέντα κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος 1880—1881.

Βίος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Γ. Παπαγεωργίου 16 ^{ον} σ. 113	Λεπ. 60
Ἡ κλεις τῆς ἀναγνώσεως ἦτοι τὸ πρῶτον ἀναγνωστικὸν βιβλίον τῶν παιδίων κατὰ νέαν μέθοδον ὑπὸ Α. Ἀργυροῦ 16 ^{ον} σ. 128	» 65
Ὁδηγὸς τῆς ἀνωτέρω μεθόδου 16 ^{ον} σελ. 32	» 20
Ἐρβέρτου Σπένσερ Περὶ ἀγωγῆς, μετάφρασις Π. Ι. Χαλκιοπούλου 16 ^{ον} σ. 103	» 2—
Ἡ φιλόστοργος κόρη διήγημα ἠθικὸν μετάφρασις Ν. Ι. Δελένδα 16 ^{ον} σ. 142	» 60

Κατ' αὐτὰς ἐξεδόθησαν

Πίναξ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων 16 ^{ον} σ. 80	» 50
Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου Χρηστοθήθεια 16 ^{ον} σ. 112	» 1,25
Ἡ αὐτὴ ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου	» 2,50
Ἱερὰ Ἱστορία μετὰ ῥητῶν καὶ εἰκόνων ὑπὸ Γ. Ι. Τσιάνκα βραβευθεῖσα ἐν τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι καὶ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος.—Κύκλος Α' πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτ. σχολείων μετὰ 24 εἰκόνων 16 ^{ον} σ. 40	» 45
Κύκλος Β' πρὸς χρῆσιν τῶν ἑλλην. σχολείων μετὰ 45 εἰκόνων καὶ Γεωγραφ. πίνακος τῆς Παλαιστίνης 16 ^{ον} σ. 108	» 1—
Ὅσον οὕτω ἐκδίδονται καὶ ὁ Γ' κύκλος.	

Ἐκδοθησόμενα διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος 1881—1882

- Ἀλφαβητάριον τῆς Γαλλικῆς γλώσσης ἔκδοσις νέα ὅλως μετερρυθμισμένη καὶ βεβελτιωμένη.
- Ὀμηρικὴ Γραμματικὴ κατὰ W. Ribbeck ὑπὸ Α. Βορεάδου.
- Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους λόγος μετὰ σημειώσεων κατὰ Rehdantz ὑπὸ Γ. Σωτηρίου.

Τιμᾶται δραχ. 1,25.

